

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Orální historie – soudobé dějiny

Jan Palach v pamětech obyvatel města Všetaty

Diplomová práce

Bc. Kamil Luzar

Vedoucí práce: Mgr. Jana Wohlmuth Markupová, Ph.D.

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 17. července 2021

Kamil Luzar

Poděkování

Děkuji zejména Mgr. Janě Wohlmuth Markupové Ph.D., za její podporu, odborné vedení mé práce, její cenné rady a čas, který mi věnovala, abych tuto práci dokončil. Dále bych chtěl poděkovat za vstřícný přístup všem svým narátorů, jejich trpělivost a čas, který mi věnovali.

Obrovský dík také všem pedagogům, kteří mě za dobu studia vedli, podporovali a měli se mnou trpělivost. Díky jejich podpoře jsem se dozvěděl mnoho nových informací, rozšířil jsem si svůj pohled na svět a na život, zároveň jsem zažil i spoustu legrace humoru a radostí ze studia. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě podporovali ve studiu a díky kterým jsem dokázal i v tak těžké současné době vyčlenit čas na studium. Nebýt všech výše uvedených, tak by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

Abstrakt:

Diplomová práce se zaměřuje na vnímání osobnosti Jana Palacha obyvateli města Všetaty. Lidmi rozličných generací, genderu a vzdělání, kteří s ním sdíleli místo rodiště či bydliště. Celá studie stojí na základech důkladné heuristické práce, která dopomohla k vykreslení dějinných souvislostí. Avšak důraz je kladen především na subjektivní výpovědi oslovených narátorů, zpracovaných léty prověřenými metodologickými postupy orální historie. V centru zájmu jsou obyčejní lidé, kteří nemají přímé rodinné ani přátelské vazby na Jana Palacha. A protože on sám chtěl svým skutkem vytrhnout právě takového obyčejného československého občana z postokupační letargie, studie se zaměřuje na míru přímého či nepřímého vlivu na životy daných narátorů.

Klíčová slova:

Všetaty, Jan Palach, tzv. normalizace, sametová revoluce, obyvatelé, narátoři, orální historie

Abstract:

The diploma thesis focuses on the perception of the personality of Jan Palach by the inhabitants of the town of Všetaty. People of different generations, gender and education who shared his place of birth or residence with him. The whole study is based on a thorough heuristic work, which helped to draw the historical context. However, the emphasis is put mainly on the subjective statements of the addressed narrators, processed by years of proven methodological procedures of oral history. The focus is given to ordinary people who do not have direct family or friendly ties to Jan Palach. And because he himself wanted to snatch just such an ordinary Czechoslovak citizen from post-occupation lethargy, the study focuses on the degree of direct or indirect influence on the lives of the narrators.

Keywords:

Všetaty, Jan Palach, so-called normalization, velvet revolution, inhabitants, narrators, oral history

Obsah

1.	Úvod.....	7
2.	Teorie a metodologie výzkumu	9
2.1.	Orální historie	9
2.2.	Stávající formulace témat	11
2.2.1.	Reflexe použitých zdrojů	12
2.2.2.	Vybraná místa paměti.....	15
2.2.3.	Literární a odborná tvorba.....	19
2.2.4.	Audio tvorba	22
2.2.5.	Video tvorba.....	22
2.3.	Vlastní vztah k tématu a osoba tazatele.....	24
2.4.	Mezigenerační výzkum a kolektivní paměť	25
2.5.	Metodologie orální historie.....	29
2.5.1.	Výběr narátorů	30
2.5.1.1.	Kontaktování narátorů	32
2.5.1.2.	Narátoři	33
2.5.2.	Rozhovory	34
2.5.2.1.	Rozdělení rozhovorů	35
2.5.2.2.	Příprava otázek	35
2.5.2.3.	Realizace rozhovorů.....	37
2.5.3.	Etika výzkumu	39
3.	Analýza a interpretace	42
3.1.	Historie narátorovy rodiny ve Všetatech.....	43
3.2.	Všeobecné povědomí o rodinných poměrech Jana Palacha	47
3.3.	Okupace a první zprávy o upálení Jana Palacha	50
3.4.	Doba tzv. normalizace a její vnímání.....	58
3.5.	Generační předávání informací o Janu Palachovi	65
3.6.	Vliv Palachova činu na život narátorů	68
3.7.	Palachův odkaz po sametové revoluci.....	70
4.	Závěr.....	75
5.	Seznam literatury a jiné prameny	79
5.1.	Orálně historické rozhovory	79
5.2.	Seznam pramenů a literatury.....	80
5.3.	Odborná periodika	84

5.4.	Internetové odkazy	85
6.	Přílohy	89
6.1.	Audio archivy	89
6.2.	Video archivy	93
6.3.	Narátoři.....	95
6.4.	Galerie narátorů.....	101
6.5.	Galerie míst paměti.....	113

1. Úvod

Jan Palach je bezesporu výraznou osobností našich novodobých dějin. S jeho životem a tragickým činem se vyrovnávalo mnoho historiků a publicistů na stránkách svých knih. Filmaři, dokumentaristé, ale i hudebníci se k tématu také potřebovali způsobem sobě vlastním vyjádřit. Má diplomová práce dává prostor obyčejným lidem, kteří doposud nebyli osloveni, aby svůj názor projevili. Někteří se nad tématem i poprvé vůbec zamýšleli a teprve si ujasňovali svůj názor. Skrze jejich výpovědi si studie klade za cíl zmapovat osobnost Jana Palacha v pamětech obyvatel města Všetaty, prostřednictvím jejich životopisných vyprávění a interview. Výzkum by ale nebyl kompletní, pokud by nebyl založen na prvotním studiu dostupné literatury, audio archivů a video archivů. Záměrem projektu je zachytit percepci osoby Jana Palacha a jeho osudu ze strany lidí, kteří v současné době žijí v jeho rodné obci. Stěžejní otázkou, zda a jak moc Jan Palach ovlivnil, a i nadále ovlivňuje zdejší obyvatele v různých ohledech jejich života, pokládám všem vybraným narátorům. Zajímá mne, zda oslovil současnou stejně jako minulé generace všetatských obyvatel, kteří zde „pouze“ bydlí, narodili se zde nebo se sem přestěhovali. Považují místní Jana Palacha za jednu z mnoha zapomenutých historických osobností, nebo jsou s jeho osobou a činem místní obyvatelé stále svázáni a ovlivněni či nikoli? Snažil jsem se o zastoupení co nejvíce různorodých pohledů, a proto jsem dbal na rovnoměrné zastoupení mužů a žen napříč různými generacemi. Položil jsem si tyto základní otázky: vnímají obyvatelé obce Jana Palacha jako místního rodáka? Co všechno o něm ví? Spojují si jeho osobu s vlastním působením v obci? Je pro ně v životě důležitý nebo je to pro ně jen jedna z historických osobností našich dějin? Všeobecně lze soudit, že významné osobnosti z naší vlastní historie jsou ty, které se jistým způsobem celospolečensky zviditelnily a zanechaly v nás a v naší historii nějakou výraznou stopu. Je toto možné soudit i o osobě, která zemřela něco málo před padesáti lety? Jan Palach se upálil na Václavském náměstí v Praze dne 16. ledna 1969 na protest proti okupaci vojsk Varšavské smlouvy a zároveň proti do té doby apatické společnosti, která rezignovala na jakýkoliv odpor a s touto situací se časem smířila. Jeho záměrem bylo vyburcovat československé obyvatele k všeobecné aktivizaci. On sám je naší společností přijímán hned několika způsoby. Někteří lidé jej považují za hrdinu, jiní jej vnímají jako osobnost, která spáchala nesmyslný čin, jsou ale i tací, kteří jej vůbec nereflektují. A právě i reflexe

těchto rovin byla jedním z výzkumných cílů mé práce. Pro svůj projekt jsem zvolil narátory, kteří mají v současné době trvalé bydliště v jeho rodišti. Čtenář se dozví, jaký názor si za ta léta utvářeli na studovanou osobnost, zda je ovlivnila, případně jakým způsobem. Do jaké míry reflektovali genius loci a sílu studované osobnosti. Jak samotné město Všetaty a jeho vedení uchovává kolektivní paměť? Jakým způsobem se informace o nevšedním životním osudu jejich rodáka v rodinách přenáší z generace na generaci? Jakým způsobem se prezentuje a šíří? Zajímám se rovněž o jejich vazby na rodinu Jana Palacha v kontextu s jejich vlastní rodinnou historií. To vše s ohledem na subjektivní vnímání daného dějinného období oslovených narátorů. Stěžejní pro studii se stala komparace osobních prožitků před osudným činem, bezprostředně po něm a následně s odstupem několika následujících dekad. V projektu jsem uskutečnil s každým narátorem dva rozhovory, jeden životopisný a druhý formou řízeného interview. Ty jsem poté zanalyzoval a pokusil se interpretovat čtenáři.

2. Teorie a metodologie výzkumu

2.1. Orální historie

Jak již sám název napovídá, jedná se o mluvenou historii neboli historii vyprávěnou ústy, lidmi. Orální lze přeložit jako „ústní.“¹ U slova historie se ve slovníku cizích slov mimo jiné uvádí: „*vypravování, historka, životní příběhy, osudy nebo jednotlivá událost, příběh.*“² Orální historie je metoda, která je využívána zejména humanitními obory, jejímž jádrem je paměť, ze které lze analýzou a interpretací získávat subjektivní vzpomínky na určitou událost, na určité období. Kdybych hledal nejvhodnější definici, použil bych slova prof. Miroslava Vaňka a doc. Pavla Mückeho: „*Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.*“³ V současné době popularita orální historie roste. Je stále více badatelů, kteří využívají metodu orální historie, aby obohatili při svém studiu minulosti prameny písemné povahy. Orální historie nemá dané hranice, kterými by se stanovilo, od kdy lze počítat historii, zda jsou to hodiny, měsíce, či roky, ale vlastně jakmile se událost stane, již se dá bádát orálněhistoricky. Jediné hranice které má, jsou hranice dané tím, že již nežije nikdo, kdo tu dobu, či událost zažil. Současný trend je také způsoben hodně digitálním věkem, kdy je možné zaznamenat historii na mnohá zařízení. Je to v současné době velice jednoduché, levné a dostupné. Výhoda takového zdokumentování je viděna především ve skutečnosti, že rozhovor, který je takto pořízen a uložen, lze zpětně opět využít k dalšímu bádání, případně k dalším rozhovorům a lze se k němu stále vracet. Tento audiovizuální záznam je vlastně syrový, opravdový rozhovor,

¹Kolektiv autorů pod vedením PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. Akademický slovník cizích slov. Vydání 1., Praha: Academia, 1998, s. 546. ISBN 80-200-0607-9.

²Kolektiv autorů: *Akademický slovník cizích slov*, s. 292.

³VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Vydání 2. přepracované. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 14. ISBN 978-80-246-2931-5.

který je mnoha transkripcemi upraven a ovlivněn.⁴ Přesto mnoho historiků již v dalším bádání využívá tyto transkripce pro své bádání s tím, že mají „důvěru“ v transkriptora, který tento přepis pořídil. Proto je zapotřebí, aby základ jakékoli historické práce byl vystavěn na kritickém přístupu k předloženým pramenům. Všeobecně je známo, že je těžké se oprostit od subjektivního vnímání dějinného vývoje, ale proto je potřeba na toto klást mimořádný důraz. Z tohoto hlediska je dle mého názoru právě rozhovor nejlepší možnou dokumentací historie, jelikož v sobě nese i narátorovy jinak nesdělitelné nebo těžko přístupné nálady a emoce. Rozhovor pořizený pouze audio stopou je z hlediska mého pohledu asi nejlepší způsob záznamu. Usuzuji tak z vlastní zkušenosti, protože mnou oslovení narátoři před kamerou vystoupili ze své komfortní zóny, což negativně ovlivnilo jejich vyprávění. U zaznamenávaného rozhovoru na diktafon jsem toto zaregistroval jen ve velice malé míře, nebo vůbec. Je pravda, že určitá lehká nervozita se u narátora projevila, ale ve srovnání s video nahrávkou marginální. Zejména jsem lehkou nervozitu zaznamenal u narátora Martina Marečka a narátorky Miroslavy Hrubé. U narátora Martina Marečka jsem se také na začátku pokusil o záznam na kameru, kdy mi ale ihned na začátku rozhovoru sdělil, že na kameru rozhovor opravdu dávat nebude, že v této situaci se necítí dobře. Proto jsem tedy přistoupil pouze k rozhovorům na diktafon. U ostatních narátorů jsem se při dotazu, zda by poskytli rozhovor na kameru, setkal totožným přístupem. Všichni mnou zvolení narátoři tento způsob záznamu rozhovoru odmítli. Zamýšlel jsem se nad tím, zda by například bližší kontakt mezi tazatelem a narátorem měl na tento způsob záznamu rozhovoru vliv, ale vzhledem k tomu, že s narátorem Martinem Marečkem jsme přátelé, tak se spíše domnívám, že by tato skutečnost na způsob záznamu rozhovoru vliv neměla. Spíše se domnívám, že záleží na povaze narátora. Já osobně, když jsem dával rozhovory, tak jsem se vždy cítil méně komfortně, když se rozhovor zaznamenával na kameru.

⁴PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy*. Vydání 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2020, s. 64-65. ISBN 978-80-246-4550-6.

2.2. Stávající formulace témat

Můj vlastní přístup k výzkumu je specifický zaměřením se nikoli přímo na osobnost Jana Palacha, ale na jeho spoluobčany, kteří stále v současné době žijí v jeho rodišti. Jejich vzájemné interakce a prožitky doby minulé a současné. Jedná se tudíž o dějiny psané zespoda.⁵ Ve svém výzkumu jsem se zaměřil na výzkum jejich prožitků, jejich vzpomínek, přičemž jsem se snažil zabrat široké pole oblasti výzkumu. Z hlediska věkového rozložení narátorů, jsem dbal na zastoupení všech generací od Palachových současníků, tak po generaci jeho potencionálních vnoučat. Mým cílem bylo zaměřit se na spojení života ve Všetatech s osobou Jana Palacha ať již přímo, či nepřímo. Cílem bylo také zaznamenat odkaz, který v obci zanechal jeho život, život jeho rodiny a jeho čin, kterým ukončil svůj krátký život. Z tohoto důvodu jsem i svou diplomovou práci nazval „Jan Palach v pamětech obyvatel města Všetaty“. Všetaty, „Městečko pod Cecemínem“⁶ tak byla nazvána publikace, která píše o Všetatech a Přívorech. Jedná se o jedinou publikaci, která více, či méně dokumentuje historii Všetat a její části Přívor. Název publikace odkazuje na vrch s názvem Cecemín, který leží v nadmořské výšce 237 metrů nad mořem. Všetaty se nacházejí v Labské nížině severovýchodně od Prahy. První zmínka o městysu je z roku 1255. Dnem 1. ledna 1976 došlo ke sloučení obce Přívory pod obec Všetaty. Přívory se tímto staly částí Všetat. K poslednímu sčítání obyvatel v roce 2011 mělo město 2184 trvale usídlených obyvatel.⁷ Sám jsem v současné době obyvatel Všetat, a to již od roku 2006. Z mého pohledu obec nabízí jistou míru anonymity, jako ve velkých městech, avšak stále zde panuje jisté povědomí místní komunity. Nabízí se zde základní potřebná občanská vybavenost. Je zde základní devítiletá škola, dvě mateřské školy, obecní úřad, lékárna, několik obchodů s potravinami, několik řeznických obchodů, drogistické zboží a další obchody. Je zde také dostupná zdravotní péče. Co se týče geografické polohy Všetat, nacházejí se

⁵Mikro historický přístup se dosud používal ve třech základních rovinách. Nejčastěji se jedná o díla, jejichž hlavními hrdiny jsou doposud přehlíženi reprezentanti dolních pater společnosti. Mikrohistorie je to samé jako dějiny psané zespoda. IGGERS, Georg G., *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*. Vydání 1., Praha: NLN – Nakladatelství Lidové Noviny Praha, 2002, s. 95-110. ISBN 80-7106-504-8.

⁶ZEMAN, Václav, REGNER, Květa. *Městečko pod Cecemínem*. Praha, 2001.

⁷Český statistický ústav [online]. Český statistický ústav: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>

severovýchodně, přibližně 30 kilometrů od centra Prahy. Je zde železniční uzel. Staví zde všechny vlaky ve směru do Prahy, Mladé Boleslavi, Ústí nad Labem a do Kolína. Do Prahy cesta vlakem trvá přibližně 30 minut. Vzhledem k velikosti obce je zde způsob života bezpečnější a relativně jsou si zde lidé „blíže“. Velká část obyvatel pracuje v Praze a přenášejí do své obce pražský „tep“ života, což se podepisuje na kolektivní mentalitě obce a ovlivňuje ji jak pozitivně, tak negativně. Současné vedení města se snaží svým obyvatelům jejich život stále zlepšovat a stará se jak o jejich potřeby, tak o památky. Ač třeba ve městě nenaleznete Palachovu ulici, ale ani Palachovo náměstí, jako v jiných obcích, tak nabízí několik památných míst. O některé se stará přímo v roce 1990 založený spolek pod názvem „Společnost Jana Palacha“.⁸ Podporují vznik důležitých míst paměti v rámci příslušného regionu, ale i napříč celou Českou republikou

2.2.1. Reflexe použitých zdrojů

Před samotnou tvorbou diplomové práce jsem si v rámci heuristiky načetl dostupnou odbornou literaturu a publikované články k danému tématu. Všechny nabyté poznatky jsem využil následně při tvorbě samotných otázek, které jsem pokládal následně narátorům ve druhém rozhovoru. Následně jsem využil výše zmíněné sekundární prameny, které jsem uvedl v kapitole „literární tvorba“ při analýze a interpretaci rozhovorů. Mimo publikací jsem prostudoval mnoho novinových článků, reflektující dobu, a to jak dobu před rokem 1989 a po roce 1989. Vzájemně jsem je komparoval. Jedna z prvních knih, která mi byla zdrojem, sleduje vývoj Československa v letech 1945–1989. Snaží se zmapovat také zahraniční vztahy a přiblížit celé společnosti té doby. Umožnilo mi to v diplomové práci lepší orientaci v době života Jana Palacha a následně po jeho úmrtí. Jde o publikaci autorů Jana Rataje a Přemysla Houdy „Československo v proměnách komunistického režimu“⁹. Další publikace s názvem „Ztracené archivy

⁸*Společnost Jana Palacha* [online]. Společnost Jana Palacha: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.spolecnostjanapalacha.cz/>

⁹RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Vydání 1. Praha: VŠE, nakladatelství Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1696-7.

1968“¹⁰, jejímž autorem je Rudolf Čížek, mě uvedla více do obrazu doby. Nalezneme zde reprodukce ztracených a znovunalezených dokumentů, které se vztahovaly k srpnové okupaci Československa v roce 1968. Jsou to dokumenty zachráněné před skartací policejními orgány. Tyto dokumenty jsou poté konfrontovány se vzpomínkami příbuzných a raněných při okupaci. „*Je mimo jakoukoliv pochybnost, že tito mrtví, kteří mají svá jména a bydliště, položili svůj život při obraně své země, tedy Československa, které bylo napadeno brutální silou velmoci a které se snažili chránit. Přestože neměli zbraně, snažili se o to holýma rukama a tím, že vyjádřili svůj odpor a nesouhlas s okupací. A na to bychom neměli nikdy zapomenout.*“¹¹ Další publikace je zajímavým dílem mapujícím podrobně události „pražského jara“, které vedly k upálení Jana Palacha. Je to unikátní propojení textů s fotografiemi, které dokonale vykreslují tuto dobu a celý rok 1968. Autor František Emmert své dílo také nazval „Rok 1968 v Československu“¹². Přesto, že se jedná o rok 1968, autor věděl, že s tímto rokem jsou úzce spojeny také události roku 1969 a zejména také upálení Jana Palacha, o kterém se v díle zmiňuje také. Důležitým sekundárním zdrojem pro mou studii se stala publikace autorského dua Jiřího Petráše a Libora Svobody „Jaro '68 a nástup normalizace, Československo v letech 1968-1971.“¹³ Toto dílo vydal Ústav pro studium totalitních režimů ve spolupráci s Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích. Dílo je rozděleno na kulturu, vědu a sport, regiony, politiku, ekonomiku, bezpečnost a církev. „Jednotlivé příspěvky mapují dané období z různých úhlů pohledu. Podstatnou část tvoří témata z regionů. Nechybí ale ani studie obecnější povahy. Zajímavé jsou slovenské pohledy a pak také názor zvenčí – od polského historika. A právě toto propojení regionů, národního celku a mezinárodního rozměru tvoří jedinečnost této publikace. Pozorný čtenář pak bude obohacen o malé lokální dějiny, které jsou malé pouze zdánlivě. Kniha „Dějiny 20. století“¹⁴ od autora Paula Johnsona, která odkrývá dějiny světa ve 20. století a přináší tak širší pohled na období tzv. normalizace, ale z pohledu západního spisovatele a tím z pohledu „Západu“. Dílo „Naše Normalizace,“¹⁵ jehož autorem konceptu je Karel Strachota, vyšlo pod

¹⁰ČÍŽEK, Rudolf. *Ztracené archivy 1968*. Vydání 1. Praha: Naše vojsko s.r.o., 2011. ISBN 978-80-206-1186-4.

¹¹ČÍŽEK, R. *Ztracené archivy 1968*. s. 253

¹²EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vydání 1. Brno: Clio, 2017. ISBN 978-80-906911-0-0.

¹³PETRÁŠ, Jiří, SVOBODA, Libor. *Jaro '68 a nástup normalizace, Československo v letech 1968-1971*. Vydání 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017. ISBN 978-80-87912-99-7

¹⁴JOHNSON, Paul, *Dějiny 20. století*, Praha 2014, nakladatelství Leda, ISBN 978-80-7335-335-3.

¹⁵STRACHOTA, Karel, *Naše normalizace*. Vydání 1. Praha: Point CZ, 2011, 978-80-87456-11-8.

projektem „Příběhy bezpráví.“ Svým způsobem jde o unikátní projekt. Osvětluje dobu, jak se žilo v bývalém Československu v letech 1969-1989, co to vlastně tzv. normalizace byla, jaký tu byl režim, zda šlo pouze o šikanování obyvatel, a to zejména těch, kteří se nechtěli přizpůsobit. Zajímavé na něm je zejména to, že jde o sborník vzpomínek osobností veřejného života v Československu. V publikaci „Oběti okupace“¹⁶ kolektivu autorů, které zejména obrazově připomíná dobu okupace a dní po okupaci, dále uvádí oběti této okupace, které přišly o život a za jakých okolností. Publikace tímto dává pohled okupaci zase z jiného úhlu. *„Obyčejní lidé se nevzdávali a spontánně pokračovali v projevech odporu proti okupaci, což prokázaly události spojené s upálením studenta Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Jana Palacha a jeho následovníků.“*¹⁷ Další z literatury, která popisuje tuto dobu, a to zejména orálním výzkumem je publikace „Obyčejní lidé...?!“¹⁸ od autora Miroslava Vaňka a jeho spolupracujícího kolektivu. Jedná se o analýzu a interpretaci rozhovorů „obyčejných“ lidí všech profesí, zejména dělnických. Jde o více než sto rozhovorů, které dokreslují dobu tzv. normalizace. *„Jestliže se oficiální „normalizační“ historiografie věnovala (až na čestné výjimky) především obhajobě marxistické ideologie a „soudobé“ dějiny pro ni končili „vítězstvím pracujícího lidu“ v roce 1948, po roce 1990 vystřídali tyto historiky odborníci, kteří do té doby psali „do šuplíku“. Přirozeně, a i v kontextu doby upřeli pozornost na prostředí, jež důvěrně znali – disent a exil, popřípadě se ve svých pracích vypořádávali s předchozím komunistickým režimem a jeho protagonisty.“*¹⁹

¹⁶Kolektiv autorů. *Oběti okupace*. Vydání 1. dotisk. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. 978-80-87211-01-4.

¹⁷Kol a., *Oběti okupace*. s. 10.

¹⁸VANĚK, Miroslav ed. *Obyčejní lidé...?!*. Vydání 1. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1791-8.

¹⁹VANĚK, M. *Obyčejní lidé...?!*. s. 10.

2.2.2. Vybraná místa paměti

Místa, která připomínají život a osud Jana Palacha je mnoho jak v České republice, tak i v zahraničí.²⁰ V jeho rodném městě si jej můžeme připomenout hned na několika místech a několika způsoby. Na místním hřbitově je umístěno trojsoší s názvem „Pocta Janu Palachovi.“ Jedná se o uměleckou plastiku instalovanou na rozptylové loučce nedaleko rodinného hrobu, ve kterém jsou nyní uloženy pouze ostatky otce Josefa. Mezi lety 1973–1990 zde byly uloženy také ostatky Jana Palacha, které byly často navštěvovány cizinci a lidmi, kteří chtěli uctít jeho památku. Autorem pomníku je akademický sochař František Janda z Osíku u Litomyšle. Původní záměr autora byl vystavět památník na místo tragického činu Jana již v roce 1969, což ale nebylo možné zrealizovat. Zde na hřbitově byl odhalen až v roce 1992. Pomník tvoří tři části. První stěžejní část sousoší je nazvaná „Oběť“. Tvoří ji stylizovaná pochodeň uzavřená v kovové mříži s faksimile podpisu Jana Palacha. Další část pomníku se nazývá „Smutek“. Tato část představuje utrpení matky. Poslední část pod názvem „Plamen“, je plastika, která vyjadřuje filosofický symbol Janova činu. Výška celého trojsoší dosahuje šesti metrů. Na podstavci je nápis staročínského filozofa Lao-c’ : „*Kdo vezme na sebe neštěstí země, ten je nade všemi.*“²¹ Dalším místem v obci, které připomíná Jana Palacha je základní škola. Na vnější zdi školy byla umístěna pamětní deska se zněním: „Zde studoval Jan Palach v letech 1954–1963.“ Tato deska byla odhalena v roce 1990 a vytvořila ji Společnost Jana Palacha. Ve stejné budově v přízemí je umístěna na jeho počest busta, kterou vytvořila akademická sochařka Vlasta Prachatická, a byla slavnostně odhalena 16. ledna 1999 a to přímo tehdejším prezidentem České republiky Václavem Havlem.²² V obci je rozpracován projekt, na kterém se v současné době podílí Společnost Jana Palacha a Klub českých turistů okresu Mělník. Jedná se o nedokončenou naučnou stezku Jana Palacha. Tento dosud nedokončený projekt prochází mimo jiné kolem rodného domu Jana Palacha

²⁰Jedná se o pomník Jana Palacha v Římě, v Londýně a ve švýcarském Vevey. *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://janpalach.cz/cs/default/mista-pameti>

²¹ZEMAN, V., REGNER, K. *Městečko pod Cecemínem*. s. 55.

²²*Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://janpalach.cz/cs/default/mista-pameti/skola>

v ulici Smetanova 337.²³ V nedávné době byl tento objekt přestavěn na „Památník Jana Palacha“, který Národní muzeum otevřelo slavnostně dne 9. října 2019. V roce 2015 vypsal Národní muzeum veřejnou soutěž, jejímž obsahem bylo z rodného domu zbudovat památník s expozicí. Všechny soutěžní projekty byly po dobu několika týdnů v rámci veřejné soutěže vystaveny v prostorách Národního muzea v bývalé budově Federálního shromáždění v Praze. Vítězný návrh předložili Miroslav Cikán a Pavla Melková. Jejich projekt je společností vnímán kontroverzně. Hlavní částí projektu tvoří kovový klín, který je zasazen do domu, jako symbol rozdělení společnosti. Historickou část expozice vytvořil historik PhDr. Petr Blažek Ph.D. z Ústavu pro studium totalitních režimů. Grafickou podobu expozice dotvořil výtvarník Jáchym Šerých.²⁴ Před dnešní budovou Národního muzea, Vinohradská 52/1, Praha 1, ve které se dříve nacházelo Federální shromáždění, se tyčí 30 metrů vysoký ocelový „Palachův pylon“. Štíhlý stožár znázorňuje plamen, který šlehá k nebi a stojí zde od roku 1973. Tento pylon navrhnul někdy mezi obdobími 1968–1973 architekt Karel Prager, když projektoval budovu samotného Federálního shromáždění. Jeho vzhled byl reakcí na čin upálení Jana Palacha. Podle původního návrhu, zde měla být umístěna plastika Miloslava Chlupáče nazvaná „Plamen“. Tuto plastiku ale nakonec podle skic vytvořil akademický sochař Antonín Kašpar a byla odhalena až 17. listopadu 2020. V současné době se jedná se o největší památník Janu Palachovi na světě. Stejně jako trojsoší na hřbitově ve Všetatech se jednalo o první bezprostřední uměleckou reakci na událost, kterou bylo sebeupálení Jana Palacha.²⁵ Nedaleko tragické události, pár metrů od pylonu je lokalizované místo, kde k samotné události došlo. Zde se nachází pomník Jana Palacha a Jana Zajíce, Václavské náměstí, Praha 1, před historickou budovu Národního muzea. Na pomníku je specifické to, že je zakomponován v dlažbě, ze které vystupují dva kuželovité násypy, které jsou propojeny křížem vytvořeným z bronzu. Kříž míří ve směru, kudy zapálený Jan Palach utíkal. Samotný pomník symbolizuje lidskou postavu jako pochodeň. Autory tohoto pomníku jsou výtvarnice Barbora Veselá a architekti Čestmír Houska a Jiří Veselý.

²³*Era 21* [online]. ERA Média, s.r.o.: ©2004-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.era21.cz/en/articles/articles/2020-04-28-vsetaty-jsou-zranene-misto-rozhovor-s-petrem-blazkem/>

²⁴*Národní muzeum* [online]. Ministerstvo kultury: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/navstivte-nas/objekty/pamatnik-jana-palacha>

²⁵*Národní muzeum* [online]. Ministerstvo kultury: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/o-nas/novinky/narodni-muzeum-predstavilo-dokonceny-palachuv-pylon>

K odhalení památníku došlo 16. ledna 2000.²⁶ Na projektu se mimo jiných podílely Společnost Jana Palacha a společnost Thimm,²⁷ která sídlí ve Všetatech. Asi 30 metrů od tohoto místa se nachází spontánně vytvořené pietní místo, které vzniklo po 17. listopadu 1989, které připomíná oběti komunismu. Zde je umístěn dřevěný kříž s trnovou korunou a později zde byla umístěna mramorová deska Jana Palacha a Jana Zajíce. Nedaleko Václavského náměstí jsou na zdi bývalého Borůvkova Sanatoria, Legerova 61 a 63. Praha 1 vyobrazeny designérem Otakarem Duškem portréty Jana Palacha a Josefa Toufara, které tam instaloval ilegálně 19. ledna 2014. Toto místo, oba jmenované spojuje tím, že v tomto sanatoriu zemřeli. V současné době probíhají plány na legalizaci pomníku a celou jeho obnovu i se stavebními úpravami.²⁸ Na Ovocném trhu v centru Prahy se nachází pamětní deska. Tato deska je na nádvoří Karolina. Umístěna je v místě, kde stála v roce 1969 rakev s Janem. Tato deska je zasazena do dlažby a jsou na ní vyobrazeny palmové ratolesti. Pamětní deska má symbolický význam v tom, že její rozměr je 69x69 centimetrů a váží 89 kilogramů. Tímto poukazuje na rok 1969 a na Palachův týden v roce 1989. Autorem desky je akademický sochař Jakub Vlček.²⁹ Na dalším místě v Praze na Alšově nábřeží se nachází dva monumentální objekty „Dům syna a Dům matky.“ Jedná se o dvě geometrické plastiky. „*Neobvyklé sousoší má zajímavou symbolickou linku: osy obou „domů“ se protínají právě u pamětní desky na stěně budovy Filozofické fakulty. Dům syna, který má světlou barvu a stojí blíže k Vltavě, má znázorňovat samotného Jana Palacha. Dům matky je tmavší jakoby zrezlý a odkazuje k Palachově zoufalé matce.*“³⁰ Toto dílo vytvořil americký architekt John Hejduk. Již zmíněná pamětní deska na Náměstí Jana Palacha je umístěná na přední části budovy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy s odlitkem posmrtné masky Jana Palacha. Dílo vytvořil Olbram Zoubek, který v roce 1969 posmrtnou masku Jana Palacha odlil. Zde Jan Palach studoval od podzimu roku 1968. Ještě v roce 1966 na podzim začal studovat na Vysoké škole ekonomické, nám. Winstona Churchilla 1938/4, Praha 3, kde je umístěna jeho pamětní deska. Tato

²⁶Totalita.cz [online]. VLČEK, Tomáš: © 1999–2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:

https://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_praha_003.php

²⁷Thimm [online]. Thimm: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.thimm.cz/>

²⁸Rozvedená bloguje [online]. Rozvedená bloguje: © 2012 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:

<http://rozvedena.blokuje.cz/navrh-pomniku-jana-palacha-a-josefa-toufara-praha-2-legerova-ulice>

²⁹Pamětní místa na komunistický režim [online]. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i.: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:<http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-pametni-deska-janu-palachovi-ii/>

³⁰Galerie hlavního města Prahy [online]. Galerie hlavního města Prahy: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.ghmp.cz/vystavy/dum-matky-a-dum-syna-pomnik-jana-palacha/>

pamětní deska byla odhalena 16. ledna 2019. Během odhalení pamětní desky byla vnitřní dvorana vysoké školy pojmenována jako „Atrium Jana Palacha. Zmíněné dílo vytvořila studentka AVU Dagmar Morová.³¹ Nelze opomenout hrob Jana Palacha na Olšanských hřbitovech v Praze. Hrob je osazen bronzovým náhrobkem s motivem ležící postavy. Tento náhrobek vytvořil opět sochař Olbram Zoubek. Hrob bývá často navštěvován a bývá obsypán obrovským množstvím květin. Zde byly Janovy ostatky od jeho úmrtí v roce 1969 do roku 1973, kdy byly nuceně převezeny do jeho rodiště, odkud byly opět vyzvednuty a vráceny zpět v roce 1990 a zpět uloženy. Olšanské hřbitovy jsou pietním místem, které je známo tím, že zde jsou ukládány ostatky významných osobností českého národa. V ose míst paměti nelze opomenout také Mělník, kde Jan Palach studoval gymnázium a kde je vystavena jeho socha s názvem „Pocta Janu Palachovi“. Tento pomník se nachází v Jungmannových sadech naproti gymnáziu, kde Jan maturoval v roce 1966. Socha znázorňuje stylizovanou siluetu hořící postavy. Odhalení pomníku proběhlo 19. ledna 2009. Na podstavci sochy je nápis v českém a francouzském jazyce: „*Život za svobodu. „Une vie pour la liberté.*“³² Toto gymnázium nese jeho jméno. K prvním spontánně založeným pietním místům paměti patří mohyla, která se nachází 3 kilometry od vrcholu hory Smrk (1276 metrů nad mořem) v Beskydech. Byla založena v roce 1970. Součástí mohyly je „dřevěný kříž, dále portrét a nápis na dřevěných deskách“³³. Míst k uctění památky Jana Palacha je v České republice i v zahraničí více. Mnoho měst a obcí má ulice nazvané jeho jménem „Palachova“, „Palachovo náměstí“, „Náměstí Jana Palacha.“ Další města mají také pamětní desky a další artefakty k uctění jeho památky. Zde jsem se snažil vystavět ty nejdůležitější, či nejznámější. Fotodokumentace všech míst paměti je obsažena v kapitole 6.5. pod názvem Galerie míst paměti.

³¹Pamětní místa na komunistický režim [online]. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i.: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-pametni-deska-janu-palachovi-ii/>

³²Turistické informační centrum [online]. Mělnické kulturní centrum, o.p.s. [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://ticmelnik.cz/pamatky-a-zajimavosti/sochy-plastiky-a-pamatniky/pomnik-jana-palacha/>

³³Pamětní místa na komunistický režim [online]. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i.: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/smrk-mohyla-jana-palacha/>

2.2.3. Literární a odborná tvorba

Skutečnost, že odkaz Jana Palacha je ve společnosti stále živý dokládá množství vydaných publikací. Jedna z nejnovějších publikací od autorky Renaty Špačkové „Spolužák Jenda“³⁴ se v první části zabývá tím, co se podařilo v Mělníku tamnímu vedení radnice k uctění památky. Ve druhé části se autoři zabývají rozhovory s jeho spolužáky, navštěvují tvůrce jeho pomníků a tvůrce filmů s touto tematikou, které následně zpracovali studenti Gymnázia Jana Palacha. Jde spíše o geografickou publikaci, která ukazuje náladu obyvatel a nadšení z tohoto tématu.³⁵ Chtěli uctít knihou jeho památku, což dokazuje výrok z knihy: „Většího milování nad to žádný nemá, než aby život svůj položil za přátele své.“³⁶ Velice zajímavé dílo je publikace Zdeňky Kmuničkové „Poslední dny Jana Palacha.“³⁷ Autorka jakožto doktorka poskytla psychiatrickou péči popálenému Janu Palachovi v nemocnici. V knize jsou dochované editované přepisy rozhovorů mezi touto lékařkou a Janem chvíli před jeho smrtí, což čtenáři pomůže proniknout „pod pokličku“ událostí okolo Jana Palacha a prakticky ho to zavede k lepšímu pochopení celé události. Toto jsou velmi originální historické prameny s bezprostředním vyjádřením, které zaznamenala jako audio stopu jeho ošetřující lékařka, která měla, jako jedná z mála k němu přístup.³⁸ Nejstěžejnějším dílem pro mou vlastní studii je kniha „Jan Palach“³⁹ od autorů Michaly Benešové, Petra Blažka, Patrika Eichlera, Veroniky Jáchymové, Jakuba Jareše a Viktora Portela. Snaží se přiblížit podrobně a ve faktech události „pražského jara“ a následné okupace, která vedla až k jeho upálení. Kniha tyto události podrobně popisuje. Autoři se zabývají ve své publikaci ohlasem jeho činu v umění a v médiích. Kniha zveřejňuje i dobové dokumenty a obrazové přílohy.⁴⁰ Je to obraz doby ve faktických datech, podpořený obrazovou přílohou. Je to dle

³⁴ŠPAČKOVÁ, Renata. *Spolužák Jenda*. Vydání 1. Mělník: Město Mělník a Gymnázium Jana Palacha Mělník, 2019. ISBN 978-80-907298-0-3.

³⁵ŠPAČKOVÁ, R. *Spolužák Jenda*. Obsah knihy

³⁶ŠPAČKOVÁ, R. *Spolužák Jenda*. s. 25.

³⁷KMUNIČKOVÁ, Zdenka. *Poslední dny Jana Palacha*. Vydání 1. Praha: EPOCH s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7425-010-1.

³⁸KMUNIČKOVÁ, Zdenka. Obsah knihy

³⁹BENEŠOVÁ, Michala, BLAŽEK, Petr, EICHLER, Patrik, JÁCHIMOVÁ, Veronika, JAREŠ, Jakub, PORTEL, Viktor. *Jan Palach*. Vydání 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ústav pro studium totalitních režimů ČR, Togga s.r.o., 2009, s. 335. ISBN 978-80-7308-237-6.

⁴⁰BENEŠOVÁ, M., BLAŽEK, P., EICHLER, P., JÁCHIMOVÁ, V., JAREŠ, J., PORTEL, V. *Jan Palach*. Obsah knihy

mého názoru velkolepé dílo, kterému se podařilo vymalovat obraz doby z faktických relevantních dat. „*Mně například nestačí pouze konstatovat, že Hus zemřel na hranici, ale chci mít konstatováno, že zemřel za pravdu! Jak mám žít – to’ hlavní otázka životní, kterou si každý pořád a pořád dává, skrytě snad a netroufale, ale určitě a jasně dosti, a k otázce té poctivý člověk dá poctivě odpověď plnou, určitou, jasnou!* T. G. Masaryk.“⁴¹ Dalibor Státník, tento historik, který pracuje ve Státním okresním archivu Mělník, má díky tomuto blízko k Janu Palachovi a zřejmě asi proto se rozhodl napsat publikaci „Jan Palach a Československo 1948-1989,“⁴² kde se pokouší o jakýsi dokument doby, která vedla k tragédii srpnové okupace a tato posléze k činu Jana Palacha. Publikace se nevěnuje přímo životu studenta Jana, ale snaží se vykreslit pozadí tragické události.⁴³ Asi nejmotivnějším dílem je kniha „Jan Palach“⁴⁴ od autora Jiřího Lederera. Je to dílo nahlížející na Jana Palacha z pohledu novináře, publicisty a spisovatele. Sám podtext této knihy „*Zpráva o životě, činu a smrti českého studenta*“⁴⁵ ukazuje, že je to opravdu dílo výhradně o něm a jeho životě. Z této knihy se mi zdá nejuvštější tato citovaná pasáž: „*Jeho smrt vzrušila milióny lidí, nejen v Československu. A přitom před jeho smrtí ho skoro nikdo neznal. Uspořádali mu pohřeb jako velkému státníkovi, ačkoli mu bylo teprve dvacet let. Za svého krátkého života v ničem zvlášt’ nevynikal, neproslavil se žádným literárním dílem, ani vědeckým objevem, ani sportovním výkonem, ani politickou činností, a přece je slavný. Byl hluboce přesvědčen, že je jeho povinností zachránit národ z beznadějně situace. A protože poznal, že dosud známé politické prostředky nejsou zárukou záchrany, vrhl na váhy dějin svůj vlastní život.*“⁴⁶ Nejnovější titul na toto téma s názvem „Jan Palach, hrdina nebo oběť?“⁴⁷ vyšel v roce 2019 v nakladatelství XYZ spisovatele Vladimíra Lišky, předního českého „záhadologa“, muže zabývající se záhadami všeho druhu, publicisty a spisovatele. Jeho přístup k studovanému tématu se snaží rozkrýt dobu příprav. Hledá příčiny a následky, které jsou odrazem doby. Jednou

⁴¹BENEŠOVÁ, M., BLAŽEK, P., EICHLER, P., JÁCHIMOVÁ, V., JAREŠ, J., PORTEL, V. *Jan Palach*. s. 335

⁴²STÁTNÍK, Dalibor. *Jan Palach a Československo 1948-1989*. Vydání 1. Praha: BVD s.r.o., 2016. ISBN 978-80-87090-98-5.

⁴³STÁTNÍK, D. *Jan Palach a Československo 1948-1989*. Obsah knihy

⁴⁴LEDERER, Jiří. *Jan Palach. Zpráva o životě, činu a smrti českého studenta*. Vydání 1. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-408-8.

⁴⁵Tamtéž.

⁴⁶LEDERER, J. *Jan Palach*. s. 5.

⁴⁷LIŠKA, Vladimír. *Jan Palach, hrdina, nebo oběť?*. Vydání 1. Praha: nakladatelství XYZ, 2019, s. 141. ISBN 978-80-7597-331-3.

z dokumentárních publikací, která se věnuje období ode dne upálení až ke dni jeho pohřbu je publikace Jiřího Suka „Jan Palach 16. - 25. 1. 1969.“⁴⁸ Kniha fotografií byla vydána u příležitosti výstavy v ambitu kláštera bratří františkánů u kostela Panny Marie Sněžné v Praze začátkem roku 2009. V hledáčku objektivu zachytil shromáždění československých občanů a uctívání památky Jana Palacha. Fotografie i beze slov zprostředkovávají čtenáři emoce a náladu v tehdejší společnosti. Přesto jsou opatřeny osobními komentáři zúčastněného autora. Nejen vědecko-populární literatura se zabývala zmíněným tématem, ale i tzv. „krásná literatura“ si vypůjčila tento silný příběh pro své stránky. Zmínil bych především titul Lenky Procházkové „Slunce v úplňku.“⁴⁹ Tímto dílem se autorka snaží přiblížit osobnost Jana Palacha, a to na základě dostupných pramenů. Vytvořila tak román o tomto hrdinovi, který je napínavý, zároveň je postaven na podkladech skutečných událostí. Přesto nejedná se o literaturu faktu.⁵⁰ „*Jan Palach chtěl svým činem zastavit couvající vlak polepený hesly, že stále jedeme vpřed. Šokující způsob jeho apelu skutečně působil jako zatažení záchranné brzdy.*“⁵¹ Další z vybraných titulů s názvem „Krátký život Jana Palacha“⁵² od Antonyho Sitruka je spíše populárně naučnou literaturou. Přináší zcela nový přístup a tím je pohled zveňčí. Autor je francouzským spisovatelem, který nebyl zatížen společenským dopadem tohoto aktu. Padesát let po činu se pokouší ve své knize objasnit čtenáři zmíněný fenomén a spolu se čtenářem hledá hranici mezi realitou a fikcí.⁵³ V neposlední řadě jsem pracoval s dílem „Živé pochodně“⁵⁴ které vydal Československý klub Jan Palach v Curychu v roce 1980. Tato publikace vyšla ve Švýcarsku. Jde o soubor básní esejí a vzpomínek na Jana Palacha.⁵⁵ „*Největší opravdovostí je obětovat sebe sama, a mučednictví vždy bude největším důkazem mravní opravdovosti. Tomáš Garrique Masaryk.*“⁵⁶

⁴⁸SUK, Jiří. *Jan Palach, 16-25. 1. 1969.* Vydání 1. Praha: nakladatelství KANT, 2009. ISBN: 978-80-86970-90-5.

⁴⁹PROCHÁZKOVÁ, Lenka. *Slunce v úplňku.* Praha: Albatros Media s.r.o., 2018. ISBN 978-80-7597-240-8.

⁵⁰PROCHÁZKOVÁ, L. *Slunce v úplňku.* Obsah knihy

⁵¹PROCHÁZKOVÁ, L. *Slunce v úplňku.* s. 272.

⁵²SITRUK, Anthony. *Krátký život Jana Palacha.* Vydání 1. Praha: Práh, 2019. ISBN 978-80-7252-785-4.

⁵³ SITRUK, A. *Krátký život Jana Palacha.* Obsah knihy

⁵⁴Kolektiv autorů. *Živé pochodně.* Curych, Graphic creation printing, 1980. ISBN 38-57700-73-4.

⁵⁵Kol. a. *Živé pochodně.* Obsah knihy

⁵⁶Kol. a. *Živé pochodně.* s. 6.

2.2.4. Audio tvorba

Smrt Jana Palacha inspirovala také mnoho hudebníků. Již v době jeho upálení vzniklo několik děl. Jedno z nich je právě „Ticho“ Bohdana Mikoláška, kterou spojil s dokumentem Milana Peera z roku 1969. V písni se zmiňuje o tichu, které pociťoval na pohřbu Jana Palacha.⁵⁷ Další, kdo zpíval píseň o Janu Palachovi byl Václav Neckář, a to v písni „Soud“, kde zpívá o době a ve videoklipu drží pochodeň u sochy sv. Václava. Tato píseň skončila v „trezoru“, tedy mezi zakázanými díly.⁵⁸ Několik písni o Janu Palachovi složil také Karel Kryl, z nichž nejznámější je asi „Marat ve vaně.“⁵⁹ Asi nejslavnější zpěvák té doby Karel Gott si také troufl nazpívat píseň o Janu Palachovi. Použil při tom hudbu z písni „All by Myself“ od Erica Carmena.⁶⁰ Přičemž přemluvil Zdeňka Borovce k tomu, aby mu k písni napsal text o Janu Palachovi a věděl, že si to může dovolit a doufal, že režim ho díky jeho světové slávě neodsoudí.⁶¹ Píseň vznikla a jmenuje se „Můj bratr Jan“.⁶² Audio archivů na toto téma je mnoho, další archivy včetně výše uvedených uvádím v Přílohách této práce.

2.2.5. Video tvorba

Existují různé druhy video tvorby, mezi kterou patří celovečerní filmy a seriály, dále dokumentární tvorba, kam bychom mohli zařadit různé dokumenty z doby, kdy se skutek stal, nebo různé výpovědi svědků z doby následující. Tato tvorba má více

⁵⁷YouTube [online]. Google LLC: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JI80WlXnKEY>

⁵⁸YouTube [online]. Google LLC: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=CUXLVRNg0m0>

⁵⁹YouTube [online]. Google LLC: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=-bBsi2wV14w>

⁶⁰YouTube [online]. Google LLC: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=r36GG2j9ff8>

⁶¹Deník.cz [online]. Vltava Labe media a.s. [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/v-temze-roce-kdy-podepsal-antichartu-nazpival-gott-svuj-jediny-protestsong-20191003.html

⁶²YouTube [online]. Google LLC: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Mvrtjn-awF4>

vypovídající hodnotu pro tento projekt, jelikož jde o dokumenty, které ukazují dobu, kdy se čin stal, náladu společnosti a rozhovory. Filmová tvorba nemusí být tak objektivní a herecké výkony ovlivňují a zkreslují a tím ovlivňují vnímání postav divákem. Navíc tento typ filmového projektu musí mít určitý daný scénář, který scénárista musí vytvořit tak, aby byl film zajímavý pro diváka. Poslední filmové projekty naznačují, že společnost stále toto téma zajímá, stále zde nějakým způsobem rezonuje a má potřebu se s ním nějakým způsobem v minulosti vyrovnat. Avšak chybná interpretace historických událostí v díle by mohla ve společnosti v kolektivní paměti způsobit spíše škody. Jedním z prvních příkladů by mohl být film neboli minisérie „Hořící keř“⁶³ v režii Agnieszky Holland z roku 2013. Tento filmový projekt se zabývá událostmi, které se staly po upálení Jana Palacha. Tento silný příběh přibližuje divákovi dobu, kdy Jan Palach zemřel a jaké problémy vznikly následně jeho rodině a celé společnosti. Tento příběh byl vytvořen na základě skutečných událostí. Někteří učitelé dějepisu ze základních a středních škol tento film zařadili do svých osnov a používali jej jako prostředek edukace. Nejnovějším celovečerním snímkem na toto téma je film „Jan Palach“⁶⁴ v režii Roberta Sedláčka z roku 2018. Tento příběh se zabývá životem Jana Palacha a končí jeho upálením. Je také postaven na skutečných událostech, ale v tomto období je informací o Janu Palachovi méně, a proto je příběh dokreslen domněnkami, spekulacemi a možnými situacemi a vztahy. Dalšími zdroji video tvorby, jsou dokumenty z doby, kdy k činu došlo a doba po něm, každoroční výročí upálení a jejich prezentování tehdejší společností. Jedním z nich je „Československý filmový týdeník 4/1969 a 5/1969“. Tento známý dobový zpravodajský týdeník, shromažďuje zprávy v určitém týdnu, který vznikl do roku 1950 do roku 1980. Je to soubor zpráv v daném týdnu, které se staly v Československu, případně v zahraničí, hodně ovlivněný vládnoucí komunistickou stranou Československa a dost často byl i používán, jako prostředek k působení na obyvatele. Stejně jako v audio podobě vzniklo mnoho video tvorby, další z video archivů včetně výše uvedených uvádím v Přílohách práce.

⁶³Česko-Slovenská filmová databáze [online]. POMO Media Group s.r.o.: © 2001-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/313105-horici-ker/prehled/>

⁶⁴Česko-Slovenská filmová databáze [online]. POMO Media Group s.r.o.: © 2001-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.csfd.cz/film/541173-jan-palach/prehled/>

2.3. Vlastní vztah k tématu a osoba tazatele

Jak je vidno, osobnost Jana Palacha je v českém veřejném prostoru zastoupena velice různorodě po již relativně dlouhou dobu. I z toho důvodu se domnívám, že je před samotnou analýzou a interpretací získaných pramenů nutné ještě uvést, jak se k tématu vztahuji já sám jakožto autor. Pocházím ze severní Moravy z města Opavy, kde jsem žil do svých osmnácti let. Poté jsem se přestěhoval na ubytovnu do Prahy a začal jsem pracovat jako policista, psal se rok 1999. Jako policista od té doby pracuji dodnes. Vždy mne velice bavilo naslouchat lidem, diskutovat s nimi, vést dialogy a různé diskuse. Po bakalářském studiu v oboru pedagogika volného času na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích jsem nejdříve v navazujícím magisterském studiu nechtěl pokračovat. Uvažoval jsem, že pokud bych přesto pokračoval, tak to bude jediné v oboru historie, kterou jsem měl vždy rád. V roce 2006 jsem se přestěhoval do Všetat, kde bydlím dodnes. V průběhu života v této obci jsem se začal samozřejmě postupně seznamovat s prostředím a blíže poznávat místní obyvatele, zejména sousedy a další obyvatele, kteří jsou s obcí spojeni. Začal jsem se více zajímat o historii regionu a zejména o historii asi nejslavnějšího místního rodáka Jana Palacha. Asi před třemi lety jsem objevil na Univerzitě Karlově univerzitě na obor Orální historie – soudobé dějiny, a to v navazujícím magisterském programu. Již průvodní anotace oboru mě velice zaujala, i když jsem se a do té doby osobně s orální historií prakticky nesetkal. V průběhu studia jsem logicky přemýšlel nad tématem své diplomové práce. V podstatě ihned mě napadlo věnovat svou diplomovou práci bádání o rodákovi z mého současného domova. Nejprve jsem zvolil téma s hlavním protagonistou, který jsem pojmenoval pracovně „Já, Palach“. Poté jsem v průběhu heuristiky zjistil, že o Janu Palachovi toho bylo napsáno už tolik, že můj výzkum by nepřinesl žádných nových relevantních poznatků a prakticky by se točil v kruhu a přínos pro soudobé dějiny by byl prakticky nulový. Přesto jsem se ale nechtěl tohoto tématu úplně vzdát a potom mě „osvítilo“ a já jsem si uvědomil, že při tvorbě dokumentů, publikací a zpráv všichni badatelé využívali jeho nejbližší známé osoby a více, či méně jim šlo o zjištění jeho skutečného života. Rozhodl jsem se svůj výzkum pojmout z jiné perspektivy. Nezaměřovat se přímo na Jana Palacha, ale na to, jak jej vnímají jiní. Zvolil jsem pro svůj projekt obyvatele Všetat. Na to, kým vlastně obyvatele

Všetat jsou, jak žijí a jak jejich životy ovlivnila studovaná doba. Podnikl jsem exkurz do jejich životů obyčejných občanů obce Všetaty, kteří s Janem Palachem třeba ani nebyli v přímém kontaktu. Také mě zajímalo, zda jejich životy ovlivnil a případně jak. V tu chvíli mé pohnutky byly jasné a chtěl jsem je bezezbytku splnit a rozhodl jsem se pro splnění tohoto cíle udělat maximum. Od té doby, co jsem sám občanem Všetat, začal jsem se více zajímat o studovanou osobnost. Můj výzkum jsem se snažil udělat s nadhledem, abych vlastním subjektivním názorem neohrozil vlastní výzkum. Snažil jsem se ke všem narátorům, historickým dokumentům a informacím přistupovat kriticky a objektivně. Já osobně mám k osobě Jana Palacha respekt, považuji jej za významnou osobnost soudobých dějin. Již na začátku jsem si uvědomoval, že narátoři nemusí a také všichni nebudou sdílet stejný pohled na Jana Palacha, jako já. Z tohoto důvodu jsem již při přípravě práce dbal na to, abych dokázal dobře reflektovat vlastní pohled a pohled narátorů a musel jsem se snažit, aby se navzájem tyto pohledy v práci neovlivňovaly.

2.4. Mezigenerační výzkum a kolektivní paměť

Má diplomová práce je vystavěna na mezigeneračním výzkumu. Za prioritu při výběru narátorů jsem volil jejich rozmanitost, nejen věkovou, ale i genderovou. Avšak nemělo by to narušit kvalitu výzkumu. Domnívám se, že tento cíl se mi podařilo splnit a mého výzkumu se účastní tři ženy a čtyři muži. Sdílím názor sociologů, kteří tvrdí, že vrstevníci se nestávají generací jen proto, že se narodili ve stejném časovém období a že určitá sdílená zkušenost jednotlivců nevede mechanicky k jednotnému životnímu stylu a pohledu na svět. Je dokázáno, že na určité podněty a příležitosti budeme reagovat podobně, jako naši vrstevníci nežli generace našich rodičů, či dětí.⁶⁵ Nejstarší oslovený narátor v mém výzkumu se narodil v roce 1941 a nejmladší v roce 1990. Zajímám se ve své studii, zda je jejich věk odlišuje od vzájemného vnímání života a stanovuje jim jiné životní priority a cíle. Zda je pro ně určující práce, rodina zázemí a zda je to nějakým způsobem určuje. „*Rok narození zároveň naznačuje i požadavky společnosti, například*

⁶⁵VANĚK, Miroslav a kol. *Sto studentských evolucí*. Vydání 1. Praha: Academia, 2019, s. 72. ISBN 978-80-200-3027-6.

s ohledem na plnění sociálních rolí, které člověk na základě svého věku zastává.“⁶⁶ Maurice Halbwachs rozlišuje paměť individuální a kolektivní. Individuální paměť vnímá jako sociální fenomén. Jak napsal Jiří Hlaváček: „Paměť individuální a kolektivní je úzce spojena s problémem zapomínání a reinterpretace našich vzpomínek. I přesto se však někteří autoři domnívají, že něco takového jako „individuální paměť“ ve své podstatě neexistuje, protože jazykové a narativní vzorce užívané k vyjádření našich vzpomínek jsou neoddělitelné od sociálních standardů pravdivosti authenticity.“⁶⁷ Podle Halbwachse lze individuální paměť chápat jako percepce. Zrod vzpomínek vzniká v myšlení skupiny, vzájemném působení a v komunikaci. Paměť jedinci umožňuje zapojit se při tvorbě obsahového bohatství do paměti kolektivní. Naše vzpomínání je vzpomínání jednotlivce, které je však konáno v referenčních rozsazích, které představují uspořádání vzpomínek společnosti. Samotná individuální paměť je nejen propojením mezi kolektivními paměťmi různých společenských skupin.⁶⁸ Samotná paměť je svým způsobem vlastnost, která nás odděluje od ostatních tvorů na zemi. Paměť od počátku formuje jejich historii, a tvoří jejich budoucnost, udává směr, kam daná společnost, skupina a celek bude směřovat. Je to jedna z důležitých složek lidství. V době, kdy se čin stal, tak byli obyvatelé ovlivněni dobou, televizí, novinami a také zásahem tehdejší cenzury a byli tak nuceni událost vnímat značně zkresleně. V současné době digitálních médií a techniky je jimi kolektivní paměť hodně ovlivněna také a ve velké míře dost často rovněž negativně. Mnoho lidí, přesto, že danou událost zažili a mají konkrétní zkušenost, jsou často médii a internetem ovlivněni. Někdy natolik, že jejich vlastní osobitý prožitek dané události se zkreslí. Může se tak stát, že jejich narace těsně po prožití dané události bude interpretována rozličně, oproti jejich výpovědi stejné události s odstupem času, kdy vstřebávali informace z veřejných médií. Tímto se hodně zkreslují v dnešní době události. Když se pozastavíme nad tímto fenoménem digitalizace a vydáme se přímo do místa dané události, najdeme zde i občany, kteří se ovlivnit nenechali. Jejich vzpomínky na danou událost jsou odlišné, a z mé vlastní zkušenosti ve své podstatě často pravdivější než mediálně prezentovaná událost. Zde vidím přínos mé diplomové práce. Jsem přesvědčený

⁶⁶VANĚK, M. *Sto studentských evolucí*. s. 73.

⁶⁷HLAVÁČEK, Jiří. *Kolektivní paměť a orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. In: MEMO, č. 2, 2012, Praha: Česká asociace orální historie, s. 7.

⁶⁸ŠUBRT, Jiří, PFEIFEROVÁ, Štěpánka. *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*. In: Historická sociologie 1/2010, Praha: UK a FHS, s. 14.

o tom, že přinese nový pohled na fenomén Jana Palacha a zároveň nebude vyvracet dosud zmapovaná témata. Bude velice zajímavé interpretovat vzpomínky občanů a jejich porovnání v čase. Jak tyto vzpomínky dále reflektovali, jak je vnímali lidé v jejich okolí, jejich děti, vnoučata. „*Maurice Halbwachs ve svém díle rozvinul myšlenku, že kolektivní paměť se vztahuje k sociálním rozměrům lidského vzpomínání a že individuální paměť je veskrze podmíněná, strukturovaná a závislá na paměti nejrůznějších kolektivů.*“⁶⁹ V kolektivní paměti lidí obecně, ale zde se zaměříme na kolektivní paměť obyvatel Všetat, se setkáme často se *"selektivitou vzpomínek a požadavkem loajality vůči skupině je neoddělitelně spjat často diskutovaný problém falsifikace dějinných událostí.*"⁷⁰ Ve své podstatě to znamená, že přesto, že jsme události vnímali a viděli subjektivně, tak pod vlivem společnosti, našich blízkých, či vlivem skupiny se naše paměť přeměňuje, přetváří a upravuje. Vezměme si ozbrojené složky, například policii. Vzpomínky, které máme, v rámci této uzavřené skupiny, jsou ovlivněny loajalitou vůči skupině. Navíc obrovský vliv má na vnímání událostí to, jak vnímáme vlastní skupinu, jak moc se cítíme být součástí. Stejně to platí na všech rovinách, v politice, ve vesnici, mezi hasiči, záchranáři. Pokud bychom chtěli tvrdit, že naše vzpomínky jsou pouze individuálními prožitky, tak zde by se hodil příklad Maurice Halbwachse, který uvádí, že je to stejné, „*jako se domnívat, že předmět zavěšený na několika propletených nitích visí ve vzduchu, kde se udržuje vlastní vahou.*“⁷¹ Nelze naše vzpomínky uchránit od vlivu okolí. Naše vzpomínky a naše paměť jsou ovlivněny lidmi kolem nás, lidmi, kteří tuto událost prožívali s námi, nebo se na ni podíleli. Vzhledem k tomu, že prakticky o každé události je někde v mediálním prostoru nějaká zmínka a u zajímavých událostí hned několik a přístup k nim je prakticky neomezen, tak není možné se ovlivněním digitálními médii vyhnout. Musíme si tak přiznat, že v dnešní době tvoří obrovský podíl na našich vzpomínkách. Pokud bych se pokusil uvést příklad sám na sobě. Osobně jsem účasten nějaké události, která se odehrála. V té době jsem se k novinovým článkům nedostal a ani jsem nesledoval k dané události televizní zpravodajství. Někteří mí přátelé mi vyprávěli, jak tuto stejnou událost vnímali oni. Já jsem šel poté v rámci nějakého projektu šel daný projekt zpracovávat a při

⁶⁹VANĚK, M., MÜCKE, P. *Třetí strana trojúhelníku*. s. 126.

⁷⁰HLAVÁČEK, J. *Kolektivní paměť a orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. s. 10.

⁷¹MASLOWSKI, Nicolas, ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2014, s. 26. ISBN 978-80-246-2696-3.

načítání podkladů k tomuto projektu jsem se dostal ke zpravodajství k výše uvedené události. Toto zpravodajství mi přišlo značně zkreslené oproti mé vzpomínce na tuto událost. Začal jsem se tedy pít po dalších informacích k události, a to v rámci dostupných médiích a sám na sobě jsem pozoroval, jak díky těmto novým informacím začínám danou událost vnímat jinak. Má vzpomínka byla tímto ovlivněna a přetvořena. Již to nebyla jen má čistá vzpomínka. Maurice Halbwachs má k tomuto přirovnání, tento se stylizuje do potencionálního hosta v Londýně. Vlastně se prochází sám po městě, přitom zároveň vede vnitřní dialog jednou s architektem, který mu ukazuje a vysvětluje stavby, po druhé s historikem, který mu vypráví historii Londýna. Další je malíř, který ho naučí poznávat a užívat si barevnost Londýna. Obchodník mu ukáže obchody v Londýně. I tak si uvědomuje, že nikoho takového nepotřebuje, obešel by se pouze papírovým průvodcem, či si všímal okolí a nechal si poradit. Stačí si nastudovat vše o Londýně. Přesto ale, i když by se po Londýně procházel úplně sám nelze říci, že vzpomínky, které si tím vytvořil náleží pouze jemu. To, že se po Londýně prochází sám je jen zdánlivé.⁷² V souvislosti s druhou světovou válkou, totalitními režimy, či holocaustem se objevil velký zájem o kolektivní paměť. Tento zájem se objevil v 80. letech 20. století, ale převážně se týkal národní paměti. Začala se rychle rozvíjet ta část orální historie, která zachycuje vyprávění pamětníků dané doby. V té době se rovněž psychologické práce zabývaly různými aspekty autobiografické paměti.⁷³ Krásně se nám tady může reflektovat také třeba doba druhé světové války. Dne 15. března roku 1939 byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava. Tato událost je již tak vzdálená, že lidé čerpají informace pouze z historických dat. V té době to byla situace, kdy trpěl celý český národ a byla to jedna z nejsmutnějších událostí v historii naší země. Díky všem známým pramenům a zdrojům jsme si udělali vlastní obrázek o této době a o tom, co se tehdy dělo. Mnoho z nás si tu dobu tak zidealizovalo, že by se chtěli do té doby vrátit s tím, že by to udělali jinak, že by jinak jednali, že lidé tenkrát pochybili, ale „po bitvě je každý generál“. Jenže nikdo tu dobu nezažil, my máme blahobyť, a to naše myšlení ovlivňuje tak, že si ani sami neumíme připustit, co to tenkrát pro lidi bylo za těžké a kruté období. Z toho důvodu je nutné nezanedbat prověřené metodologické postupy. Velmi výstižné se mi jeví tvrzení: „*Hovoříme-li o kolektivní paměti, zdá se nám, že tím vyjadřujeme jednoduchý vztah mezi*

⁷²MASLOWSKI, N., ŠUBRT, J. *Kolektivní paměť*. s. 24.

⁷³SOBOKOVÁ, Irena. *Přehledové studie – Rodinná paměť*. In: Československá psychologie, roč. 56, č. 2., Praha, 2017, s. 145.

*souborem subjektů paměti, těch, kdo si pamatují, a obsahem paměti, tj. informací o tom, co má subjekt vnímat jako minulost, která je hodná zapamatování. Tato zdánlivá jednoduchost však může být zavádějící.*⁷⁴ Při výkladu dějin je tedy nutné být obezřetnými. *„Nejen z pohledu orálního historika je nutno při vlastním výzkumu brát v potaz „stýkání a potýkání se“ dvou základních pamětních kategorií, které jsou od sebe opět jen stěží oddělitelné, a naopak se vzájemně ovlivňují: kolektivní a individuální paměť.*⁷⁵

2.5. Metodologie orální historie

V současné době nejsou žádné jiné prameny mimo již zachycené rozhovory, nebo spíše krátká vyprávění o Janu Palachovi vřetatskými obyvateli, přáteli, či známými Jana Palacha, kteří s ním chodili do školy, či se znali ze soužití s rodinou Palachových. Jejich rozhovory, jsou součástí mnoha medializovaných dokumentů, ale nejsou tvořeny v duchu zásad orálně historického přístupu. Proto pro můj výzkum byla orální historie primární volbou. Můj výzkum pomůže zachytit subjektivní vzpomínky lidí, obyvatel Vřetat, kteří v době Janově žili, kteří dobu před smrtí a dobu po jeho smrti prožívali. Tito lidé se primárně nemuseli vůbec setkat s jeho rodinou. Můžou mít na jeho čin jiný pohled a jiný názor. Tito lidé a jejich vzpomínky dokreslí v mém projektu společně s dostupnými prameny dobu před a po roce 1969. Oslovení narátoři nebyli doposud badateli osloveni, tudíž jejich vzpomínky nebyly medializované a historiky zpracované. I proto se jedná o nové a unikátní prameny, které, domnívám se, obohatí naše poznání a porozumění danému tématu.

⁷⁴MASLOWSKI, N., ŠUBRT, J. *Kolektivní paměť*. s. 48-49.

⁷⁵VANĚK, M., MŮCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku*. s. 126.

2.5.1. Výběr narátorů

Je to prakticky základní kámen celého orálně historického projektu, narátory výzkum začíná i končí, bez správného výběru narátorů není dobrý projekt, ale jak tyto narátory vybrat do mého projektu? Ve svém projektu jsem měl jasný plán, kdy jsem se snažil vybrat narátory napříč generacemi, aby v mém výzkumu byli zastoupení narátoři narození podobně jako Jan Palach, ve věku jeho potencionálních dětí a ve věku jeho potencionálních vnoučat. Můj původní záměr počítal s výzkumem v minimálně čtyřech rodinách, které již po generace žijí ve Všetatech. Chtěl jsem sledovat mimo jiné generační přenos informací v dané sociální skupině. V plánu bylo uskutečnit rozhovory vždy se čtyřmi narátory z různých generací z každé rodiny. Díky pomoci pana starosty Roberta Sokola a přátel se mi podařilo tyto rodiny dohledat a oslovit je. Přesto, že byly dopředu obeznámeny s mým projektem, všechny bez výjimky odmítly spolupracovat. Převážně z důvodu, že k danému tématu nemají co říci, a že se k němu vyjadřovat nebudou. Byl jsem tudíž přinucen pozměnit kritéria výzkumu. Po konzultaci s panem starostou a dalšími jsem vytipoval jiná jména osob, potencionálních narátorů, které jsem začal postupně oslovovat. Vzhledem k tomu, že všichni bydlí ve Všetatech zvolil jsem osobní kontakt a nejprve jsem je oslovil osobně. Všichni již byli předem obeznámení s mým projektem, jelikož mi přátelé a další osoby, které mi přislíbily pomoc, jim sdělili základní informace o mém výzkumu. První oslovený narátor byl v důchodovém věku. Řekl mi, že je to zajímavý projekt, ale že se ho účastnit nechce. Když jsem mu podrobně vysvětlil, o čem se jedná, odvětil, že mi stejně nemá k tématu co říci a ať se nezlobím a hledám dále. Většina předem domluvených narátorů hovořila stejně. S některými jsme se dokonce domluvili na prvním rozhovoru, a když jsem dorazil k nim, tak se mi omlouvali, že si to rozmysleli a že nic říkat k tématu nebudou. Má původní jasná představa o hladkém průběhu výběru narátorů se změnila v mou „noční můru“ začal jsem upadat do skepse a začal jsem o svém projektu pochybovat. Celá tato prvotní práce nakonec vyšla vniveč a stálo mě to opravdu spoustu času, a přesto to nemělo kýžený úspěch. Několikrát jsem to konzultoval s mou vedoucí práce, která mi vždy dodala další sílu a energii to stále zkoušet a zkoušet. Nakonec jsem už pozbyl skoro všechnu energii, kterou jsem do projektu vložil, a po několika marných měsících jsem začal přemýšlet, zda nezvolit jiné téma. Byl jsem opravdu velice překvapen z přístupem obyvatel Všetat a měl jsem pocit, jako by měli na

hrudi něco tíživého, nějaký kámen, který jim bránil otevřít se a o tomto tématu začít vyprávět. Pan starosta i pár přátel, kteří mi s hledáním narátorů pomáhali byli sami překvapeni a společně jsme se shodli, že potencionální narátoři mají nějaký neopodstatněný strach z něčeho minulého a nechutí toto téma otevírat. Byl jsem s tím již smířen. Trošku mi tuto atmosféru připomněla jedna událost minulých let, která se stala ve Všetatech. Je o ní psáno v knize o Všetatech. Stalo se to místnímu rodákovi Čeňkovi Boreckému. „*Všechno to začalo politickými řečmi u piva. Čeňek byl jedním ze zakladatelů populární Přívorské čtrnáctky – stolního klubu pivařů, kteří se v obci mnoha rošťáčin a veselých skutků natropili. V jeden večer na začátku roku 1949 po několikátém pivu řekl Čeňek svému příteli ze Čtrnáctky: „Až to praskne, budeš viset.“ Krátce na to se a několika vratech přívorských občanů známých řáděním a zabíráním majetku objevily nakreslené šibenice. U několika podezřelých se prováděly prohlídky, při nichž se hledala hlavně barva, která by mohla podezřelé usvědčit. Na podezřelé, když přišli z práce, již čekaly hlídky SNB.⁷⁶ Podezírání jich bylo více, do vazby v Brandýse nad Labem odvedli jen Čeňka. Ve vazbě se po nelítostném zacházení rozstonal a měl být poslán do nemocnice na Pankráci.“⁷⁷ Nakonec ho ale poslali domů, kde na následky mučení ve vazbě 6. července 1949 umírá. Narátory se nedařilo stále sehnat, najednou jsem díky svým novým sousedům narátorovi v tomto projektu Martinovi Marečkovi s jeho přítelkyní jsem získal prvního narátora. Měl jsem z toho tak obrovskou radost, že jsem získal zpět energii a měl pocit, že se to zlomilo. Díky těmto sousedům se mi podařilo získat ještě dalšího narátora. Měl jsem v tom opět jasno. Ale ono se to zase zastavilo a žádný postup k dalším narátorům, a to ani při využití techniky snowball sampling⁷⁸ se to nedařilo. Opět začala těžká doba hledání. Do toho přišla v roce 2020 rána v podobě epidemie COVID a omezení možnosti styku s lidmi. Nabízela se možnost video rozhovoru, ale s tím jsem se nechtěl smířit. Myslím si, že by to mé práci, mému projektu ubralo na síle a na autentičnosti. Rozhodl jsem se tedy pouze zkoušet narátory vybírat a kontaktovat s tím, že jakmile epidemie ustoupí, budu se na rozhovory vrhnout v plné síle. Stále se mi ale nedařilo sehnat další narátory. Vzhledem k peripetiím, které se mi přihodily, jsem byl nucen stále*

⁷⁶Sbor národní bezpečnosti

⁷⁷ZEMAN, V., REGNER, K. *Městečko pod Cecemínem*. s. 87.

⁷⁸Metoda „snowball sampling technique“ (nabalování sněhové koule), kdy se badatel od prvních oslovených narátorů dozvídá jména dalších osob, s nimiž by z hlediska jeho výzkumného projektu bylo užitečné vést rozhovor. Zdroj: VANĚK, M., MÜCKE, P. *Třetí strana trojúhelníku*. s. 159.

operativně měnit způsob vybírání narátorů, přesto, že jsem měl zprvu jasný cíl s tím, že jsem měl předjednané rodinné klany, které po generace žijí ve Všetatech, tak nakonec se výběr narátorů stále měnil, až jsem dospěl ke konečnému počtu narátorů. Nakonec se mi podařilo zkontaktovat dalšího narátora, konkrétně narátorku, díky které jsem se dostal k dalšímu narátorovi. Poté jsem oslovil svého dalšího kamaráda, kterého jsem původně neoslovoval, a v tu chvíli se projekt začal realizovat. Zde je názorně vidět praktické využití metody snowball samplingu. Podařilo se mi do projektu zahrnout i starostu Všetat, který mi přislíbil dva rozhovory. Začal jsem opět cítit projekt pozitivně a cítil jsem vnitřní radost. V celkovém konceptu jsem rád, že se mi ze začátku nedařilo, protože tím, že jsem si tím prošel v projektu, jsem se díky tomu dostal k narátorům, kteří mě zprvu ani nenapadli a po rozhovoru s nimi jsem zjistil, jak se říká „Všechno zlé, je pro něco dobré“ a tady se toto přísloví potvrdilo. Koneční narátoři jsou opravdu průnikem mezi místní obyvatele a ukazují Jana Palacha opravdu v pamětech obyvatel Všetat, z jejich pohledu. Každý z vybraných narátorů přispěl do projektu nedílnou svou částí, do skládačky a díky nim se projekt podařilo uskutečnit a dokončit dle mého se zajímavým koncem. Mé prvotní hledání trvalo bezmála půl roku a první rozhovor do projektu se mi podařilo uskutečnit s narátorem Martinem Marečkem dne 27. října 2019.

2.5.1.1. Kontaktování narátorů

Pro kontaktování narátorů jsem použil všechny dostupné prostředky mimo emailovou komunikaci. Už při prvním kontaktu s narátorem bylo zjevné, jakým způsobem bude muset být rozhovor veden, každý z narátorů byl jedinečný a s každým z nich jsem musel pracovat jinak. O to byl projekt zajímavější. Nejtěžší bylo narátorům vysvětlit jejich přínos projektu. Většinou jejich první reakce byla „Ale já vám nemám co říct, já ho neznal (a), já s ním nikdy do styku nepřišel (šla).“ Bylo velice obtížné jim vysvětlit, že ve výzkumu o tohle vůbec nejde, že přesto, že se téma dotýká Jana Palacha jako hlavního protagonisty, tak není v centru dění, ale v centru dění jsou oni, narátoři, jejich vnímání, jejich pocity a jejich život. Poté, co se mi podařilo narátorovi vše vysvětlit, mohl proběhnout první dohodnutý rozhovor. Také jsem v několika případech zvažoval přípravný rozhovor, aby narátor pochopil, oč v projektu jde. Zde jsem ale narazil.

V dnešní uspěchané době jsem zjistil, že ještě nějaké přípravné rozhovory by mohly narátora spíše odradit, případně bych se připravil o druhý rozhovor, na který by narátor již neměl dostatek trpělivosti a sil. Toto se mi i potvrdilo, když jsem jim tuto variantu nabídl. Proto jsem spoléhal na své komunikativní schopnosti a podařilo se mi všem narátorům jejich přínos do projektu vysvětlit a to tak, že se s ním ztotožnili. Většina z nich mě po ukončení rozhovoru požádala o nahrávku na CD na památku, což mě velice potěšilo. Cítil jsem z narátorů chuť a radost, že jsem je zapojil do projektu. Někteří mi rozhovor dali jen proto, že to slíbili, jiným tazatelům by pravděpodobně vstříc nevyšli. Když jsem se zamýšlel nad skutečností, proč oslovení narátoři zpočátku odmítli mou prosbu o rozhovor, uvědomil jsem si, že spousta rodáků a obyvatel Všetat již k tomuto tématu mnoho řeklo. Byli to však lidé, kteří Jana Palacha znali, nebo znali dobře jeho rodinu, nebo se jen chtěli ukázat v dobrém světle, ale nikdo z nich nebyl prostý obyvatel Všetat, který ve své skromnosti, či pod tíhou minulosti hovořit nechtěl. Možná, tedy proto, že jsem oslovil obyvatele, kteří dosud v médiích nevystupovali a s Palachovou rodinou se spíše neznali, tak měli snad i strach z nějakých možných represí. Narátorka Hana Horáková se částečně k tomu strachu vyjadřuje. „*Samozřejmě, nabádali v tu dobu k tomu, aby občané se chovali tak, aby nezavdávali zbytečně jako podnět k nějakým bojům, nebo aby vůbec nedocházelo zase k něčemu proti státnímu a v tu dobu právě tady bylo dost lidí, kteří tenkrát ještě v tu dobu i vystupovali i přímo do televize, jako jak prostě s tím nesouhlasí a jak teda, jak se lidi chovaj špatně a byli to takový lidi, kerý potom po sametový revoluci, jak se říká přendali kabáty a mluvili úplně jinak a i o Janu Palachovi a o tom, co se stalo a o tý době a o jeho činu najednou prostě ho vyzdvihovali, když předtím ho vlastně zatracovali žejo, takže takovejch tady bylo víc.*“⁷⁹

2.5.1.2. *Narátoři*

Celkem jsem vedl rozhovory se sedmi narátory, s každým z nich jeden rozhovor „životopisné vyprávění“ a druhý rozhovor formou „interview.“ Průměrná délka rozhovorů byla hodinu a více, ale u některých narátorů, jako například u starosty Roberta Sokola bylo těžké se k této hranici jen přiblížit, jelikož pan starosta je ze svého úřadu

⁷⁹Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

zvyklý odpovídat věcně na otázky a nesnažil se své odpovědi moc rozvádět. Všichni zpovídání narátoři si přečetli a podepsali informovaný souhlas. Všechna jména a data jsou autentická, narátoři neměli problém s jejich zveřejněním. První rozhovor byl uskutečněn 27. října 2019 a poslední rozhovor byl uskutečněn 14. září 2020. Všichni narátoři jsou blíže představeni v Přílohách práce.

2.5.2. Rozhovory

„Vlastní rozhovor je nejvýznamnější a stěžejní částí celého orálně-historického procesu, proto je třeba se na tuto část po všech stránkách dobře připravit. Na rozdíl od písemných pramenů, již totiž nemá možnost opravy, tzn. možnost přijít další den a svůj pramen v nezměněné formě znovu probádat. Badatel v orální historii „do téže řeky dvakrát nevstoupí“ a rozhovor se nikdy nepodaří vést ve stejném duchu jako ten předchozí. Jen správně zvolené techniky vedení rozhovoru vedou k úspěšnému pořízení svěbytné a autentické nahrávky splňující všechna kritéria metody orální historie.“⁸⁰ Na rozhovory jsem se připravoval zodpovědně, a snažil jsem se vyvarovat případným problémům s daným narátorem, narátorkou. Mým cílem bylo samozřejmě zrealizovat s každým narátorem minimálně dva rozhovory. Nechal jsem narátora plynule hovořit a do vzpomínek nezasahoval. „Hlavními formami využití orální historie pro historika jsou interview (rozhovor) a životní příběh (životopisné vyprávění). Není asi nutno příliš zdůrazňovat, že pro oba typy kvalitativního výzkumu platí, že jde začasť vedle vědy rovněž o umění.“⁸¹ S tím se ztotožňuji, protože se domnívám, že takovéto rozhovory nemůže dělat každý. Ne každý může probouzet v druhých důvěru svěřit mu své názory a svůj životní příběh. Vzájemná disharmonie narátora a badatele by znehodnotila celou studii.

⁸⁰VANĚK, M., MŮCKE, P. *Třetí strana trojúhelníku*. s. 148.

⁸¹Tamtéž.

2.5.2.1. Rozdělení rozhovorů

První rozhovor jsem vedl způsobem životního příběhu narátora, kde narátor hovoří většinou sám od sebe o celém svém životě, a to bez větších zásahů tazatele. Druhý rozhovor, jsem volil formou interview, kdy jsem se již na základě informací z prvního rozhovoru ptal na konkrétní okamžiky v narátorově životě, které byly nevyřčené, a kladl jsem další rozvíjející otázky k tématu. Po druhém rozhovoru již byla témata u narátorů dostatečně vyčerpána a již ani sami narátoři neměli sílu na případný třetí rozhovor. Na první rozhovor jsem připravoval spíše jen otázky pro mě, a to z důvodu, kdyby narátor ztratil nit, tak abych ho navedl na vyprávění o svém životě, které zatím nevyprávěl. Mým prvořadým cílem bylo říci narátorovi úvodní slovo a poté jej nechat pouze hovořit, dokud neřekne vše, nebo dokud neztratí nit. Druhý rozhovor jsem již připravoval jako interview a dal jsem si záležet na přípravě jednotlivých otázek. Všem osloveným narátorům jsem pokládal stejný set otázek. Avšak na základě zjištěných faktů z prvního rozhovoru, jsem si pro každého narátora připravil pod-otázky, které jsem očekával, že budu muset položit, a to vzhledem k narátorově zaměření, či k jeho „výmluvnosti“. Tazatel se vždy musí přizpůsobit dané míře schopnosti narátora vyprávět samostatně. Ne každý dokáže samostatně rozvíjet odpovědi, bez zásahu druhé osoby, v tomto případě osoby tazatele.

2.5.2.2. Příprava otázek

Snažil jsem se otázky předpřipravit a formulovat podle dané generace s přihlédnutím k době jejich života, k prostředí, ve kterém žili a žijí. Každá z mých otázek byla vhodně vybíraná pro určitou a danou věkovou kategorii s tím, že tyto hlavní otázky měly také své pod otázky, které mě navedly na to, abych se případně nezapomněl na něco zeptat a aby v rozhovoru bylo vše, co jsem se chtěl od narátora dozvědět. Otázky jsem se snažil směřovat k tomu, abych se dozvěděl co nejvíce o vztahu narátora k tématu „Jan Palach“, a zda vůbec tento vztah má, či nikoli. Dále mne zajímalo, jakým způsobem se sžil s příslušnou obcí a co všechno mu přinesla daná doba, samotný čin Jana Palacha a obec odkud pocházel. Přesto, že jsem měl své otázky pro narátory pečlivě připravené,

tak nejednou se mi stalo, že mě sám narátor překvapil svou reakcí, a tak jsem musel otázky, a i úvod rozhovoru postavit jinak a přehodnotit strukturu rozhovoru. Níže uvádím příklad. Byl jsem domluvený na rozhovor s Hanou Horákovou na 18 hodinu. Jelikož základem každého rozhovoru je přijít včas, tak jsem přesně v 18:00 hodin zazvonil na narátorku. Narátorka se ozvala a vpustila mě na zahradu s tím, že má zlomenou nohu a zda trefím na zahradu, že by musela po schodech, a to o berlích nezvládne. Samozřejmě jsem souhlasil s tím, že to najdu. Jakmile jsem přišel na zahradu, tak jsme se s narátorkou představili a najednou, aniž bych stihl něco říct, tak narátorka mi řekla, zda by už mohla mluvit, rychle jsem zapnul nahrávací aplikaci v mobilu a samozřejmě jsem jí řekl: „No můžete mluvit klidně.“ „*Jsem takzvaná naplavenina, jak tady místní říkají, ale žiju tady už přes třicet let. Jsem teda z Prahy, tam jsem bydlela celou dobu a podruhé jsem se přivdala sem, tady. A musím říct, že skutečně ty lidi jsou tady jiný, všude jsou nějaký se říká, ale tady vopravdu je bych řekla hodně takovýto maloměšťáctví zakořeněný a takovýto, že si každéj hlídá to svoje, ale přitom kritizuje ty druhý. Jo, takže já jsem se s tou mentalitou tady nesrovnala do dneška. A když jezdím tady do Vršovic za maminkou domů, tak jsem vždycky říkala, že jedu domů i když tadyhle máme takovýhle bydlení, ale nezvykla jsem si a tady je teda Oáza klidu, takže to je to, co tady člověka jako uklidní a dává mu ten pocit, že tady je takový ten kousek jeho soukromí, kde je mu dobře ale jinak kolem ne.*“⁸² Takto začal můj první rozhovor s narátorkou, ale věděl jsem, že ji musím nechat mluvit, protože bylo vidět, že je natěšená na vyprávění a mé přerušování by jí mohlo vzít „nit“. Musel jsem tedy tento první rozhovor celý přeformulovat, a nakonec jsem plánovaný začátek musel dát až nakonec rozhovoru. Při tvorbě otázek velice záleží na jejich formulaci, čímž mám na mysli, že je důležité dobře promyslet pokládané otázky, stylistiku vět, kam dáte interpunkční znaménko, jak ukončíte větu. Na tom všem záleží, co tazatel narátor ve výsledku odpoví. Pokud položíte tu stejnou otázku pokaždé jinak, tak pokaždé dostanete jinou odpověď. Na tuto situaci jsem se jako tazatel musel připravit. Kladl jsem si za cíl, aby mé otázky byly co nejvíce nestranné. Chtěl jsem se vyvarovat tomu, aby mé otázky nevyzněly zmatečně. Aby nebyly návodné a nedostaly narátora do jiné pozice, než by bylo pro výzkum potřeba. „*Záleží do velké míry na přístupu historika. Požádá-li na úvod: „Povyprávějte mi svůj životní příběh“*, může být výchozí bod jiný, než když požadavek zní: „*Vyprávějte mi o sobě*“*“*. Někdy chce historik s danou osobou hovořit

⁸²Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 19. srpna 2020.

*o určité konkrétní události, době nebo tématu, mluvčí se ale přesto stále vrací k době a událostem, které zajímají jej.*⁸³

2.5.2.3. *Realizace rozhovorů*

Jako tazatel jsem se musel přizpůsobit místu rozhovoru, které zvolil narátor. Většina si samozřejmě zvolila své bydliště, které je jejich komfortní zónou a je jim logicky příjemné a přispívá k větší otevřenosti. Jedna narátorka, chtěla rozhovor původně v cukrárně. Z důvodu chřipkové sezóny a poté samozřejmě díky pandemii COVID, jsme ho museli odložit, tak mi poskytla rozhovor u mě doma. Sama poté řekla, že by si rozhovor v takovém rozsahu neuměla v cukrárně vůbec představit a je ráda, že jsme jej nahráli u mě doma, kde se cítila komfortněji. Zejména i vzhledem k tomu, že v několika částech rozhovoru podlela emocím, kde jsem i já přemýšlel, zda by nebylo lepší rozhovor v té chvíli přerušit, aby nedošlo k jejímu traumatu. Nakonec to však zvládla a byl to pro mě hodně emoční zážitek. Rozhovory se současným starostou Robertem Sokolem byly oba realizovány v jeho pracovně. Přizpůsobit se prostředí nebyl žádný problém, jelikož všude to bylo velice přívětivé, žádné z nich se nevymykalo standardu. Věděl jsem, že díky výběru místa se cítí narátoři příjemně a uvolněně. Bylo ale zapotřebí zajistit, aby narátor s tazatelem nebyli při rozhovoru rušeni žádnou další osobou, ani rušivými zvuky. Toto již bylo těžší, jelikož v dnešní době má málokterý narátor dvě hodiny času na nerušený rozhovor. Zvláště v domácím prostředí narátora, se často stávalo, že ostatní rodinní příslušníci právě probíhající rozhovor, byť nechtěně, narušili. Například narátor pan starosta Robert Sokol měl během rozhovoru několik pracovních povinností, které musel vyřešit se svou asistentkou. Přese vše jsem přesvědčen, že tyto rušivé elementy měly všechny ve skrze pozitivní vliv na vyprávění narátora, který se díky tomu také cítil ve své komfortní zóně a na rozhovorech to bylo dle mého názoru i znát. Každý rozhovor jsem zaznamenával v nahrávací aplikaci svého mobilního telefonu a poté jsem je všechny přepsal do textové podoby. Bezprostředně po každém rozhovoru jsem si vytvořil záznam o rozhovoru, v němž jsem se snažil zachytit okolnosti rozhovoru, dále

⁸³PORTELLI A. *Smrt Luigiho Trastulliho*. s. 81.

mé postřehy a dojmy z celého rozhovoru, emoční výraz narátora, rušivé momenty atd. Záznam tedy dokresluje to, co není na zvukové nahrávce zřejmé, a to prostředí náladu a neverbální chování narátora, místo, kde rozhovor probíhal. Budoucímu badateli, takovýto protokol dává možnost si více uvědomit podmínky, za kterých byl rozhovor pořízen. I když jsem se pokusil celý rozhovor vytvořit dle současných pravidel, nelze se ubránit neočekávaným událostem. Každý narátor je jiný a nelze k nim přistupovat stejně. Je zapotřebí si stanovit metodologii orální historie, ale nelze se jí striktně držet. Sám charakter osoby tazatele do jisté míry ovlivňuje celý výsledek rozhovoru. Domnívám se, že jiná osoba tazatele by mohla ovlivnit výsledek bádání, ale opět by byl unikátní. Snažil jsem se ve vedení rozhovoru co nejméně zasahovat do vyprávění. Často se mi stávalo, že si narátor nemohl vzpomenout na určitý termín, či událost, ale věděl jsem, že v případě, kdy do jeho vyprávění zasáhnu, tak přeruším kontinuitu jeho vyprávění, a to jen za cenu, že doplním nějakou v podstatě „nepodstatnou skutečnost do jeho vyprávění“- Myslím, že to bylo pro mě asi nejtěžší, odolat tomuto pokušení pomáhat narátorovi tímto způsobem. Samozřejmě byly situace, kdy bylo potřeba narátorovi myšlenku připomenout a do jeho vyprávění zasáhnout, ale bylo potřeba tyto situace citlivě oddělit. Věděl jsem, že je také z badatelských důvodů potřeba písemného souhlasu narátora k vytvoření rozhovoru a případně s jeho publikováním, či jeho jiným vědeckým, či jiným využitím. V dnešní době digitalizace a bezpečnosti, jsou tyto rozhovory s narátory ošetřeny „Informovaným souhlasem ke zpracování a zpřístupnění údajů“. Tento se řídí podle zákona č. 110/2019 Sb.,⁸⁴ o zpracování osobních údajů. Zákona č. 89/2012 Sb.⁸⁵ Občanského zákoníku, ve znění pozdějších, předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679⁸⁶ o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR).⁸⁷ Orální historie důsledně dbá na zachování práv narátorů. Mnoho potenciálních narátorů i přes to rozhovor odmítne. Dost často se již tazateli nepodaří je přesvědčit, aby rozhovor poskytl. A to i přes to, že mu je písemně zaručeno, že bude použit pouze pro výzkumné účely. Tito potenciální narátoři v nahraném rozhovoru vidí zdroj nebezpečí,

⁸⁴Zákony pro lidi [online]. AION CS, s.r.o.: © 2010-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-110>

⁸⁵Zákony pro lidi [online]. AION CS, s.r.o.: © 2010-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

⁸⁶EUR-Lex [online]. Publications Office of the European Union: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=celex%3A32016R0679>

⁸⁷GDPR [online]. ŠKORNIČKOVÁ, Eva: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:<https://www.gdpr.cz/>

který se jim může v budoucnu vymstít. To však nebyl případ mé studie, ale musel jsem s touto eventualitou počítat. Pro narátory v mém projektu se jednalo pouze o formalitu, tudíž neměli sebemenší problém jej svým popisem ztvrdit. Ještě před dokončením diplomové práce jsem se znovu s každým z nich sešel na krátký rozhovor. Zajímá mě, jak se jim daří, a chtěl jsem se ubezpečit, zda z jejich strany stále platí podepsaný informovaný souhlas, či zda nezměnili názor.

2.5.3. Etika výzkumu

„Jednou z nejdůležitějších etických zásad vedení orálně-historického výzkumu je respekt k narátorovi jako dárci životního příběhu. Tazatel by jako odborník a představitel vědecké komunity neměl za žádných okolností a v žádné fázi výzkumu přistupovat k rozhovoru s manipulativními záměry.“⁸⁸ Orální historie je díky svým metodám přímo konfrontována s etikou výzkumu a s tím souvisejícími legislativními zákony dané země. Tazatel musí nejen sebe, ale hlavně narátora připravit na možné komplikace, do kterých se může narátor dostat po rozhovoru, který je zveřejněn, případně uložen archivní instituci pro další bádání. Pokud se však bavíme o demokratické zemi, jako je Česká republika, tak samozřejmě je riziko zneužití rozhovoru minimální, např. oproti zemím bývalého Sovětského svazu nebo zemím, kde stále vládne autoritářský režim, pod jehož vlivem je právo ohýbáno. Zároveň ale také záleží na druhu rozhovoru, na daném tématu. Může se také stát, že narátor může být veřejně známá osobnost a ve svém rozhovoru řekne věci, které mohou rozpoutat i trestněprávní vyšetřování. Proto je důležité, aby si narátor tyto rizika připustil a byl s nimi ztotožněn. Z tohoto důvodu je také potřeba, aby tazatel narátora řádně poučil. Narátor jde vlastně svým rozhovorem takzvaně „s kůží na trh“, ale toto můžeme říci i o tazateli, jelikož tazatel má rovněž vnitřní odpovědnost vůči narátorovi. A tak vždy je správné narátora informovat o dalším využití jeho vzpomínek v nové studii a nedopustit zneužití jeho slov. V neposlední řadě tuto zodpovědnost má také daná instituce a to okamžiku, kdy tento rozhovor převezme do svého archivu a zpřístupňuje pro badatelské účely. S výše zmíněnou situací jsem se při svém výzkumu

⁸⁸VANĚK, M., MŮCKE, P. *Třetí strana trojúhelníku*. s. 233.

setkal rovněž, i když nejdříve jsem se domníval, že narátorka pouze vtipkuje, kdy mi při rozhovoru řekla: „*No tak jsem to nějak ustála tenkrát, a tak no. Takže takový oni to byli svině. Jestli se to vobráťí a někdo to cédéečko najde, tak mě podríznou jako kvůli vám, tak mě pověsej. No, takže tohle například.*“⁸⁹ Následně jak ubíhal čas, tak po současné politické krizi, co se týče skandálu kolem výbuchu ve Vrběticích,⁹⁰ mi dne 17. dubna napsala zprávu ve znění „*Ahoj Kamile myslím, že právě nastal čas zničit to cédéečko, než nás oba zlikvidujou (a několik smajlíků s černou vlajkou a podobně).*“ Naštěstí to stále myslí s nadsázkou, ale vzhledem k tomu, že zažila dobu tzv. normalizace,⁹¹ tak chápu její postoj, a i její oprávněné obavy. Je pravda, že i když se tazatel bude snažit, jak chce, tak nikdy nemůže svého narátora ochránit před nebezpečím, které může způsobit jeho rozhovor, a to i s velkým odstupem času. „*Jak vyplývá z mezinárodních diskusí, neexistuje žádný účinný zákon, který by ochránil výzkum před „napadením“ ze strany vyšetřovacích orgánů a jurisdikce. Proto by se měli tazatelé a tazatelky řídit zlatým pravidlem precizního sestavení tzv. informovaného souhlasu, prostřednictvím kterého účastník rozhovoru bude předem seznámen, za jakým účelem bude nahrávka uskutečněna a kdo, kdy a za jakých podmínek k ní bude mít přístup. Dnes je přitom více než zřejmé, že badatel nemůže dát narátorovi jakýkoli slib, který on sám nebo výzkumná instituce nemohou splnit. Povinností každého orálního historika je být seznámen s příslušnou legislativou dané země a předpokládat i výskyt mimořádných situací.*“⁹² Při každém rozhovoru jsem se zabýval etickými otázkami, kdy narátor mi svěřuje svůj životní příběh do mých rukou a já musím zajistit jeho bezpečí, svou neutralitu. Proto jsem každému narátorovi vysvětlil, co se s jeho rozhovorem bude nadále dít a k čemu by mohl být v budoucnu použit. Svým přístupem jsem se snažil co nejvíce vyhybat jakémukoli subjektivnímu hodnocení. Toho, co narátor vypráví, tak i toho, co narátor v minulosti představoval. Snažil jsem se nehodnotit ani dobu, ani narátory. Setkal jsem se v mnoha rozhovorech s názory narátora, se kterými jsem se neztotožňoval a vnitřně jsem cítil, že

⁸⁹Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

⁹⁰Seznam Zprávy [online]. Seznam.cz, a.s.: © 1996-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vrbetice-prehledne-jake-jsou-dukazy-proti-rusum-a-co-se-vi-o-vybuchu-151419>

⁹¹Co se týče tohoto pojmu, tak se vlastní definice různí, některé hovoří o tom, že „normalizace“ je až od nástupu prezidenta Gustáva Husáka, jiné zase situují počátek až od prvního výročí sovětské invaze a podobně.

⁹²VANĚK, M., MŮCKE, P. *Třetí strana trojúhelníku*. s. 233.

bych chtěl zasáhnout, ale samozřejmě byl jsem si vědom, tento krok by byl riskantní a mohl by i poškodit můj vlastní výzkum, takže jsem se držel dle všech zásad zpátky a vyvaroval jsem se ovlivňování narátora ať již by to bylo k dobru věci, či nikoli.

3. Analýza a interpretace

*„Analýza (a také interpretace) patří mezi základní postupy a nezbytné nástroje pro historickou, ale také vědeckou práci obecně. Jejím cílem je pochopit a porozumět smyslu sdělení obsaženého buď v rozhovorech osobně realizovaných v průběhu terénního výzkumu, nebo v nahrávkách, které již byly pořízeny dříve a badatel si je vyhledal v některém z archivů.“*⁹³Současné výzkumy v orální historii jsou prováděny za účelem shromáždění a zadokumentování vzpomínek narátorů na nějakou určitou historickou událost, životní příběh osoby, historii nějaké firmy, budovy, organizace. V této souvislosti jsem se svůj projekt rozhodl pojmut jako analýzu a interpretaci vzpomínek narátorů na osobu Jana Palacha, jeho čin a také dobu, která následovala po jeho smrti, takzvanou normalizaci a následně dobu po „sametové revoluci“ až k současnosti. Jak již název mého výzkumu uvádí „Jan Palach v pamětech obyvatel města Všetaty“, jde o výzkum, který by měl ukázat, jak si Jana Palacha a dobu po něm ve vzpomínkách vybavují. Oslovení narátoři jsou cíleně vybíráni z různých profesí a různého věku. Důležitou premisou se stal fakt, aby dosud nebyli žádnými médii, ani výzkumníky s tímto tématem konfrontováni. Nejedná se o utajené svědky Jana Palacha a jeho doby, ale o všetatské obyvatele, kteří jej spíše ani neznali, ale věděli, že zde bydlel a jeho životní příběh znají. Město Všetaty, tudíž i místní občané v příslušném zastupitelstvu, se pečlivě starají o odkaz Jana Palacha. Jak jsem již uvedl výše, je rozpracován projekt naučné stezky Jana Palacha. Současné vedení obce se spolupodílí na výročních připomenutích této události. V tomto kontextu, ale naopak Místní národní výbor před listopadem 1989 v den výročí upálení upozorňoval obyvatele z rozhlasových amplionů na restriktivní opatření v obci vůči jejich případnému nežádoucímu chování. Přes toto všechno ve Všetatech není ani Palachova ulice a ani Palachovo náměstí. Nikde ve spisech jsem nezjistil zmínku, že by byl Jan čestným občanem Všetat. Stále jsou zde tedy tyto paradoxy vidět. V současné době jej obec vnímá jako svou nejvýznamnější historickou postavu. O Janovi také nad rámec svých osnov vyučuje zdejší základní škola, ve které je umístěna také jeho busta. *„Soudobé dějiny ovlivňující předmětem svého bádání přítomnost, vyvolávají vášně v hodnocení dílčích aspektů nedávné minulosti, budí rozpaky nad*

⁹³VANĚK, M., MŮCKE, P. *Třetí strana trojúhelníku*. s. 182.

„věčným“ přepisováním historie. Období let sedmdesátých a osmdesátých, pro které se vžilo, byť ne zcela šťastné, pojmenování „normalizace“, má, a ještě dlouhou dobu bude mít řadu přímých svědků, kteří „vědí, jak se všechno odehrálo“, „všeho“ se zúčastnili a informace mají takzvaně z první ruky.⁹⁴ Při interpretaci rozhovorů jsem se v přímých citacích snažil o minimální editaci, tak abych nenarušil jejich výpovědní hodnotu. V některých případech to však bylo nezbytné pro lepší vyznění myšlenky narátora a také pro lepší čtenářovo pochopení textu. Vždy však s maximálním citlivým přístupem.

3.1. Historie narátorovy rodiny ve Všetatech

Narátoři mého projektu jsou převážně rodáci ze Všetat, nebo jsou jeho obyvatelé, kteří se do Všetat přistěhovali v průběhu let. Měli k nim jistým způsobem osobní vztah, buď tam bydlela část jejich rodiny, nebo odtud pocházel partner, případně tam sami vyrostli a následně se tam i v dospělosti usadili. Historie jejich rodin ve Všetatech zasahuje v jednom případě i několik generací zpět. Byla to rodina Zámorských, která si ve Všetatech prožila celé jedno století a zažili zde všechny politické režimy, tudíž i tak zvanou „normalizaci“. Jejich rodina je zde dodnes a stále se věnuje zahradnictví a v současné době v něm podnikají. Po roce 1948 byly rodině zabráný obrovské pozemky do jednotného zemědělského družstva „JZD“, ale část jim byla ponechána. Stále zde drobně podnikali se sazenicemi a semeny, poté v osmdesátých letech jim byla tato drobná podnikatelská činnost státem povolena. V mém projektu mám zakomponovány z této rodiny otce Václava a jeho syna Michala, dvě generace s rozličnými zkušenostmi.⁹⁵ „*No otec je z Moravy, ten se tady vyučil v tomhle objektu přímo, to bylo zahradnictví nějak Kluzek. No a pak se oženil ze Všetat s Marií Žákovou že jo, máti mojí. Tady byli od roku 38 v nájmu vod toho Kluzka, jako to celý zahradnictví měli a pak to po válce nějak otec koupil.*“⁹⁶ Narátorka Miroslava Hrubá, se naopak do Všetat přivdala v roce 1967, kdy si vzala za manžela místního rodáka Jiřího Hrubého, který předčasně zemřel v pětaticeti letech na infarkt a po sobě zanechal ženu se dvěma malými dětmi. Pro narátorku začaly

⁹⁴VANĚK, M. *Obyčejní lidé...?!*. s. 7-8.

⁹⁵Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 24. srpna 2020.

⁹⁶Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

krušné časy, kdy jako matka samoživitelka se musela postarat o své dvě děti, které zde sama vychovala. Později si našla nového partnera, se kterým žije ve Všetatech dodnes.⁹⁷

Nejmladší narátor Martin Mareček, který je v současné době ženatý s vnučkou narátorky Miroslavy Hrubé, s Adélou Marečkovou, rozenou Hrubou ve Všetatech s přestávkami bydlí od malička. Jeho rodiče zde bydleli, ale díky jejich rozvodu se na pár let odstěhoval s matkou do vedlejší obce Ovčáry. Protože je to místní rodák, tak se rozhodl, že zde také zůstane a podařilo se mu v obci koupit starý dům, který společně s manželkou zrekonstruovali. „*Mě se Všetatama spojuje asi to, že vlastně otec pochází ze Všetat, co vím a máti pochází vedlejší vesnice, takže a chodili sem všichni do školy, takže z toho důvodu asi i žijeme, nebo žili jsme tady. My jsme se tady tak jako narodili. Víc nedokážu říct, protože jsem svoje kořeny jako nestudoval dál, odkad' kdo sem přišel, takže tak.*“⁹⁸ Další oslovený narátor Robert Sokol je s obcí úzce propojen od malička. V místě vyrůstal a později převzal vedení rodinného podniku, zabývajícího se prodejem ovoce a zeleniny. „*Narodil jsem se na Mělníku a do Všetat, nebo respektive do Přívor jsem se dostal cirká v půl roce. Rodiče tady koupili starší domek, který si tady opravili a vlastně se sem přestěhovali. Dětství bylo prima no, tady byla pohoda dřív, prostě neměli jsme telefony mobilní, neměli jsme počítače, takže, když jsme přišli ze školy, tak jsme zahodili tašku a šli jsme lítat ven. Večer jsme, dostal jsem hodinky, takže jsem věděl, že večer mám být v šest doma, tak jsem byl v šest doma a bylo to vyřízený, takže tak no.*“⁹⁹

V porevoluční době se podnikatelsky zaměřil na stavebniny. Od roku 2018, od obecních voleb, vykonává post starosty. Vystřídal dlouholetého starostu Miroslava Balouna.¹⁰⁰ O Všetaty se hodně zajímá, stará a je velice vstřícný. Z vlastní zkušenosti, a i z doslechu, chápou místní obyvatelé jeho „starostování“ jako oživení, přínosné pro obec. Je prakticky denně i mimo úřední hodiny přístupný obyvatelům jak ve své kanceláři, tak i na telefonu. Jak mi sám při náhodném setkání řekl, sice ho to stojí mnoho času a úsilí, ale „všetatští

⁹⁷Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 5. listopadu 2019

⁹⁸Rozhovor s Martinem Marečkem vedl Kamil Luzar, Všetaty 14. září 2020.

⁹⁹Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 7. září 2020.

¹⁰⁰Miroslav Baloun (* 4. 5. 1954 Děčín) - starosta obce, trenér. Absolvent Střední průmyslové školy stavební. V listopadu 1989 spoluzakládal OF ve Všetatech a na okrese Mělník. Starostou obce je od roku 1992 dosud, inicioval mj. spolupráci obcí regionu. Je trenérem žáků v kopané Sokola Všetaty, kteří hrají okresní soutěž, zároveň je jednatelem Sokola.“ Městys Všetaty s částí Přívory [online]. Galileo Corporation s.r.o.: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.mestys-vsetaty.cz/mestys/historie/lide-obdareni-talentem/>

občané za to stojí“. Bydlí v části Přívory.¹⁰¹ Prakticky všichni narátoři, pocházející a bydlící v této části obce, se vyhraňují vůči obyvatelům Všetat a zdůrazňují, že pochází z původně samostatné části obce. Také zmiňují vzájemnou, historicky zakořeněnou nevraživost. V současné době již tyto rozdíly nejsou tolik patrné, ale přesto se s nimi ještě stále lze setkat. Někdy společenské organizace obou částí spolu těžko navazují vzájemnou spolupráci. Zatímco Přívory jsou brány jako taková rodinná „vesnice“, tak Všetaty jsou spíše z mého pohledu brány jako to neosobní město. Obě části od sebe vlastně dělí pouze železniční přejezd. Jan Palach pocházel z části Všetaty. Co se týče rozhovorů nezaznamenal jsem však odlišný vztah mezi narátory z Přívor a ze Všetat. Hana Horáková se ale hlásí do skupiny tzv. „naplaveniny“ a místní občany nerozlišuje. Za svůj přirozený domov uvádí Prahu. Všetaty jí nikdy „nepřirostly“ k srdci. Pouze se do místa přivdala. Nejdříve se s manželem, místním rodákem, odstěhovali z Prahy na Mělník a poté s ním postavila dům ve Všetatech. Zde bydlí dodnes s celou rodinou, ale s místní mentalitou se doposud nesžila. Obyvatele označuje pojmem „maloměšťáci“.¹⁰² Poslední narátorka Jaroslava Brožová se považuje za místní rodačku a obec a vše kolem jejího dění považuje za svůj domov. Prožila tu vlastně celý život a žije zde dodnes. Má dvě dospělé dcery, se kterými žije v domě, který s manželem postavili. „*Takže se mi narodila první holka Šárka a s tou jsme bydleli právě v té ulici, jak jsem říkala u toho dvě ulice od Jana Palacha, v ulici Palackého, tak jsme bydleli u našich, tam nějak jestli tam ten táta byl nebo nebyl, to už si nepamatuju. Nebo vlastně tam zůstal táta v tom baráku a my jsme tam bydleli na dvoře v takovém vejmínku a potom ve dvou místnostech takovejch malejch a potom po šesti letech. Jo a mezitím jsme začali stavět ten barák na té stráni no oni, jenže ten jsme stavěli deset let, pomáhali nám strašně jako rodiče Liborovi, jako Brožovi tchán, jako s tchýní, protože můj táta se jako nechtěl zapojit a pomáhat nám.*“¹⁰³ V současné době je narátorka již v důchodu. Vztah s manželem skončil nakonec rozvodem, ale stále spolu vycházejí. Po listopadu 1989 se sama postavila na své nohy a začala ve Všetatech podnikat. Nejdříve měla obchod s obuví, který byl široko daleko proslulý. „*No, takže jsem si tam udělala obuv, docela teda hodně slavnou obuv, hodně jako jezdili sem lidi. Z Neratovic, z Mělníka, no fakt jsme byli vyhlášení. No a pak nějak přišel ten boom jakoby s Vietnamcema a těma velkejma krámama a tam byly boty žejo za pár šupů, sice jako*

¹⁰¹Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁰²Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁰³Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

kvalit to asi jsem měla já lepší, protože jsem brala jako český boty jenom hlavně ze Sázavanu¹⁰⁴ třeba a z Moravy z toho, si teďkon nemůžu vzpomenout, tam bylo taky velký jako Gottvaldov bejvalej, ze Zlína no. ¹⁰⁵ V obci provozovala i vlastní prodejnu novin. V současné době si užívá jen svých vnoučat a rodiny. U oslovených narátorů mne nejdříve zajímalo, jaký vztah mají ke svému současnému bydlišti. Zda je spojuje i něco jiného než poštovní směrovací číslo. Zda je možné, že místo si vybralo je nebo oni jej? Zda má své *genium loci*? Zpočátku to vypadalo, že narátoři mají silné vazby na místo svého rodiště či místo, které si v dospělosti k usídlení zvolili. Jediná Hana Horáková, jak jsem již uvedl, se s místem bydliště dosud plně neztotožnila. Všichni narátoři, kteří se zapojili do tohoto výzkumu, stále ve Všetatech bydlí. Při rozhovorech s narátory jsem zjistil mnoho o jejich původu, o jejich rodině ve Všetatech. Hanu Horákovou a Jaroslavu Brožovou spojuje spolu jejich přátelství. Až z uskutečněných rozhovorů jsem zjistil, že se obě po listopadu 1989 podílely na obrodě obce s bývalým starostou Miroslavem Balounem. *„Myslíte po sametový revoluci, to bylo tak, že to jsem vlastně tenkrát pracovala na Mělníku, a ještě tady právě s tou Jarčou Brožovou, když jsme viděly, co se všude kolem děje žejo, sedmnáctý listopad a zase v Praze, jaká to byla demonstrace a co tam dokázali vlastně. Tak jsme si říkaly, no tak, že Všetaty vlastně rodiště Jana Palacha, to by bylo hodně smutný, kdyby se ta vesnice, nebo ta obec, tenkrát tady držela úplně stranou.* ¹⁰⁶ Společně založili místní organizaci Občanského fóra. Celý tento proces vlastně vyústil ve zvolení Miroslava Balouna dlouholetým starostou v letech 1992–2018. Během jeho funkčního období si obec začala upomínat své rodáky. Poslední tři roky je ve vedení města narátor Robert Sokol, který byl zastoupen v obecní radě předchozího vedení města. Tudiž se aktivně zapojuje do současného i minulého dění v obci.

¹⁰⁴ „Obuvnická výroba má ve Zruči nad Sázavou dlouholetou tradici. Již v roce 1939 zde firma Baťa začala budovat jeden ze svých výrobních závodů. Plány byly veliké, ale válka znemožnila vybudování velkolepého obuvnického centra. Po válce i po roce 1948 výroba obuvi pokračovala a rozvíjela se. Zruč se stala hlavním výrobním centrem pro výrobu dětské obuvi v Československu. Po roce 1989 se podmínky a hodnotové vztahy změnilly natolik, že v poslední dekádě dvacátého století hromadná výroba obuvi v České republice prakticky skončila a zůstalo jenom několik menších firem specializovaných na konkrétní typy obuvi. Přes všechny tyto skutečnosti byla v roce 1996 vybudována ve firmě Sázavan Strojírny, s.r.o. výrobní kapacita na výrobu korkových fusbetů, která se postupně rozvíjela a od roku 1998 se rozšířila o výrobu lehké pracovní korkové obuvi. Firma Sázavan Product převzala tuto část výrobní kapacity a plynule navázala na všechny pozitivní výrobní a obchodní tradice výroby obuvi ve Zruči nad Sázavou.“

Sázava Product s.r.o. [online]. Sázavan Product s.r.o.: © 2014 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:

<http://www.sazavan.cz/historie.php>

¹⁰⁵ Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁰⁶ Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

3.2. Všeobecné povědomí o rodinných poměrech Jana Palacha

Otec Jana Palacha, Josef se narodil 24. října 1910 ve Všetatech v domě č. 337, který zdědil po svých rodičích. V roce 1939 se Josef Palach oženil s Libuší Kostomlatskou, která pocházela z Chlumína v mělnickém okrese. V roce 1941 se jim narodil první syn Jiří. Spolu bydleli v otcově rodném domě, kde se nacházela cukrářská výrobní a obchod. Druhý syn Jan se jim narodil 11. srpna 1948 v sanatoriu v Praze v Londýnské ulici. Matce bylo v tomto roce třicet pět let.¹⁰⁷ Josef Palach byl členem Československé strany socialistické, zároveň členem Sokola. Velice se zajímal o politické a veřejné dění a uctíval velké osobnosti českých dějin, jako byli Jan Hus a Jan Žižka. Lidmi okolo něj byl vnímán silně vlastenecky a svůj postoj přenášel na oba syny Jiřího a Jana.¹⁰⁸ V roce 1951 jim vládní restrikce uzavřely cukrářský obchod. Výrobní cukrářských výrobků zde provozovali ještě další čtyři roky. Josef Palach tedy začal pracovat jako dělník v Brandýse nad Labem v pekárnách – cukrárnách, což byla vlastně náhrada všech drobných pekařů a cukrářů v okolí, jejichž výrobní a prodejny byly nuceně uzavřeny. V šesti letech začal syn Jan chodit do nedaleké základní školy ve Všetatech. Základní školu¹⁰⁹ ve Všetatech navštěvoval v letech 1954–1963. V přízemí té samé

¹⁰⁷ LEDERER, J. *Jan Palach*. s. 11.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ „Nejstarší obecní školní světnice se ve Všetatech připomíná roku 1817. Byl to dřevěný domek, dnešní čp. 41. Ještě téhož roku byla na místě dnešního obecního úřadu postavena nová školní budova. Avšak bahnité místo a stálá vlhkost škodily žákům i učitelům. Teprve v roce 1855 všetatští radní rozhodli, že budova je pro výuku nezpůsobilá. Když v jediné třídě bylo v roce 1880 127 žáků, začalo se s hledáním dalších tříd v jiných domech (např. v domě čp. 31 v tzv. Svobodově statku). Teprve na začátku 20. století se všetatští radní rozhodli vystavět úplně novou školu. Byla postavena ve středu obce, kde se soustředily nejvýznamnější budovy Všetat-kostel sv. Petra a Pavla a všetatská fara. Stavba byla svěřena panu Vaisovi. Vyučování v nové budově obecní školy bylo zahájeno 30. září 1907. Škola byla postavena se čtyřmi třídami, tělocvičnou, kabinetem a bytem pro řídícího učitele. Obec tu měla i místo pro svůj úřad. Měšťanská škola zahájila vyučování v roce 1922. Ani ona neměla svou vlastní budovu, vyučovalo se v jedné místnosti obecního domku čp. 291. Již v roce 1924 bylo rozhodnuto o přístavbě ke stávající školní budově podle návrhu architekta Jaroslava Valečka. Se stavbou se ale začalo až na podzim 1932, přesto již v srpnu 1933 byla budova dokončena. 1. září 1933 bylo slavnostně zahájeno vyučování v obou budovách. Touto přístavbou získala všetatská škola svou dnešní podobu. Další následné úpravy již nezměnily dominantní budovu všetatského náměstí. Absolvování měšťanské školy znamenalo pro žáky dosažení vyššího vzdělání. Proto do školy chodili (tak jako dnes) i žáci z okolních vesnic-z Konětop, Dřís, Křenku, Čečelic, Nedomice, Ovčár a Tišic. Chodilo se většinou pěšky, někdy na kolech, v zimě na lyžích nebo i bruslích. Obecní a měšťanská část školy byly průchozí pouze suterénem měšťanské školy. To nebylo pro provoz a řízení školy nejvhodnější. Teprve v 90. letech byly obě budovy propojeny spojovací chodbou. Za více než 100 let existence se v jejích lavicích vystřídaly tisíce žáků, za katedrou více než tři stovky učitelů a na dvě desítky ředitelů.“ *Základní škola a mateřská škola Všetaty* [online]. ALS Euro s.r.o.: © 2020 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.zsvsetaty.cz/stranka-historie-skoly-a-jeji-soucasnost-14>

budovy je v současné době umístěna i jeho busta, což značí, že mu tím město chtělo vyjádřit své uznání. Studentem byl prý průměrným, který v ničem moc nevynikal, ale ani nepatřil ke slabším žákům školy. Největší ranou v jeho dosavadním životě byla smrt jeho otce Josefa v roce 1962, kdy podlehl infarktu. „*Strašně rád si s otcem povídal. A byl psovsky¹¹⁰ šťasten, když na něho měl otec čas. Jan měl přece pořád při ruce nekonečný počet otázek a nápadů.*“¹¹¹ Narátor Václav Zámorský chodil do školy a kamarádil s Janovým bratrem Jiřím, každý sice do jiné třídy, ale do stejného ročníku. Václav do třídy B a Jiří Palach do třídy A. Když si jako děti užívali volna, tak se Václav pohyboval ve společnosti party Jiřího Palacha. V té době jim bylo kolem dvanácti let a Janovi pět, takže si jej vybavuje pouze jako malého kluka, kterého příliš nerefletoval. Vybavuje si jej teprve z dob, když odcházel na střední školu, tedy Janovi bylo osm let. Začal jej více registrovat, ale jinak se s ním nekamarádil. Z rozhovoru vyplynulo, že jeho matka byla přítelkyně s paní Palachovou a Václav jako dítě chodil s ní k Palachovým na zmrzlinu. Po základní škole Jiří vystudoval gymnázium a poté chtěl jít studovat medicínu. Nevzali jej z důvodu špatného kádrového posudku. Proto začal pracovat jako ošetřovatel v nemocnici. Jejich cesty se v tomto okamžiku rozchází. Václav odešel studovat do Prahy. Vzpomíná, že poté, co umřel Jan, se paní Palachová přestěhovala do Neratovic, ale stále jezdila navštěvovat paní Zámorskou a dlouhé hodiny si spolu vyprávěly. Maminka pana Zámorského, jako její dlouholetá kamarádka, ji psychicky podporovala a vždy ji vyslechla v jejím zármutku. Jiří Palach se přestěhoval do Nového Boru, kde bydlí dosud.¹¹² Můžeme spekulovat o důvodu stěhování rodiny Palachových ze Všetat. Nabízí se varianta, že rodina neunesla maloměstské klima, které je stavělo do centra veřejného zájmu, a to zejména v dobách výročí úmrtí, kdy směřovalo do Všetat mnoho lidí uctít Janovu památku. Vraťme se ale k životu syna Jana, který od roku 1963 začal dojíždět do mělnického gymnázia, které dnes nese jeho jméno. I zde byl průměrným studentem a z dohledaných vysvědčení bylo například zřejmé, že neměl kladný vztah k ruskému jazyku. Dle jeho učitelů vynikal ale v empatii a nebál se zastat druhého, i když se jej to osobně netýkalo.¹¹³ Na gymnáziu se stal jeho nejoblíbenějším předmětem dějepis, byl to také jediný předmět, ve kterém s ním byl jeho učitel spokojen. Historie jej zajímala už od

¹¹⁰ „Psovsky šťasten“, lze vysvětlit slovy, že byl šťastný „jako pes“, který se těší na svého pána.

¹¹¹ LEDERER, J. *Jan Palach*. s. 18.

¹¹² Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

¹¹³ LEDERER, J. *Jan Palach*. s. 21.

malička, kdy jej k ní vedl jeho otec. Problémy se studiem se mu ale nevyhnuly po celý jeho gymnazijní život. Nakonec se mu podařilo odmaturovat s dvojkou z češtiny, dvojkou z matematiky a trojkou z ruštiny. Jediný maturitní předmět, který splnil na výbornou, byl výše vzpomínaný dějepis. Byl ale také jediný z celé třídy, komu se podařilo z dějepisu odmaturovat na známku jedna. Jeho učitel dějepisu o Janovi řekl: „*Vždycky byl ve svém myšlení veden idejemi. A když něco dělal, bylo to z přesvědčení, nikdy to u něho nebyla póza. Všechno konal klidně, protože v hlubokém přesvědčení, že jde o správnou věc.*“¹¹⁴ Jaroslava Brožová znala rodinu Jana Palacha jako malá dívka. Vybavuje si, že když jí bylo jedenáct let, tak potkávala Jana běhat po Všetatech.¹¹⁵ „*...vídávala jsem ho běhat směrem právě na Čečelice, to je z jeho baráku žejo, vylez z baráku, a běžel směrem právě na Čečelice. Běžel po silnici a tam se tomu říkalo na Pěšinku. Ze silnice odbočil na pěšinku, do polí a tam běhával a podle mě to byla kolie jo, ten pejsek, jenom taková jako, to je jedno, prostě běhal se psem a takhle já si ho jako pomatuju, jako že jsem ho jako viděla.*“¹¹⁶ Vzpomíná, že tenkrát Jana moc nevnímala a došlo jí až s přibývajícimi léty, koho to vlastně potkávala. Zнала paní Palachovou a dodnes si její podobu dokáže vybavit. Vídala ji často prodávat v nádražním stánku. A dodnes si pamatuje, jak se u Palachů v jejich pekárně pekly svatební koláče. Dokonce se tam pekly i koláče na její vlastní svatbu, v té době zde ale již paní Palachová nebydlela.¹¹⁷ Miroslava Hrubá se do Všetat přistěhovala ve svých 21 letech, v roce 1967. V době sovětské okupace o rok později, kdy začaly protesty proti režimu, zde již bydlela a následující události si živě vybavovala. Když se vdala, tak její švagr Jaroslav Hrubý s Janem chodil do školy a byli to kamarádi. Vzpomínala si, že potkávala o dva roky mladšího Jana zřídka, například když přijel ze studií navštívit svou matkou. Blíže se ale neznali, proto se nikdy do hlubšího hovoru nepouštěli, i když o sobě měli povědomí. S paní Palachovou se vídávaly na nádraží, potkávaly se v obchodě a vždy spolu prohodily pár zdvořilostních frází, ale osobně se moc neznaly.¹¹⁸ Hana Horáková se do Všetat přistěhovala až poté, co se Jan upálil, takže má informace o rodině pouze z doslechu a nikdy se s nikým z jejich rodiny nepotkala. Přičemž Robert Sokol, rodilý „Přívorák“ se setkal pouze s bratrem Jiřím teprve v dobách

¹¹⁴LEDERER, J. *Jan Palach*. s. 21.

¹¹⁵Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹¹⁶Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹¹⁷Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹¹⁸Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

realizace projektu památníku Jana Palacha ve Všetatech.¹¹⁹ Další oslovení narátoři Michal Zámorský a Martin Mareček jejich rodinu neznali vůbec. U obou to je zřejmé vzhledem k jejich mladému věku. Narodili se v době, když již rodina Palachů ve Všetatech nebydlela. Všechny informace mají tedy pouze sdílené z jejich všetatské základní školy, z médií a od své rodiny. Martin Mareček jako nejmladší narátor, narozen v době po sametové revoluci v roce 1990, si ani nevybavuje, že by se u nich v rodině toto téma někdy řešilo.¹²⁰ Všichni narátoři v tomto projektu, kteří se narodili v době, kdy byl Jan Palach naživu, měli až na Hanu Horákovou osobní zkušenost a setkání s rodinou Palachových a všichni se i setkali přímo s Janem, a byť to bylo třeba jen na okamžik, v souvislosti s jeho úmrtím si jej zapamatovali dodnes.

3.3. Okupace a první zprávy o upálení Jana Palacha

V roce 1966 po vystudování gymnázia se Jan Palach hlásil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, ale pro svůj nedělnický původ nebyl u přijímacího řízení úspěšný, i když ostatní podmínky vědomostních zkoušek splnil. Podařilo se mu však dostat se na Vysokou školu ekonomickou v Praze. Studium probíhalo bez problémů. Dne 26. června 1967 odjel Jan Palach se spolužáky na zájezd brigádníků do Sovětského svazu, ze kterého se vracel nadšený 26. srpna 1967. Ve druhém ročníku studia, který připadal na rok 1968, došlo v lednu k odvolání prvního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československé (dále jen ÚV KSČ) Antonína Novotného. Na jeho post byl dosazen Alexander Dubček, což nastartovalo události tzv. „pražského jara.“ *„Konzervativní část protinovotnovské fronty se brzy přesvědčila, že Alexander Dubček nebude její lehce manipulovatelnou loutkou. Hned po zvolení nabádal Vasil Biľak¹²¹ nového šéfa KSČ, aby*

¹¹⁹Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 7. září 2020.

¹²⁰Rozhovor s Martinem Marečkem vedl Kamil Luzar, Všetaty 14. září 2020.

¹²¹„Narodil se 11. srpna 1917 v dnešní slovenské Krajné Bystré. Oba rodiče zemřeli, když byl ještě dítě. Vyučený krejčí vstoupil v roce 1936 do komunistických Rudých odborů a v roce 1945 do KSČ, kde jako funkcionář udělal rychlou kariéru. Na nejvyšší pozice v ÚV KSČ i KSS se dostal na sklonku 60. let. Jako jeden ze signatářů tzv. zvacího dopisu sehrál významnou roli při vpádu vojsk varšavské smlouvy do Československa, jako konzervativce a neostalinský dogmatik se později zasadil o zvrácení změn, které přineslo pražské jaro. Za podněcování sovětské okupace byl 21. prosince 1989 vyloučen ze strany a později obviněn z vlastizrady za podpis zvacího dopisu. Přestože autenticitu podpisu potvrdila odborná expertiza, Biľak ji popřel. Slovenský soud v roce 2011 ukončil stíhání. Je nositelem devíti státních i zahraničních

„poprosil soudruhy v Moskvě o přijetí“. Dubček se narovnal, podíval se na mne, ale takovým zvláštním způsobem ...a řekl: Ne, ne, já nejsem Novotný. Já se nemusím chodit radit do Moskvy. Jeho pohled byl nepřičetný. Až jsem se lekl. Bylo to šokující... Neměl jsem odvahu návrh opakovat před Dubčkem, aby se nepotvrdilo, že to, co řekl, nebylo pomínutí smyslů, ale že to myslí vážně.“ (Vasil Biľak)¹²² Tento nastartovaný obrodný proces v Československu pokračoval uvolněním i v médiích, kultuře a v podstatě napříč celou společností. Razilo se heslo „socialismus s lidskou tváří“. Pravděpodobně ani politiky s reformními myšlenkami nenapadlo vzdát se socialistických myšlenek, jen se jim snažili dát demokratičtější podobu. Hledali, společně s ekonomem a politikem Otou Šikem, tzv. „třetí cestu“. Jan Palach trávil čas mezi 30. červnem a 17. srpem 1968 opět na brigádním zájezdu v Sovětském svazu. V jednom z dopisů adresovaných své matce napsal 5. července 1968 mimo jiné: „P. S. Udivilo a znepokojilo mne ovzduší strachu a obav mezi lidmi (např. známý před rozhovorem pustil hlasitě rádio). Někteří sověští představitelé se úporně snaží izolovat svoje lidi od ostatního kacířského světa, kam teď patříme i my.“¹²³ V době, když byl Jan v zahraničí, obdržel písemně povolení ke studiu na jeho vytoužené Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, a to rovnou do druhého ročníku studia obor dějepis a politická ekonomie. Tuto informaci se dočítá okamžitě po svém návratu. Domnívám se, že to považoval za významnou událost v jeho životě, ale to ještě netušil, co nastane o pár dní později. Dne 21. srpna 1968 došlo k okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy. S touto skutečností se Jan nikdy nesmířil. Od začátku akademického roku 1968 přestupuje k novému studiu, které i více prohloubilo jeho vnímání aktuální politické situace.¹²⁴ „V noci ze dne 20. srpna 1968 bylo Československo napadeno a obsazeno vojsky pěti národů Varšavské smlouvy. Brutální agrese byla zaměřena na zničení pokusu o „humanizaci“ socialismu, který byl zvláště sovětskou komunistickou stranou a sovětskými národními vůdci považován za velmi nebezpečný.“¹²⁵ Takzvaná normalizace, a tomu předcházející srpnová invaze, ukázaly nastolení politického systému, který vládnul s neomezenou a nekontrolovanou mocí.

komunistických významností. Zemřel v roce 2014 v Bratislavě.“ JÁNSKÁ, Anna, a kol. *Tváře normalizace*. Vydání 1. Praha: N Media a. s., 2011, s. 76. ISBN 978-80-907652-6-9.

¹²²RATAJ, J., HOUDA, P. *Československo v proměnách komunistického režimu*. s. 215.

¹²³LEDERER, J. *Jan Palach*. s. 39.

¹²⁴PETRÁŠ, J., SVOBODA, L. *Jaro '68*. s. 287.

¹²⁵ČEPIČKA, Ladislav, STRAKA, Karel, BÍLEK, Jiří. *From princely retinue to garrison town*. Praha: Military Information and Service Agency, 2006, s. 82. ISBN 80-7278-348-3.

Provedeno to bylo zvenčí armádami východního bloku / socialistické části Evropy. Vměšování se do svrchovanosti Československa dne 21. srpna 1968 „zabila lidem demokracii“. Jakákoli možnost reformy se v tu chvíli stala nemožnou a dosavadní tendence režimu, které vynesly na výsluní oblíbené proreformní politiky, tak tito politici a tehdejší režim přišli o poslední zbytky své popularity ze stran obyvatel.¹²⁶ Během svého studia bydlel Jan na studentské koleji v Praze, přímo v centru dění. Pokud se stávala společnost apatickou vůči pookupačnímu vývoji, mládež, respektive studenti oplývali neutuchající energií něco změnit a rozvířit společenské kruhy. I když dříve nebyl ve studiu premiantem, našel studijní obor, ve kterém se mohl rozvíjet. Každý posluchač historie je dříve či později nucen uvažovat o své vlastní roli v dějinách. Je pravděpodobné, že nechtěl být pouze pasivním pozorovatelem důležitých dějinných událostí, ale toužil být i jejím hybatelem. Ve čtvrtek dne 16. ledna 1969 okolo 14:30 hodin, se Jan Palach na Václavském náměstí v Praze polil hořlavou látkou a zapálil. Byl převezzen do nedalekého popáleninového Sanatoria v Praze v ulici Legerova, kde 19. ledna 1969 v 15:30 hodin na následky zranění neslučitelných se životem umírá. Jan Palach před svým upálením rozeslal dopis, ve kterém se vyjadřuje vůči současné politické situaci. Úryvek dopisu uvádím: „*Vzhledem k tomu, že se naše národy ocitly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem. Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku, a tak jsem získal právo napsat první dopisy a nastoupit coby první pochodeň.*“¹²⁷ Po této tragické smrti se ještě několik osob pokusilo o sebeupálení, avšak jeden z těchto činů z nich vybočuje a je právem přirovnáván k činu Jana Palacha. Byl to čin sebeupálení Jana Zajíce 25. února 1969 v 13:45 v kotelně domu, opět na Václavském náměstí v Praze. Zde se svlékl do půli těla, polil se hořlavou látkou, zapálil a utíkal na náměstí. Tam již nedoběhl a upadl na schodišti a ihned zemřel. Z mého pohledu se v té době tyto informace o Janu Palachovi šířily zejména ústně mezi obyvateli. Informace se dostala samozřejmě i do Všetat, kde byla dále roznášena. A to například i poštovními doručovateli v mnoha verzích. Dle narátorů tomu opravdu tak bylo, a proto v obci se povídalo o mnoha verzích, jak to s Janem vlastně bylo, jaká byla asi jeho

¹²⁶PETRÁŠ, J., SVOBODA, L. *Jaro '68*. s. 287.

¹²⁷LEDERER, J. *Jan Palach*. s. 89-90.

motivace a jak to vlastně všechno probíhalo.¹²⁸ Narátoři v mém projektu se snažili vybavit situaci, kdy se dozvěděli o upálení Jana Palacha. Například nejstarší zpovídáný narátor Václav Zámorský si tuto událost moc nevybavoval. Jak sám uvádí, tak kolem toho bylo mnoho zkreslených zpráv, kterými se snažil režim společnost dezinformovat. V rozhovoru uvádí, že komunistický politik Vilém Nový,¹²⁹ otec známé televizní moderátorky Kamily Moučkové,¹³⁰ vymyslel tezi, ve které měli Jana navést k činu ze zahraničí. Měl být prý jimi obelhán, že půjde jen o studený oheň. Takových mystifikací se objevilo více. Zmíněná Kamila Moučková se angažovala ve vysílání Československé televize v roce 1968 těsně po okupaci, a byla potom z veřejného života stažena. I když byl její otec, vysoce postavený politický komunistický činovník, ona členkou KSČ nebyla. Co se týče samotného Jana, podle narátora Václava Zámorského měl jeho čin největší vliv na psychiku jeho matky Libuše Palachové. Zmiňuje se také o tom, že Janova matka byla hospitalizovaná v nemocnici na psychiatrii. A bratra Jiřího, i když jezdil každý

¹²⁸ „Prvním, doposud téměř neznámým případem je sebeupálení ukrajinského řidiče Nikolaje Didyka, který se 7. dubna 1966 za nejasných okolností zapálil před hlavním sídlem sovětské tajné služby v Moskvě. Druhým předchůdcem pražského studenta byl devětapadesátiletý polský úředník Ryszard Siwiec, který se zapálil 8. září 1968 ve Varšavě na protest proti účasti polských jednotek na srpnové okupaci Československa a imperialistickému jednání Sovětského svazu. O dva měsíce později, 5. listopadu 1968, se z obdobných důvodů zapálil čtyřicetiletý někdejší člen Ukrajinské povstalecké armády a bývalý politický vězeň Vasyl Makuch. Na Chreščatyku, hlavním bulváru v Kyjevě, se polil benzinem a zapálil na protest proti okupaci Ukrajiny sovětským režimem a proti srpnové invazi do Československa.“ BLAŽEK, Petr. *Živá pochodeň na Ukrajině*. In: Paměť a dějiny, roč. 2016, č. 1, s. 73.

¹²⁹ „Vilém Nový (16. května 1904 Jihlava – 1. března 1987 Praha) komunistický funkcionář a novinář, V roce 1918 ukončil školní docházku a nastoupil jako sazeč v jihlavské tiskárně v Židovské ulici, později v agrárním koncernu Novina. V jihlavských tiskárnách pracoval až do r. 1925. V roce 1927 se V. Nový oženil s Miladou Laštovičkovou, v roce 1928 se jim v Jihlavě narodila prvorozená dcera Kamila, která vyrůstala do šesti let v péči svojí babičky v Jihlavě, neboť otec s matkou byli neustále zaměstnáni politickou prací. V roce 1934 se rodina V. Nového přestěhovala v souvislosti s jeho politickou a pracovní činností do Prahy. V. Nový kandidoval do Národního shromáždění jako poslanec za Severočeský kraj, zaujal zde po svém zvolení opět místo v zahraničním výboru parlamentu, a v květnu roku 1966 byl na XIII. sjezdu KSČ znovu zvolen do ÚV KSČ. V událostech roku 1968 se V. Nový postavil aktivně na stranu protireformního a prosovětského proudu, reprezentovaného v ÚV KSČ V. Bilákem, D. Kolderem, A. Indrou a dalšími, zatímco převahu měli v ÚV KSČ stoupenci reformní politiky A. Dubčeka, kteří vojenskou intervenci pěti států v čele se SSSR do Československa 21. 8. 1968 odmítali. Na jaře roku 1969 se V. Nový natolik zapletl do tzv. aféry „studený oheň“ v souvislosti se sebeupálením Jana Palacha v Praze (16. 1. 1969), že za to byl několikrát druhou stranou zažalován u civilního soudu.“ *Badatelna* [online]. Ministerstvo vnitra: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://badatelna.eu/fond/197/uvod/1065>

¹³⁰ Kamila Moučková, rozená Nová (8. dubna 1928 Jihlava – 24. listopadu 2020). „Začínala jako herečka, v roce 1946 nastoupila do angažmá v Horáckém divadle v rodné Jihlavě. Po přestěhování do Prahy udělala konkurs na zprávařku Československého rozhlasu. Proslavila se jako televizní hlasatelka, v roce 1968 jako vůbec první ohlásila z obrazovky okupaci republiky, Kvůli svým postojům přišla na začátku normalizace o zaměstnání a po podepsání Charty 77 byla vystavena šikaně ze strany státní moci. Na obrazovku se vrátila až po sametové revoluci.“ JEŽEK, Vlastimil, TICHÝ, A., Zdeněk. *Je to marný, je to marný, je to marný*. Vydání 2. Velké Přílepy: Olympia s. r. o., 2019, s. 156. ISBN 978-80-7376-585-9.

rok na třídní srazy, se pan Václav na bratra nikdy nezeptal, protože vycítil, že by to pro něj nemuselo být dobré. Navíc, když se ho na to vyptávali stále druzí.¹³¹ Pan Václav jezdil závodně vodní slalom, ve kterém reprezentoval Československo. Díky sportu mohl legálně cestovat do zahraničí. Měl vlastně v této studované době, podle jeho názoru, trvalou výjezdní doložku, takže díky ní procestoval kus Evropy. Srpnová okupace v roce 1968 Václava zastihla na mezinárodních závodech na Wildspitze v Rakousku.¹³² Tam mu to společně s jeho kamarádem, se kterým sdílel stan, sdělili dva rakouští závodníci. Vzpomíná, že řekli v němčině něco jako „Rusové jsou v Praze.“ Co se týká Jana a jeho činu, tak si vzpomíná, že v době jeho pohřbu pracoval v Melantrichově ulici a z okna kanceláře sledoval ty dlouhé zástupy lidí, kteří procházeli ulicemi města. Jak jsem již výše uváděl, Libuše Palachová byla přítelkyní matky Václava Zámorského. Občas se u nich v bydlišti zastavila. Stejně tak matka Václava jezdila za paní Palachovou do Neratovic, kam se později přestěhovala. Jako dlouholeté přítelkyně si byly oporou i v těchto těžkých chvílích, často spolu dlouze něco probíraly. Právě na to Václav vzpomíná. Pamatuje si, že paní Palachové jeho matka pomáhala zařizovat nějaké záležitosti. Také z vyprávění ví, že na paní Palachovou byl činěn nátlak, aby povolila exhumaci těla z hrobu na Olšanském hřbitově v Praze a následně převoz na hřbitov ve Všetatech. Režimu vadilo, že na hřbitov chodila spousta cizinců a hrob byl obsypaný květinami. Jeho hrob byl sledován i kamerami. Dále vzpomíná, že psychický nátlak na matku Jana trval více jak rok, což jí samozřejmě znepríjemňovalo život. Představitelé státní moci se jí snažili přesvědčit, že Janovy ostatky můžou odvézt, kam budou chtít, pokud nedá souhlas. Nakonec ji donutili souhlasit, ale to ji zlomilo. Párkrát ještě do Všetat přijela za jeho matkou, ale už byla nemocná a brzy zemřela¹³³, dříve než matka Václava. Jirí Palach už od té doby přestal jezdit na každoroční školní srazy, pravděpodobně i z důvodů, protože byl stále s Janem konfrontován zúčastněnými spolužáky.¹³⁴ Živě si událost činu Jana vybavuje narátorka Miroslava Hrubá. Zároveň poukazuje na skutečnost, že je matkou, a již z toho důvodu se nemůže s jeho činem ztotožnit. Několikrát

¹³¹Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

¹³²*The Premier Mountaineering Website* [online]. SummitPost.org.: © 2006-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.summitpost.org/wildspitze/150338>

¹³³„Zemřela 24. 9. 1980. Matka Jana Palacha, Libuše Palachová,“ *Bibliografie dějin Českých zemí* [online]. KP-SYS: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/da6fe07b-5a7f-4d31-a18f-5d64a432be74>

¹³⁴Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

umocňovala ve svém vyprávění otázku, proč to vlastně své matce udělal? Právě v tomto okamžiku byl silně patrný genderový prvek. Zatímco muži se snažili racionálně zhodnotit význam jeho činu, tázané ženy/matky se identifikovaly s Palachovou matkou a jejím utrpením. Miroslava Hrubá se s činem nechtěla ztotožnit, jelikož je sama matkou, a tak do samotného skutku projektuje své subjektivní mateřské pudy. A nedovede si ani představit, jak by se cítila ona, kdyby ztratila své vlastní dítě. Nevidí v jeho činu smysl, a už vůbec jej nevidí jako „hrdinský čin“. *„No, tak jsem si říkala, tak mám dvě děti a teď tak, kdyby todleto jako udělaly ty moje ty děti, není to, tak jsme si vždycky říkali, to je takovej mladej blázen, kterej, buďto ho někdo donutil k tomu, jak říkali, že jo, někdo donutil nějaký ty profesori, nebo někdo, že jich bylo víc že jo? To se říkalo, že jich bylo víc a že ho jako k tomu někdo donutil a ty mladí lidi, že se nechají hned prostě, jim vymejvaj mozek, nebo něco takovýho, takže to jsme jako říkali, že to bylo asi takovýmhle způsobem, protože anebo si vůbec neuvědomil, co jako ho čeká a že to je vlastně bolest, že jo, to není nic příjemnýho.“*¹³⁵ Zde je zásadní rozdíl oproti mužským narátorům. Ti to vlastně, i když se samotným způsobem provedení daného činu nesouhlasili, považovali za něco, čím, chtěl Jan změnit myšlení společnosti. Ani jeden z narátorů na jeho čin nepohlížel z pohledu rodiče, kterému zemřelo dítě. Toto rozdílné vnímání obou pohlaví je zde v tomto tématu pak očividné a zřejmé. Paní Hrubá mi i několikrát mimo záznam rozhovoru zdůrazňovala, že se s tím nedokáže ztotožnit, že to vidí pořád jako matka a neumí si představit, že by takovým způsobem přišla o své dítě. Když začala narátorka hovořit o okamžiku, kdy se sama o tomto činu dozvěděla, bylo to v práci, kde pracovala na poště na ústředně. Vzpomíná si, že to slyšela v rádiu. Nejprve zaznamenala zmínku o anonymním studentovi, který se upálil. Ale záhy se od kolegyně dozvěděla, že se jedná právě o Jana Palacha ze Všetat.¹³⁶ Tato výše uvedená vzpomínka dokládá, jak se informace šířila, díky pošťáčkám a pošťákům, kteří nosili na poštu stále nové informace o jeho činu. S kolegyněmi rozebíraly opět skutek z ženského pohledu na věc. Jak jen to mohl té své matce udělat. Vždyť to byl jen „malej kluk“. V tu dobu ale ještě nevěděly nic o důvodu, který jej k tomu vedl, a řešily pouze tu rodinnou tragédii a nepochopitelnou ztrátu. Teprve poté, co se dozvěděly důvod skutku, kladly důraz na to, že to byla ztráta mladého života. Řešily spolu, že vlastně tam s Janem zůstala sama, že bratr Jiří už s nimi

¹³⁵Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

¹³⁶Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

nebydlel a že teď bude sama úplně. Narátorka si dokonce vzpomněla, jak se dobově šířila informace, jakým způsobem se to dozvěděla i Janova matka. Její verze byla následující: Libuše Palachová jela do Prahy za Janem a vezla mu jídlo a nějaká paní měla ve vlaku puštěné rádio. Z něho se paní Palachová doslechla zprávu o upálení „nějakého“ hochy. Protože pořádně nerozuměla, tak se té paní zeptala, co se to v tom rádiu říkalo. Ta jí přetlumočila rozhlasové sdělení, že se „upálil nějaký Jan Palach“. Paní Palachová na to řekla: „ježišmarijá, to je můj syn.“¹³⁷ „*Takový to bylo tenkrát jak z extrému do extrému, jako bylo to špatný, no. Bylo, to nemělo bejt, jako to nemělo bejt a prostě invaze hrozná. Jsme nesměli do práce dva dni, a to bylo teda obšancovaný policajntama že jo všechno. Nic se nesmělo, nikam se pořádně nesmělo. To byla jediná taková akce, kterou si pomatuju, která tady byla taková nehezká jako.*“¹³⁸ Další zpovídání narátorky Hana Horáková a Jaroslava Brožová byly v době skutku v dětských letech. Haně bylo 14 let a Jaroslavě 10 let. Paní Horáková si přesně pamatuje oba vzájemně provázané okamžiky, a to jak dobu okupace, tak upálení Jana. Sovětská vojska v ní zanechala silně vyrytou stopu. V té době ještě bydlela v Praze ve Vršovicích, takže zažila dobovou atmosféru v hlavním městě, která v ní zážitky silně umocnila. Událost si pamatovala, dle jejího vyjádření, velice dobře. Jako děti měly partu ve věku čtrnácti až sedmnáctiletých dětí. Zrovna byla s nimi někde venku na hřišti u strýce a tety v Hostíně a dozvěděli se to z rádia. Někdo z party přiběhl a řekl jim to. Pamatuje si, že byl teplý srpnový den, vzpomíná, že tam s ní byla sestřenice Jára, Miloš Pečený a Libor Borecký, na ostatní si už nevzpomíná. Běžela potom za strýcem zeptat se, co se to stalo. O půl roku později 16. ledna 1969 si vybavuje Janovu smrt tak, že už jí bylo 15 let a bylo jí líto Jana, ale úplně si není jistá, jak s informací naložila. Ani v tu dobu nevěděla, že je ze Všetat. Vše si začala uvědomovat až po letech.¹³⁹ „*Takže jsem vlastně nebyla ani přímo v Praze, tam byli jenom rodiče, naštěstí, všechno dobře dopadlo. Takže rodiče se přesunuli do těch Liblic, kde vlastně babička měla domek a byli jsme tam a jenom jsme sledovali ty události, který pak následovaly.*“¹⁴⁰ Jarka Brožová byla ještě o čtyři roky mladší, a přesto v ní obě události zanechaly silné stopy. V jejím vyprávění bylo cítit, že je srdcem ve Všetatech, zná místní obyvatele i místní historii. A snad právě proto si na tyto události živě vzpomíná. V den

¹³⁷Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

¹³⁸Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

¹³⁹Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁴⁰Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

okupace Československa vzpomíná, že stála s rodiči na ulici před domem a kolem projížděly ze směru od vedlejších Čechelic tanky a obrněné vozy směrem do Prahy. Rodiče i babička se díky této situaci cítili velmi bídně. Na tancích stáli vojáci a rukou drželi kulometry a rozhlíželi se po okolí. Přestože jí bylo teprve deset let, tak v ní tahle situace zanechala dodnes divný pocit a to vždy, když si na to vzpomene. Na silnici byly nápisy ve znění jako „Jdi damoj Ivane“ a podobně. Vybavuje si, že se rodiče bavili o tom, že to tam napsali mladí všetatští kluci a mezi nimi padlo i jméno „Palachovi“. A právě k lednové události si vzpomíná, že o tom asi slyšela v televizi, nebo jí to řekli rodiče, a že jí říkali: „*to je ten kluk, co tady chodí běhat.*“¹⁴¹ Byla ale v té době malá, a tak to moc nevnímala. Všechno si začala uvědomovat až s odstupem času, když byla starší. Vybavuje si, že jednu dobu měli doma i Janovy fotografie vystavené, ale že je její otec po čase ze strachu z postihu vyhodil, nebo někam schoval.¹⁴² „*No, vnímala jsem to tak, že von byl tak prostě skvělej a zároveň naivní, že prostě věřil tomu, že ten náš národ se nějak vzedme po tý okupaci a že se něco pohne a že se něco stane žejo, že se s tím bude někdo zabejvat a voni to prostě zakopali. Prostě zničili a prostě pocit z toho mám jakoby takovej hnusnej do dneška, protože se mi to třeba spojuje i s tím Havlem potom nějak jakoby. Neumím to nějak vysvětlit, že ten taky žejo, byl takovej vlastně naivní a ta naše euforie žejo, ho vynesla tam kam ani nechtěl. A že se to všechno jakoby, všechna ta jakoby ta radost z tý svobody, a tak se vlastně upnula jakoby k němu.*“¹⁴³ Všichni narátoři v mém projektu, kteří zažili roky 1968–1969, si alespoň částečně na obě události vzpomínají. Může to být způsobeno silou okamžiku a činu, ke kterému se Jan Palach rozhodl a také silou invaze a jejím ovlivněním veřejného dění v Československu a s okupací příchozích dvaceti těžkých let pro obyvatele. Úplné umlčení opozice, zastavení reform, které lidé vítali. Každý z nás má v sobě klíčové vzpomínky věcí a událostí, které jsme zažili, kterých jsme byli svědky, nebo jsme žili v době, kdy se tyto události staly. Nejde pouze o místní události, jde o události celého světa. Z těchto událostí si vytváříme vlastní vzpomínky, z nichž se některé stanou klíčovými, a budeme si je pamatovat do konce života. Přesto tyto vzpomínky budeme v každé fázi života jinak interpretovat na základě svého „osobnostního zrání“. V současné době je asi nejsilnější téma pandemie, která tak silně ovlivnila životy nás všech, že si ani nemyslím, že by si někdo tuto vzpomínku

¹⁴¹Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁴²Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁴³Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

neuchoval jako klíčovou, přesto si myslím, že na základě dalších životních událostí tuto událost budeme také prezentovat časem jinak.

3.4. Doba tzv. normalizace a její vnímání

Dne 18. srpna 1968 se do Moskvy sjeli předáci pěti států Varšavské smlouvy. Protokolem, který podepsali, dala Varšavská smlouva bez Rumunska a Albánie souhlas k intervenci proti jednomu svému členskému státu. Vojenské řešení sporu s československými reformními komunisty se však připravovalo mnohem dříve. Maršál Andrej Antonovič Grečko již 8. dubna 1968 vydal příkaz k zahájení příprav k možnému vojenskému zásahu.¹⁴⁴ Pro období, které nastalo od 21. srpna 1968 vpádem vojsk Varšavské smlouvy do Československa a trvalo do 17. listopadu 1989, se vžil nešťastný výraz „normalizace.“¹⁴⁵ V tomto období začaly čistky v Komunistické straně Československa a ze strany byli vylučováni reformní komunisté a zastánci „pražského jara“. Proč nešťastný výraz? Zřejmě proto, že normalizace v sobě obsahuje celé období od roku 1968 do roku 1989, ale prakticky celá tato historická fáze Československa není celistvé období, ale dá se členit na více částí, proto tento výraz je nešťastný, ale v současné době asi nejvíce používaný. Pro mě osobně to vždy znamenalo uvedení bouřlivé doby do normálu, v podstatě apatie. Zmrazení reformních myšlenek a jejich uspání. „*V nové ruské kolonii byly takové myšlenky vrženy do podzemí, ale český sen, totožný se socialistickou demokracií, s humanistickými hodnotami a s evropskou budoucností, je třeba snít – jako pokušení národem a jako noční můra mocenská elita. Sny je těžké zabít.*“¹⁴⁶ „*V roce 1956 Rusové, znepokojení rozhodnutím Budapešti opustit Varšavský pakt, vtrhli se svými divizemi znovu do Maďarska a potlačili jeho nezávislost. V roce 1961 nařídil Chruščov vybudovat berlínskou zeď, aby zabránil úniku mozků na*

¹⁴⁴RATAJ, J., HOUDA, P. Československo v proměnách komunistického režimu. s. 274.

¹⁴⁵Podobně normalizaci označuje Miroslav Vaněk ve svém díle *Obyčejní lidé...?!.*, kde uvádí: „*Období let sedmdesátých a osmdesátých, pro které se vžilo, byť ne zcela šťastné, pojmenování „normalizace, má, a ještě dlouhou do bude mít řadu přímých svědků, kteří „vědí, jak se všechno odehrálo“, „všeho“ se zúčastnili a informace mají takzvaně z první ruky.*“ VANĚK, Miroslav ed. *Obyčejní lidé...?!.* Vydání 1. Praha: Academia, 2009, s 7-8. ISBN 978-80-200-1791-8

¹⁴⁶SVITÁK, Ivan. *The unbearable burden of History, The Sovietization of Czechoslovakia, Volume 2: Prague Spring Revisited.* Praha: Academia, 1990, s. 109. ISBN 80-200-0324-X.

*Západ, čímž vlastně doznal svou porážku. V roce 1968 potkal Československo stejný osud jako Maďary před dvanácti lety, pouze krve bylo méně. Každé z těchto opatření svědčilo o tom, že sovětské vedení není schopno (navzdory oficiální propagandě) čelit ani myšlenkové, ani ekonomické výzvě Západu jinak než prohlubováním propasti mezi oběma bloky.*¹⁴⁷ Všichni narátoři se k období tzv. normalizace vyjádřili tak, že cítili určitou nesvobodu, někteří ji pociťovali více, jiní méně, ale určitý pocit nesvobody pociťovali všichni. Hana Horáková si živě vzpomíná, jak se vlastně ze „skoro“ svobodné země stala po okupaci totalitní společnost plná zákazů, a to nejen svobody slova. Pociťovala, že je vše pod státním dohledem a přísně trestáno. Zejména pokud to bylo považováno za protistátní. Dokonce sama uvádí, že obyvatelé měli určité pokyny od místního národního výboru, jak by se měli chovat, aby nezavdávali podnět k represivním opatřením. Vzpomíná si i na to, že se někteří místní obyvatelé objevili v televizi a odsuzovali Janův čin. To se týkalo hlavně doby blízké činu Jana Palacha, takže zejména v roce 1969. Ty samé lidi si později vybavuje, jak mluvili do televize po sametové revoluci, po listopadu 1989, avšak tentokrát říkali pravý opak toho, co před lety. V době, „Palachova týdne“ byly Všetaty v centru zájmu. Vzpomínalo se na výročí upálení a smrti, kdy silně vnímala narátorka restrikce vládních orgánů, Státní bezpečnosti a pořádkových jednotek. Vzpomíná, jak do Všetat najely různé hlídky Veřejné bezpečnosti, a hlavně na nádraží, kam přijížděli návštěvníci místního hřbitova. Paní Haně se vybavily vzpomínky na to, jak se obyvatelé museli prokazovat, že v obci bydlí, jinak by tam nebyli ani vpuštěni. V té době bydlela už ve Všetatech a pracovala v Mělníku a vybavuje si, že do Všetat se většinou stahovali studenti z Prahy a většina z nich už znala nějakou tu cestu, jak se do Všetat dostat, protože zde nebyli poprvé. Tato degradace činu Jana Palacha se jí hodně dotýkala a nesouhlasila s tím.¹⁴⁸ „*Samozřejmě, určitě mně to vadilo, protože to bylo i omezování vlastní svobody a i to, že tedy ten čin jeho, ať byl jakýkoliv a má na to názor taky každý různý, tak to naprosto zatracovali a úplně to chtěli jako obrátit a znevážit ten jeho čin a tímhle tím vším jako.*“¹⁴⁹ Kamarádka Hany Horákové, Jaroslava Brožová se s těmito vládními restrikcemi neuměla vyrovnat, a tak se způsobem sobě vlastním snažila i Veřejnou bezpečnost vyprovokovat. Samotné jí vadilo, že

¹⁴⁷PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Vydání 3. doplněné a přepracované Praha: Brána, 2012, s. 357. ISBN 978-80-7243-597-5.

¹⁴⁸Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁴⁹Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

návštěvníci obce přeci chtěli jen na hřbitově zapálit svíčku, dát tam jako vzpomínku květiny a zase jít, nic víc. Přesto jim to nebylo umožněno. Bylo to bráno jako trestný čin, něco protistátního. Sama to dodnes cítí jako křivdu a při rozhovoru to dala jasně najevo bušením pěstí do stolu. Vzpomíná, jak bylo nádraží zavřené, a když tady někdo vystoupil, tak ho rovnou naložili do antonů a odváželi je pryč. Sama cítila, že musí nějak projevit svůj nesouhlas s touto situací. Přes protesty otce vzala do kočáru své dítě, to bylo v lednu v roce 1980, a šla se s ním projít k nádraží. Brala to jako takovou svou osobní formu revolty vůči situaci, vůči režimu. Všichni místní obyvatelé poslušně setrvali v té době uvnitř svých domovů a nechtěli svou možnou přítomností podněcovat represe Veřejné bezpečnosti. Narátorka však vzala kočárek a občanský průkaz do své kapsy a šla i s dítětem jezdit po Všetatech. V tu chvíli se sama cítila jako hrdinka. Ve vyprávění Jaroslavy Brožové byla vždycky cítit hrdost na to, že pochází ze Všetat, a uváděla to všude, kde to šlo. Její vyprávění bylo zanícené a velice emotivní, včetně zmíněného bouchání do stolu, emocí, jako jsou slzy a smích. Sama uvedla, že dodnes cítí příslušnost k Všetatům, pýchu na obec, ze které pochází, a vždy, když někdo Všetaty nezná, tak mu sama řekne, že je prostě znát musí, že se v nich narodil Jan Palach.¹⁵⁰ „*Tam měl hrob a má tady i pomník žejlo a tohle to já jsem to, ale na druhou stranu si myslím, že ten náš jako že v jádru ten jaký my jsme fakt národ, že je nás málo těch takovejch. Já snad budu zase brečet, to snad není možný. Takovejch těch fakt jako vlastenců jo vopravdovejch, tak je nás taky hodně málo a že jsme si to jako by.*“¹⁵¹ Paní Jaroslava, která ve Všetatech vyrůstala a žila, na mě působila i při rozhovoru, že v sobě neustále řeší mravní otázku spravedlnosti. Domnívám se, že se s tou srpnovou a posrpnovou křivdou dodnes neumí smířit, dodnes o ní přemýšlí. O celé takzvané normalizaci přemýšlí a vzpomíná, že lidé se s tou dobou smířili a nechali se „Rusákama“ uspat. Všechno bylo zaměřeno na uspokojení základních lidských potřeb života, kdy nebyl třeba toaletní papír, nebo byly obrovské fronty u obchodů. Vzpomíná, jak za mlada je Veřejná bezpečnost vyháněla ze sedánek na „čaj“, zejména „máničky“.¹⁵² Vzpomíná, že v rodině Brožů, v rodině jejího manžela, bylo toto téma často diskutováno oproti rodině narátorky, kde se o tom

¹⁵⁰Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁵¹Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁵²„První skupiny „Mániček“, „vlasatců“ či „chuligánů“, jak je označoval oficiální tisk, se začaly objevovat na ulicích českých a slovenských měst v polovině šedesátých let.“ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom Rock 'n' roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*. Praha: Academia, 2010, s. 231. ISBN 978-80-200-1870-0.

nemluvalo vůbec. Rodiče narátorky se neměli v té době špatně. Otec pracoval jako vedoucí stavebnin. V té době, kdy se všechno shánělo „pod pultem“, to bylo skvělé zaměstnání a lidi, jak uvádí, platili zlatem.¹⁵³ Narátorka Miroslava Hrubá procházela v době tzv. normalizace těžkou zkouškou. Když měla syny malé, tak jí zemřel manžel, a tak zůstala na děti sama, než si po několika letech našla nového druha. Doba ji zastihla v těžké životní zkoušce. Snad i to utvářelo její životní priority. Na dobu vzpomíná tak, že lidi ve Všetatech byli uzavření a o Janově činu se vůbec veřejně vzájemně nebavili. Jen občas se s některými v soukromí bavili o tom, že to dělat neměl. Vzpomíná, jak se v době výročí Janova upálení hlídal hřbitov a nikoho na něj Veřejná bezpečnost nepustila. Na jeho hrobě byly pořád nějaké květiny a svíčky a hrob se stále udržoval. Nikdo na Jana nezapomněl, jak uvádí. Cítila, že obyvatelé mají strach se o něm bavit, tak se bavili o něm jen občas. Vzpomíná, že to bylo vůči němu nespravedlivé, ale v té době se nic dělat nedalo. Nelíbilo se jí ani chování Veřejné bezpečnosti vůči matce Libuši a bratru Jiřímu.¹⁵⁴ „*Prostě, když měl Palach výročí tak nás z toho JZD, ... prostě předseda přišel, ten Čurda a řek: „Zejtra nechodte do práce, zejtra tady bude, ... zejtra to tady zabere policie¹⁵⁵ všechno todlencto, ... Všetaty, ... bude se to tady hlídat.“ Takže jsme druhé den nešli do práce.*“¹⁵⁶ Václav Zámorský, který tuto dobu pamatuje již v plné dospělosti, se k době vyjadřoval s poklidem, a to i přesto, že jeho rodina byla dobou hodně poznamenána. Sám se s tou dobou sžíval, jak uvádí těžko a snažil se při svém vyjadřování „kličkovat“, aby nepřišel i o zaměstnání. Vzpomíná, jak musel říci něco k okupaci, a tak řekl, že z hlediska „*Sovětského svazu to byla nutnost.*“¹⁵⁷ Sám si není jist, jak by to vlastně dopadlo bez invaze, protože u moci byli reformní komunisté jako Alexander Dubček, kteří byli ve vysoké politice v padesátých letech dvacátého století. V době, kdy probíhalo mnoho nespravedlivých procesů s obyvateli, kteří se zasloužili o vznik

¹⁵³ „*Společenským fenoménem byl podpultový prodej. Ceny byly dané státem a nesměly být vysoké. Například kilo svíčkové stálo čtyřicet korun. Jenže svíčkové není na krámě tolik, kolik méně kvalitního masa. Chytrý řezník ji tedy z pultu stáhl. Za běžnou cenu ji pak prodával dobrým známým, od nichž očekával protislužbu. Od instalatéra opravu vodovodního kohoutku, od profesora protekci při přijímacích zkouškách svého syna na filosofickou fakultu. Další vybraní zákazníci, o nichž se dalo s velkou pravděpodobností předpokládat, že nejsou udavači, kupovali svíčkovou a jiné lepší kousky za tržní cenu. Řezníci, podobně zelináři a všichni další, kdo disponovali nedostatkovým zbožím, bohatli a kumulovali kapitál, který jim posloužil v porevoluční privatizaci.*“ KOMÁREK, Martin. *Poslední revoluce: jak jsme žili 1985-1992*. Praha: Práh, 2019, s. 47. ISBN 978-80-725-2830-1.

¹⁵⁴ Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

¹⁵⁵ Nejednalo se o policii, ale o Veřejnou bezpečnost

¹⁵⁶ Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 5. listopadu 2019.

¹⁵⁷ Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

Československa a dále o jeho růst. „...*jak by se projevíli Dubček a tak dále, protože to byli taky pěkný hoši žejo byl krajským tajemníkem v době procesů v Trnavě a tak dále. Takže vo všem dobře věděl, a tak když by pak jim šlo o koryta, tak nevím, jak by se zachovali, ten ústřední výbor, měli armádu, měli policii, estébáky žejo, všechno měli. Takže by to možná asi stejně uhlídali, ale museli by vystoupit voni s tou silou, takhle přišli Rusové, tak se to na ně svedlo.*“¹⁵⁸ V podstatě uvedl, že by to možná skončilo podobně, ale se silou by museli vyrukovat současní vládní činitelé. Takto se to dalo svést na „Rusy.“ Právě sám si uvědomuje, že režim po roce 1968 dal lidem nové starosti a začal je svým způsobem perzekuovat. Časem všechny tyto události pustili z hlavy a šli se s nimi. V jeho vyprávění byl znát důraz, který kladl na rozdíl mezi Všetatami a Přívorami. Sám se cítil být obyvatelem Přívor a nevráživost mezi oběma spojenými obcemi vysvětloval nuceným spojením obou obcí v minulosti. Vzpomíná, jak se v letech po okupaci obec postarala o místní pamětihodnosti. V noci shodili bustu na podstavci T. G. Masaryka v parku. Torzo bez busty schovali v hasičárně. Ta se již nenašla a po roce 1990 se dělala nová. Na pomníku Jana Palacha na hřbitově tak v době rozkrádání kovů část sochy, jak sám uvádí, také zmizela.¹⁵⁹ Jeho syn Michal, který zažil pouze posledních deset let takzvané normalizace, si přesto vybavuje některé vzpomínky na tuto dobu, kdy si ale úplně ještě neuvědomoval, co je to za dobu a nechápal ji. Vnímal ji jako malé dítě. Jak sám uvedl, tak většinu má z vyprávění, ale vybavuje si, když navštěvoval základní školu ve Všetatech a měli ve vyučování nakreslit ponorku Auroru¹⁶⁰ na výročí Velké říjnové socialistické revoluce.¹⁶¹ Jeho vzpomínka se zaryla do paměti dítěte právě kvůli tomu, že

¹⁵⁸Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

¹⁵⁹Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

¹⁶⁰Aurora je ruský chráněný křižník třídy Pallada. „*Stavba Avrory byla zahájena 20. září 1897 v Petrohradě, pod vedením Ing. K. M. Tokarevského, kterého později vystřídal E. R. de Grofe. Na vodu ji spustili 24. května 1900 a v srpnu 1902 již proběhly první zkoušky na moři, které trvaly 7 měsíců a při kterých loď dosáhla maximální rychlosti 19, uzle. Po zařazení do služby 29. července 1903 se vydala pod velením kapitána I. stupně J. V. Suchotina na první dálkovou plavbu.*“ HYNEK, Vladimír, KLUČINA, Petr. *Válečné lodě 2. Mezi krymskou a rusko-japonskou válkou.* Praha: Naše Vojsko, 1986, s. 112-113. ISBN 28-058-86.

¹⁶¹„*Dne 23. října 1917 se sešlo ilegální zasedání ústředního výboru bolševiků, kde Lenin vášnivě a „s velkou přesvědčivostí“ překonává nechuť svých spolupracovníků bojovat o moc. Bylo rozhodnuto zorganizovat puč tak, aby připravovaný II. Všeruský sjezd sovětů byl postaven před hotovou věc. Lenin – stále v ilegalitě – vypracoval plán převratu, včetně vytvoření štábu, seznamu a činnosti spolehlivých pluků, postupu obsazování budov, zatýkání osob i vytvoření dělnicko-rolnické vlády. Organizační zajištění převzal jako předseda petrohradského sovětu Trockij. Příprava bolševického povstání ovšem nezůstala utajena (1. 11, ho v tisku nepřímo prozradil Kameněv), ale málokdo věřil v jeho úspěch. 28. října se Petrohradský sověť vyslovil pro vytvoření vojenského revolučního výboru (pod heslem obrany města – Kerenskij souhlasil), který se pak stal hlavním realizátorem bolševického plánu (tajně se do jeho činnosti zapojily vojenské organizace bolševiků a celá síť bolševické strany). Prvním dnem organizovaného povstání byl 4. listopad.*“

dostal špatnou známku, a to jen proto, že ponorku nakreslil potopenou. Vzpomíná si, jak vyráběli ve škole mávátka na prvního máje. Stejně tak celou cestu v průvodu, který směřoval na náměstí ve Všetatech a doprovázel je i alegorický vůz. Během vyprávění si vybavil i jednu zkušenost se sovětskými vojáky, kteří chodili pomáhat do obce. Ti mívali sirky, které jdou zapálit o všechno, a oni jako děti je od nich kupovali za korunu. Jednou obešel halu a stálo tam auto s vojáky, bylo to sovětské nákladní auto značky Žil.¹⁶² Vojáci už byli na odjezdu a něco mu nabízeli a pozvali jej nahoru na zadní část vozidla. Najednou se zavřely dveře a auto se rozjelo. V tu chvíli dostal narátor strach, že bude sovětskými vojáky unesen, ale po padesáti metrech auto zastavilo a přišel nějaký sovětský důstojník, na vojáky zakřičel a narátor s brekem vystoupil a odešel domů. Pan Zámorský mladší dobu před rokem a po roce 1989 odlišuje tím, že Všetaty byla taková šedivá, ošklivá a rozbořená obec a po listopadové revoluci se vše změnilo.¹⁶³ Z té doby má spíše dětské vzpomínky nezatížené politikou. „*No a pak jsme chodili ještě prolezat v tý hale, ted' už je to zalitý betonem, nebo, tak tam měl to být sklad cibule, což byl nějakou tu Všetanu*¹⁶⁴, která se tady už nepěstuje, a tak vím, že vždycky když se sklízela cibule, tak voni ji tady naváželi, a to tady bylo na hromadách v tý hale. To tam hnulo prostě, strašnej puch, plus to, nevím, co tam s tím dělali, ale lítaly nám tady šlupky vod cibulí po celý zahradě to bylo, prostě zapadany. My jsme měli bazén, ten byl plnej šlupek, to si pomatuju do dneška, prostě ty cibulový šlupky suchý.“¹⁶⁵ Robert Sokol je přibližně ve stejném věku jako Michal Zámorský, a proto jej doba zastihla také jako dítě. Přesto si uchoval mnoho vzpomínek. I když jeho otec byl vystudovaný inženýr, jezdil „s kolečkem“ ve Spolaně

Na městském sjezdu bolševiků se aktivizuje a ozbrojuje dělnická garda, založená v prvních červencových dnech 1917 („nejspolehlivější síla a nástroj převratu“), která v prvním článku svých stanov má vymezeno, že je to „organizace ozbrojených sil proletariátu pro boj proti kontrarevoluci a na obranu vymožeností revoluce.“ ŠVANKMAJER, Milan. Dějiny Ruska. Vydání 5. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 332. ISBN 978-80-7106-613-2

¹⁶²Garáž.cz [online]. Seznam.cz, a.s.: © 1996-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:

<https://www.garaz.cz/clanek/pribeh-milionu-ruskych-bestii-nakladniho-vozu-zil-21005352>

¹⁶³Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. července 2020.

¹⁶⁴“*Cibule kuchyňská se dostávala do střední Evropy již od 5.-6. století, odedávna se u nás pěstovala, od 16. století dokládána v okolí Všetat, Kutné Hory, Hradce Králové, Vodňan, Bzence, Brna, Olomouce, kde vznikaly krajové odrůdy. Ve Všetatech se věnoval semenářství a výběrům rod Černých, Fabiánů od počátku století, od roku 1928 organizoval František Landovský počátky cílevědomého šlechtění cibule Všetatské. Předtím se již šlechtila na šlechtitelské stanici v Pyšelicích a od roku 1921 ve Stupicích firmou Selecta uváděna pod názvem „Selecty stupická“. Později nejvíce rozšířená „Všetana“ byla vyšlechtěna 1946 v Lysé nad Labem.” Permaseminka [online]. KVAPIL, Marek: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://permaseminka.cz/cibule/145-vsetana.html>*

¹⁶⁵Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 24. srpna 2020.

Neratovice, a to poté, co ztratil zaměstnání u zemědělského družstva. Při rozhovoru si vybavil ten zvláštní skličující pocit, kdy se obával, že se nedostane na školu pro špatný kádrový posudek. Z toho důvodu se snažil mít samé jedničky, které zvyšovaly šanci, že jej na školu i přes tento hendikep přijmou. Podařilo se mu tak dostat na gymnázium. Domnívá se, že na jeho otce byl nasazen agent Státní bezpečnosti. A protože se neskrýval se svou kritikou vůči Komunistické straně Československa, měl stále problémy se bývalým režimem. „*Otec, on měl něco v JZD a furt něco měl na komunisty a snad po něm i v Hoříně stříleli Rusové, když přišli, takže to byl, on měl furt něco.*“¹⁶⁶ Vzpomíná si na uzavření města v době výročí upálení, bydlel v části Přívory a rodiče ho poslali do obchodu do Všetat pro rohlíky a Veřejná bezpečnost ho nepustila přes přejezd, a tak se musel vrátit zpět domů. V té době mu historie byla lhostejná a jako dítě se o ni nezajímal.¹⁶⁷ Doba tzv. normalizace v letech 1968–1989 byla pro všechny narátory mimo Martina Marečka, který se narodil až v 1990, velmi zajímavá. Někteří ji prožívali těžce, jiným se dařilo dobou proplouvat v tichosti. Společné však mají všichni jedno a to, že si uvědomovali, že Jan Palach pocházel z jejich bydliště a jeho čin ovlivňoval negativně život ve Všetatech minimálně po dobu „Palachova týdne“, kdy byla obec plná příslušníků Veřejné bezpečnosti, kteří se pokusili město hermeticky uzavřít. Mimo místních, kteří se museli prokázat občanským průkazem, tam nikoho nevpustili. Narátoři se snažili na tuto dobu vybavit si všechny vzpomínky, které běžně ve své mysli nenachází. Bylo zajímavé sledovat, jak si během vyprávění rovnají své vzpomínky a zpětně vybavují své pocity. Každá vzpomínka z jejich úhlů pohledu byla originální a přínosná pro celý výzkumný projekt.

¹⁶⁶Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 7. září 2020.

¹⁶⁷Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 7. září 2020.

3.5. Generační předávání informací o Janu Palachovi

Narátoři v mém výzkumném projektu buď zažili dobu před upálením Jana Palacha, zažili také dobu po jeho upálení, dobu tzv. normalizace a někteří zažili až dobu po sametové revoluci. Všichni narátoři však mají společné to, že znají „příběh“ Jana Palacha, a tento příběh jim někdo interpretoval a oni jej předávali svým dětem, svým vnoučatům, nebo spíše jen jeho život mají v sobě, ale nikde dále jej nešíří a nešířili. Spoléhají na to, že jejich potomci se o jeho životě dozvědí ve škole a podobně. Mohu jen předpokládat, že ve Všetatech se o této osobnosti historie, bude povídat mezi lidmi stále, přesto časem se z ní stane jen historická událost v učebnici, nebo v knize, v současné době ale současníci Jana Palacha stále žijí, a proto je také zřejmé, že událost upálení Jana Palacha je stále živou historií. V posledních letech i já cítím zde ve Všetatech obrodu odkazu Jana Palacha, jako by se lidé vraceli k této události a opět si ji začali více připomínat, více ji rozebírali a prezentovali. Jeho odkaz, myšlenku a jeho příběh oživil také nově zbudovaný památník, který byl otevřen zde ve Všetatech Národním muzeem. Zdá se, že je velmi kontroverzní, což dle mého názoru koresponduje se samotným činem. Na straně jedné jej lidé obdivují, na straně druhé jej lidé odsuzují. I z rozhovorů s narátory bylo cítit, že nad novým památníkem přemýšlí, a každý z nich měl na jeho stavbu vytvoření jiný názor. „*Nevím, to můžu říct, když říkali, že to jinak stálo takovejch peněz, takovejch miliónů, to vám, asi dneska řekne každéj dneska, že to stálo, že to nemuselo bejt takhle drahý, mohlo se to udělat úplně jinak žejo. Že je to dobře, že to tady ve Všetatech by bylo jako jo, to jako jo, ale že to bylo takhle monstrózně drahý, to lidi jako vodsuzujou, jakože to mohlo bejt udělaný jenom tak jako v tom baráku jinak. že prakticky, já jsem tam nebyla, ale ti, co tam byli, tak říkají, že to je zbytečnost, že se to mohlo udělat úplně jinak jako třeba žejo podle lidí. Todle že jsou vyhozený peníze, to jako říkaj lidi dost kajo, že se to mohlo udělat v menším nějakým jiným stylem než takhle. To řekne víc lidí tady ve vsi.*“¹⁶⁸ Sám jsem se byl v památníku podívat několikrát. Párkrát sám, kdy jsem jen a pouze potichu nasával jeho, dle mého názoru, ponurou atmosféru. Ta mi vnitřně přiblížila těžkosti té doby. Dle mého názoru je památník minimálně pozoruhodný svým zajímavým architektonickým řešením. Přesto, že jsem dané období zažil jen krátce, mám

¹⁶⁸Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 5. listopadu 2019.

mnoho informací z knih a vyprávění mé rodiny a přátel. Později jsem zavedl do památníku i svou rodinou a děti. Bylo důležité jim vyprávět o životě Jana Palacha, aby si uvědomily, co za symbol v té době Jan představoval, jaký čin provedl a jak se na jeho čin dívají jedni a jak se na něj dívají jiní. Snažil jsem se být nestranný, ale v té době jsem již svůj vlastní postoj měl ujasněný. Stejně tak jednotliví narátoři vzpomínali, jak se v jejich rodinách a blízkém okolí předávaly informace o Janově skutku. Dle mého názoru bylo zřejmé, že nejdříve musí sami danou skutečnost zpracovat, než ji sdělí svým dětem. Museli samozřejmě rozvážit, jakým způsobem jim takovouto informaci sdělí. I z toho důvodu, že smrt byla velmi tragická a určitě ani jeden neměl v zájmu své děti příliš nadchnout pro volbu daného aktu. Václav Zámorský má pět dětí. Jedním z nich je i další narátor Michal Zámorský, u kterého vycítil, že je na tyto věci vnímavější a zajímá se celkově o historii. I z toho důvodu s ním probíral, co se stalo, úplně si však nevybavuje, jakým způsobem mu tyto informace předával. Strach z toho, že se někdo dozví, že tyto informace šíří, ani neměl. U něj v zaměstnání v ZPA Čakovice pracovali sami inženýři, a i z intelektuálního hlediska to byla osobitá skupina lidí, se kterými šlo hovořit o mnoha tématech. Jistý intelektuální propad pocíťoval ve svém novém zaměstnání ve Spolaně Neratovice.¹⁶⁹ Tudíž je důležité, v jaké společnosti lidí se pohybujete, zda jsou ochotní s Vámi hovořit o rozličných tématech. Pokud cítíte, že jste si v dialogu rovnocennými partnery, jste ochotni otevřeněji hovořit i o svých politických názorech. Syn Michal si od svého otce převzal spoustu vlastností a sám od sebe už svým dětem příběh vyprávěl. Bylo to v návaznosti na jeden z mnoha školních úkolů, který jeho děti vypracovávaly, na téma místní osobnosti společenského života. V této souvislosti pan Michal dětem sdělil vše, co mu vyprávěl jeho otec Václav a k tomu přidal své nastudované poznatky. Přesto dbal na to, aby jeho děti dokázaly samostatně všechny dějinné události zpracovat a vytvořily si svůj vlastní názor. Při našem rozhovoru ale svým způsobem svůj názor umocňoval. Názor, že jeho čin byl na takovou malou oblast šokující, ale že ve výsledku vlastně neměl žádný účinek na lidi. Zajímavá je jeho úvaha, že on sám by spíše provedl ozbrojené tažení proti okupantům i za cenu obětí, případně nějakou letákovou kampaň, která byla v té době rovněž nebezpečná. Lze jej považovat za poučeného narátora, znalého faktů. Tudíž si uvědomoval, jaké by takovéto jeho činění mělo následků. *„Ona je otázka, co jako se tehdy dalo reálně dělat, takže jako ty nejstarší dceři jsem to vyprávěl, že tady tahle situace*

¹⁶⁹Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

byla, že byla okupace a že tady žil tenhle člověk, kterej se rozhod něco s tím dělat svým způsobem, ale že jako v daný chvíli a krátkodobě neuspěl, ale zase na druhou stranu, že po těch dvaceti letech se stal symbolem a vlastně další jakoby ne fází, ale součástí výraznou tý porážky no prostě, odchodu komunistů. Aspoň oficiálního odchodu komunistů ze scény tady. ¹⁷⁰ Když uvažuje zpětně o dopadech a důsledcích Janova skutku, domnívá se, že z krátkodobého hlediska nebyl efektivní. Avšak z pohledu retrospektivního v něm spatřuje jistý význam. Dle jeho názoru je zřejmé, že se stal symbolem doby a jeho čin přispěl k sametové revoluci.¹⁷¹ Je zajímavé vidět, jak se paní Hana Horáková v tomto ohledu rovněž angažovala a svým dětem o životě Jana Palacha vyprávěla, a to i v době, kdy byly malé, a hrozilo, že se ve škole nevhodně prořeknou. I v dnešní době o tomto tématu se svými dětmi hovoří, i když jsou již dospělé. Toto téma se jim oživilo v době, kdy všichni shlédli dva významné novodobé filmy s názvy „Jan Palach“ a „Hořící keř“. Domnívá se, že mladí studenti si rádi usnadní přístup k informacím a ochotně přijímají s důvěrou vše, co je ve filmu zveřejněno a nepřistupují k dílu kriticky, tak aby je motivovalo si o dané problematice načíst více z odborných knih.¹⁷² Sama uvádí, že každý rok je ve Všetatech pietní akt na jeho památku, kterého se účastní, a děti chodí s ní. Ztotožňuje se s názorem pana Michala, že by si měly vybudovat vlastní názor. Sama si není jistá v tom, co si o jeho činu má myslet, jaký si utvořit názor. Slyšela mnoho verzí o tom, jak to bylo. Všechny jí otevřely nové a nové otázky, a nakonec dospěla k tomu, že skutečné motivace svého činu znal jen Jan Palach sám a možná jeho rodina.¹⁷³ Pro všetatskou rodačku Jaroslavu Brožovou je Janův příběh emočně velice silný. Bylo pro ni samozřejmé, že svým dvěma dcerám nabyté informace předávala tak, jak se podle ní Palachův čin stal. Dcery to přijaly, jen dcera Kamila jí čas od času oponovala, že je nemyslitelné, že by tohle udělal normální člověk, že by se takhle zapálil. Ne, že by se jednalo přímo o duševně chorého jedince, ale svým způsobem musel být osobnostně labilní. Sama narátorka v sobě cítí potřebu říci, že byl dle jejího názoru Jan Palach nesmírně odvážný a přesvědčený o činu, který spáchal.¹⁷⁴ „I když Kamila ta se se mnou dycky dohaduje, prostě nemůže nějak jako pochopit tohle, jinak, my jsme jako politicky,

¹⁷⁰Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 24. srpna 2020.

¹⁷¹Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. září 2020.

¹⁷²Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁷³Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁷⁴Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

*holka má, zaplat' pánbů jsem i se zeťákama tady na jedný vlně jako celkově a holky já jsem k tomudle jako by vedla.*¹⁷⁵ I paní Miroslava Hrubá vyprávěla o Janovi svým dětem. Jeho čin však pojímala jako ztracený mladý život, a i takto jej převyprávěla svým dětem a vnoučatům. Říkala jim, že to byla hloupost, co provedl. Navíc, byla svědkem toho, že se nic ve společnosti nezměnilo. Z toho důvodu se o to víc se utvrdila v „sisyfovské marnosti jeho činů“. Je přesvědčená, že to neměl dělat, nic tím nezměnil. V rozhovoru neustále zdůrazňovala, že tím nejvíce ublížil své mamince Libuši, kterou tady zanechal. Podle ní dnešní děti jeho čin ani nechápu a neumí si představit, že by toho činu byl dnes někdo schopen. Z výše uvedeného je zřejmé, že sama jeho čin za hrdinský nepokládá.¹⁷⁶ Její vnučka Petra jí řekla: „*Víš babi, ale asi se to nemělo stát.*“¹⁷⁷ Vedle toho Robert Sokol to sice své dceři vyprávěl, ale spíše jako historickou událost. Jak konkrétně si už ale nevzpomíná. „*...jak jsme jí to vyprávěli a ať si to přebere v tý hlavě, jak potřebuje. Tak nakonec ať si udělá i ona vlastní názor, co já jí budu vyprávět, že jo. Prostě takhle to bylo a přeber si to.*“¹⁷⁸ Nejmladší oslovený narátor pan Martin Mareček se o daném skutku doslechl ve školní lavici místní školy, která se danému tématu věnuje pravděpodobně více než jiné školy v republice. U nich doma se ale o tomto činu vůbec nemluvilo., Jeho rodiče to, jak sám uvádí, nějak „nehrotili“. V podstatě to vysvětloval tím, že nejsou moc jako rodina na tu historii zaměřeni.¹⁷⁹

3.6. Vliv Palachova činu na život narátorů

Během práce na projektu jsem si kladl otázku, zda měl život a smrt Jana Palacha vliv na narátory. Zamýšleli se nad jeho činem? Přemýšleli o smyslu života a smrti? Jakou má váhu? Stojí za to obětovat svůj život pro blaho společnosti? Pro nápravu věcí veřejných? Mohl je svým přístupem k životu a smýšlením inspirovat? Z výzkumu vyplývá, že většinu oslovených narátorů jeho čin v životě jistým způsobem ovlivnil. Pouze narátoři Robert Sokol a Martin Mareček jeho čin považují za jednu z mnoha dějinných událostí a jejich životy, jak sami uvádějí, nikterak neovlivnil. Naopak Jaroslava

¹⁷⁵Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁷⁶Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

¹⁷⁷Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

¹⁷⁸Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 7. září 2020.

¹⁷⁹Rozhovor s Martinem Marečkem vedl Kamil Luzar, Všetaty 14. září 2020.

Brožová sama uvádí, že ji osobnost Jana Palacha provází celý život a hodně ji v životě ovlivnil. Je na něj pyšná. Vždy, když někde byla a měla se zmínit, odkud pochází, tak nezapomněla říci něco ve smyslu „jsem ze Všetat, tady se narodil Jan Palach.“¹⁸⁰ „*Ten hlavní pocit je, že jsme si to předtím a ani teď, že jsme si to prostě nezasloužili jako, aby se kvůli nám všem jako von chudák mladej kluk, chytřej, hezkej žejo, aby se upálil.*“¹⁸¹ S Jaroslavou Brožovou se víceméně shodovala i její kamarádka Hana Horáková, která vzpomíná, že spíše jí bylo líto toho mladého života. Ne že by jeho čin neoceňovala, že by byl zbytečný, to sama uvádí, že „v žádném případě“, ale přesto si není zcela jistá, zda jeho oběť si společnost zasloužila, zda nebyla v tomto ohledu zbytečná.¹⁸² Václav Zámorský oproti tomu uvádí, že v té době on a spousta jiných lidí měli jiné starosti běžného lidského života, který mu přinesl jeho aktuální věk. Prioritní pro něho byla péče o vlastní rodinu a její zabezpečení. Velmi aktuální byla v této době starost se stavbou domu. Činem Jana se moc nezabýval, tudíž jej jeho upálení nijak neovlivnilo. Na druhou stranu ale uvádí, že ho spíše ovlivnila daná doba. Reflektuje především zabírání osobního rodinného majetku. Přenesl se na něj pocit křivdy jeho rodičů, kteří museli vstoupit do družstva. Zdůrazňuje problémy se studiem, diskriminující kádrové posudky a další varianty ostrakizace režimu vůči československým občanům, které se přímo dotýkaly jeho rodičů, či jeho osoby zvláště. Více než případ Jana Palacha.¹⁸³ Jeho syn Michal v závěru svého vyprávění uvádí, že vlastně jeho osobní názory ani nijak neovlivnil. Vzpomíná, že jako náctiletého kluka v pubertálním věku ho to moc nezajímalo. Ale v dobách, kdy se se začínal zajímat o historii, především o dějiny druhé světové války, maďarské povstání, aj., vzpomněl si, že Palachův čin zpočátku vnímal pozitivně. Zprvu na něj působil jako obětavý čin, který doznal své významnosti. S odstupem času dospěl k názoru, že se měl Palach asi zachovat jinak, a že ten jeho čin byl svým způsobem zbytečný. Sám slyšel, že údajně měl mít Jan zbraň, tak proč ji nepoužil, byl by to dle něj lepší způsob odporu vůči režimu a okupaci.¹⁸⁴ „...každý člověk to vnímá různě a někdo je schopnej obětovat sám sebe altruisticky pro společnost, tak já si právě myslím, ne že bych měl negativní pohled na něj, ale spíš si myslím, že se prostě měl zachovat jinak.“¹⁸⁵

¹⁸⁰Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁸¹Jaroslava Brožová, rozhovor z 30. července 2020

¹⁸²Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁸³Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

¹⁸⁴Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. září 2020.

¹⁸⁵Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. září 2020.

Samozřejmě si uvědomuje svou pozici, kdy může s odstupem času jeho čin hodnotit, a tak vlastně to co se Janovi stalo, svým způsobem formovalo i jeho vlastní názory, jak se zachovat v těchto vyhocených okamžicích a jak na ně reagovat. V tomto spatřuje asi největší Palachův vliv na svou osobu.¹⁸⁶ Michal Zámorský vlastně během toho rozhovoru nejprve uvedl, že jej jeho čin neovlivnil. Paní Miroslava Hrubá spatřuje jeho vliv spíše ve vzpomínkách, která na Jana má. Každoročně si ho připomene. Spojuje si jej se svým švagrem, který s Janem chodil do školy a připomene si, jak její tchýně vždycky říkávala, že Jan byl normální dítě, které zlobilo jako ostatní kluci, nijak se nevymykal z toho průměru.¹⁸⁷

3.7. Palachův odkaz po sametové revoluci

Dne 17. listopadu 1989 se konalo úřady povolené shromáždění na uctění památky uzavření vysokých škol v roce 1939. Průvod se ale vychýlil z původní trasy a na Národní třídě v Praze byl potlačen represivními složkami. Tento akt násilí inicioval sametovou revoluci. Jako protest proti této brutalitě byla vyhlášena studentská stávka vysokoškolských studentů, v rámci, které byly stanoveny jejich požadavky adresované politickým představitelům tehdejšího režimu v Československu. Vysokoškolští studenti se stali vedle disentu jedněmi z původců a hybatelů sametové revoluce, a podíleli se obrovskou měrou na pádu režimu v Československu.¹⁸⁸ Pád komunismu přinesl Československu zpět demokracii. Hned dva dny poté 19. listopadu 1989 vzniklo Občanské Fórum (dále jen OF) v Čechách, a na Slovensku Veřejnost proti násilí (dále jen VPN). Tato dvě hnutí zastupovala nespokojené občany. Snažila se vést dialog s tehdejší komunistickou vládou a transformovat komunistický režim v režim demokratický. Jednání byla doprovázena masovými demonstracemi. Nakonec dosáhla obě hnutí 27. listopadu 1989 generální stávky. Vládní komunistická strana v čele s předsedou federální vlády Ladislavem Adamcem jednala s Občanským fórem, jehož neformálním vůdcem se

¹⁸⁶Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. září 2020.

¹⁸⁷Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

¹⁸⁸VANĚK, Miroslav a kol. *Sto studentských revolucí*. Vydání 2. rozšířené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2019, s. 52. ISBN 978-80-246-4450-9.

stal dramatik Václav Havel. Dne 10. prosince 1989 pokračovala v jednáních nová „Vláda národního porozumění“¹⁸⁹ v čele s Marianem Čalfou s OF a VPN, které nakonec vedly k jednomyslnému zvolení nového prezidenta Václava Havla 29. prosince 1989.¹⁹⁰

Narátoři v mém projektu vzpomínali, jak vnímali změnu po roce 1989 v Československu, jaký na ně měla tato událost dopad, zda vůbec a zároveň zda si tuto událost nějak spojují i se Všetatami a s Janem Palachem. Zajímalo mne i porovnání doby před rokem 1989 a po roce 1989 s přesahem do dnešní doby. Pouze jediný narátor pan Martin Mareček se narodil až v roce 1990, proto tuto dobu nemůže reflektovat, jelikož ji ani nezažil. Ale popsal změnu v chování lidí za jeho dětství, tedy pár let po revoluci a teď, když se zde jako dospělý přestěhoval. „Změnu možná vidím v tom, že tím, že jsem prakticky jsem asi chytil dobrou čtvrť, prakticky jsem bydlel tam, kde jsme se všichni znali, nikdy tam nebyl žádný jakoby extra problém, že by jsme si nějak nepomohli, nebo to, takže to bylo spíš samej strejda, samá teta, no ale teď kon tak jako bydlím v jiné části těch Všetat a přijde mi, že je to tady jako spíš samej práskač, jako každej jako kouká, koho by kde naprášil, co zase kde proved, nebo já nevím, si tady udělal něco načerno a támhle stojí na zeleni veřejný a podobný věci. Dost se mi teda spíš mě vadí, ale to nebude úplně tou vesnicí jako takovou, ale že tady trávěj třeba ty kočky a psy, teď se to tu stalo několikrát za sebou.“¹⁹¹ Pro všechny narátory, kteří tu dobu alespoň z části zažili, byla sametová revoluce obrovský obrat, obrovský krok k obnovení demokracie v Československu. Paní Jaroslava Brožová prožívala sametovou revoluci a dobu poté, jak sama uvádí, naplno a snažila se zapojit do demokratického dění ve Všetatech. Se svou kamarádkou a narátorkou Hanou Horákovou založily místní OF. Sama k té době uvádí, že se pak začal režim hroutit a ona si plnými doušky užívala „cinkání klíčkama“ na Václavském náměstí v Praze. Vždy jí tatínek vynadal, že tam byla, protože měl o ni strach. Také jí kladl na srdce, že má děti, kdo by se pak o ně postaral, kdyby skončila ve vězení. V tom tkvěla opatrnost generace, která většinu svého života prožila v době

¹⁸⁹Federální vláda ČSSR od 12. 12. 1989 do 27. 6. 1990. Šlo o rekonstrukci původní 17. vlády ČSSR z 12. 10. 1988. Vznikla na základě jednání s představiteli politických stran a občanských iniciativ. Nová vláda měla 10. 12. 1989 20 členů, z toho 9 za KSČ, 2 za ČSS, 2 za ČSL a 7 bez politické příslušnosti. Postupně někteří členové vlády vystoupili z KSČ. DOSTÁLOVÁ, Eva, DUNDEK, Petr, KOLÁŘ, Petr, ŠTEIGEROVÁ, Soňa. *Přehled členů vlád* [online]. Národní úložiště šedé literatury: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: https://invenio.nusl.cz/record/188984/files/nusl-188984_1.pdf?fbclid=IwAR2MXTqW03Kzp0LgPnIJoRZPe7ELHSd0LsIbWiTKIq-xiThlCnrDmwRiA4U

¹⁹⁰RATAJ, J., HOUDA, P. *Československo v proměnách komunistického režimu*. s. 433.

¹⁹¹Rozhovor s Martinem Marečkem vedl Kamil Luzar, Všetaty 14. září 2020.

nesvobody. Jenže ona si užívala atmosféru desetitisíců lidí v ulicích. Dodnes si vybavuje ten pocit, kdy se lidé semknuli kolem sebe s jediným cílem, obnovit demokracii v Československu. Po letech ale pocítila zklamání z politického vývoje v zemi. Pocítovala i lítost k osudu pana prezidenta Václava Havla. Vnímala následnou proměnu konzumní společnosti, která se přestala věnovat se zaujetím věcem veřejným a navzájem začali být zase k sobě zlí. Doba sametové revoluce a okamžiky krátce po ní jí ale připadaly magické a krásné. V té době zjistila, že by se mohla také zapojit do dění v obci, kde se Jan Palach narodil, a uvědomila si, že to přeci nelze nechat jen tak, a Všetaty se musí do dění zapojit.¹⁹² Názory jak Hany Horákové, tak Jaroslavy Brožové byly totožné a události dané doby reflektovaly v podstatě stejně. I ona cítila, že je potřeba se do dění zapojit a zapojit tam celou obec, která jim nebyla lhostejná. Usoudily však, že k sobě potřebují ještě nějakého řečníka. Oslovili svého souseda Miroslava Balouna, který souhlasil. Stáli před výzvou, naučit lidi v obci nemít strach projevit své názory veřejně. A nebát se zapojit se do nového řízení obce. Ukázat jim, že je svobodný přístup k informacím a lidé mají opět svá práva, která by měly naplno svobodně využívat. Nakonec a taky díky oběma narátorkám se Miroslav Baloun stal na dlouhá léta starostou Všetat.¹⁹³ „*Ano, přesně tak skončilo to samovolně, že už nebylo potřeba v tom dál pokračovat, protože si všichni mysleli, že vlastně nástupem toho nového starosty, toho Mirka Balouna, že to tady všechno dostane nový vítr, nový směr a že to bude všechno jinak.*“¹⁹⁴ Václav Zámorský si tuto dobu vybavuje velice barvitě, i když nechodil „cinkat“. Zároveň dodává, že jeho švagr, který byl v komunistické straně a byl ředitelem vinařských závodů, byl mezi nimi a šel demonstrovat. Zrovna on byl jedním z těch, kteří se měli dobře a neměli problémy s dobou a společenskou situací. Sám si uvědomuje, že pro mladší generaci, která zažila spíše až osmdesátá léta 20. století a mladší, tak pro ně jméno „Jan Palach“ nic neznamena, a to jsou i ze Všetat. Ti náctiletí, podle jeho názoru již mají jiné zájmy a Jan Palach a jeho odkaz jsou jim cizí.¹⁹⁵ „*Já jako jenom, když občas jsem viděl ty, Krampol to dělal na ulici,*¹⁹⁶ *jak se ptali, tak některý ty odpovědi, ať to bylo*

¹⁹²Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

¹⁹³Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁹⁴Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

¹⁹⁵Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

¹⁹⁶Herec Jiří Krampol uváděl mezi léty 1998 až 2007 zábavný pořad „Nikdo není dokonalý“. Principem pořadu bylo uvaděčem oslovování kolemjdoucích na ulici a byly jim pokládány otázky z širokého spektra.

na cokoli jo, tak to bylo i na Palacha, že by se člověk divil, co.“¹⁹⁷ Jeho syn Michal si tu dobu pamatuje jako dítě. A přesto, že byl ještě v dětském věku, vnímal obrovské změny, zejména v setkávání lidí, v cestování, otevírání obchodů. Vzpomíná na to, jak se rozmohlo stavění a rekonstrukce veřejných prostor Všetat, které už poté nebyly tak zničené a šedivé, jak jsi pamatoval z minulosti.¹⁹⁸ Opravilo se mnoho památek, zejména socha T. G. Masaryka v parku ve Všetatech. Paní Miroslava Hrubá moc změn v obci nepocítila, prvotní nadšení vystřídalo částečné vystřízlivění. Pozitivně vidí možnost cestování a svobodu slova. Sama si myslí, že doba před rokem 1989 byla lepší, lidé k sobě měli blíže, dnes je všechno rozkradené a Česká republika funguje, podle jejích slov, pouze jako montovny a už nic nevyrobí, jako tomu bylo dříve. I staří lidé se měli lépe. Lidé neměli peníze, ale bylo to tak všude, všichni měli peněz stejně málo. Oceňovala zaměstnanecké půjčky, které měly nízké úroky. Ve svých názorech je ale mezi oslovenými narátory osamocená.¹⁹⁹ „*To jako, když si člověk chtěl koupit boty, no tak musel si taky na ně ušetřit. Když moje první vejplata, když jsem byl v laborce, tak byla šestset korun žejo? (smích) Jsme začínali ze šestistovkama no, ale když jsem si chtěl koupit boty, které stály stovku, no tak mi toho taky moc nezbylo žejo tak. Člověk se naučil spíš v té době šetřit oproti dnešní době žejo, protože jsme si taky nemohli nic dovolit žejo. No, a tak benzín stál osm korun žejo a jak jsem jezdila trabantem. No tak jsem koupila benzín, a jezdila jsem třeba kam jsem potřebovala, tak jsem si dojela, ale nebylo to zas tolik žejo, ale tak nemoh si člověk taky vyskakovat žejo, že by moh si to ale naučil se šetřit.*“²⁰⁰ V podstatě přesto, že sametová revoluce, rok 1989 a cesta k demokracii znamenala velký krok celé společnosti, tak Robert Sokol uvedl, že po revoluci byl v maturitním ročníku a poté odjel studovat do Hradce Králové a neměl moc čas vnímat celospolečenské změny. Pohyboval se spíše v Praze a v Hradci, takže nepocíťoval proměny v životech a v chování lidí ve Všetatech. Žádný z narátorů nezaznamenal nějaký výrazný odkaz Jana Palacha po sametové revoluci. Všichni zpovídání ale jistým způsobem cítí jeho „obrodu“ v současné době, kdy mu byl ve Všetatech zbudován památník a všeobecně se o jeho činu více hovoří a více se pozornost obrací směrem i k samotné obci. Stále vznikají nové publikace o Janu Palachovi, které více či méně oprašují čin, který spáchal v roce 1969. Do školních osnov

¹⁹⁷Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

¹⁹⁸Rozhovor s Michalem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. září 2020.

¹⁹⁹Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

²⁰⁰Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

byl jeho čin zapsán a studenti jej probírají na druhém stupni základní školy. Je tu tedy alespoň viditelná snaha jeho vzpomínku v očích obyvatel ať již vsetatských, tak celé České republiky obnovit. „Ačkoli se Palach oficiálně těšil úctě, mnozí se od jeho sebevraždy distancují, Palach se jim jeví jako „zvláštní hrdina“ či „nepraktický idealista“, s nímž si dost dobře nevědí rady.“²⁰¹

²⁰¹STACH, Sabine. *Politika odkazu: Jan Palach a Oskar Brüsewitz jako političtí mučedníci*. Vydání 1. . Praha: Academia, 2020, s. 289. ISBN 978-80-200-3177-8.

4. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažil o zachycení vzpomínek obyvatel Všetat, a to především prostřednictvím metody orální historie, studia literatury a dále archivních audionahrávek a videonahrávek. Hlavním tématem mé práce byl obraz Jana Palacha v očích jeho všetatských spoluobčanů. Pokusil jsem se svůj výzkum pojmout jiným způsobem, než je obvyklé. Při nahrávání a následné analýze rozhovorů bylo velice zajímavé pozorovat rozdíly ve vnímání života a jejich priorit všech generací zastoupených v projektu. Přesto bylo zřejmé, že základní pilíře života, práce, rodina a zázemí mají všichni stejné. Pokud bychom porovnali generaci, která dobu činu Jana Palacha zažila, s generacemi, které vyrostly až v době tzv. normalizace, případně po ní, tak je potřeba si povšimnout rozdílu vnímání studované osoby. Zatímco starší generace berou tento skutek a osobnost jako svou součást, míněno součást svého života, mladší generace přesto, že se narodila byť jen pár let po upálení Jana Palacha tento čin považuje spíše za historickou událost. Shodují se však, že je to důležitá dějinná událost, nicméně již je to pro ně pouze neosobní historická osobnost. Pro mou diplomovou práci bylo stěžejní pochopit vazby místních občanů k danému studovanému regionu. Zajímalo jsem se, kam sahají kořeny jejich rodiny a jak vnímají své vlastní začlenění do „všetatské komunity“. To bylo zřejmé zejména u rodiny Zámorských, jejichž rodinná historie sahá přes sto let zpět do minulosti a narátoři jsou oba vnitřně spjati s obcí. V podstatě lze konstatovat, že o obci vědí vše a jsou na ni i svým způsobem hrdi. Povědomí mých narátorů o rodině Palachových se odvíjelo od délky jejich rodinných vazeb k tomuto městu. Malá rozloha Všetat a relativně nízký počet obyvatel značí, že se vlastně všichni narátoři, mimo mladších generací, rodinu Palachových znali. Pokud ne přímo, tak alespoň zběžně. Okupace v srpnu 1968 a následné upálení Jana Palacha v lednu 1969 osobně vnímali všichni narátoři, kteří tuto dobu již nějakým způsobem zažili. Václav Zámorský, Miroslava Hrubá, ale také Jaroslava Brožová a Hana Horáková si vzpomínají na dobu, kdy vojska Varšavské smlouvy obsadila Československo a následně za půl roku došlo k Janově činu. Pro všechny tyto narátory byla okupace, ale i upálení Jana silným zážitkem a vzpomínka na tyto události je v nich zakořeněna dodnes. Rozdíl je pouze v tom, jak si narátoři tuto informaci pamatují a jak ji přijali. Jedna z narátorek otevřeně prohlašuje,

že považuje Palachův čin za hrdinský. Jedním dechem ale dodává, že si jej československý národ nezasloužil. Okupaci bere jako těžké období, které si začala stejně jako Janovu smrt uvědomovat až ve starším věku. Další narátorka si zase obě situace uvědomuje a u upálení Jana se domnívá, že to byla škoda mladého života a vlastně se ztotožňuje s názorem narátorky první. Další narátorka jeho čin odsuzuje jako matka a stále se vnitřně neztotožnila s tím, co udělal, stále jí je líto, že toto provedl své matce, své rodině. Další narátor si myslí, že šlo o zbytečný akt, který neměl účinek, jaký Jan zamýšlel. V názorech narátorů tento názor převládal. Žádný narátor vyloženě neopěvoval Janův čin. Všichni distingovaně tento čin vysvětlovali, omlouvali a zároveň odmítali. Na dobu „normalizace“ mají narátoři velice odlišný pohled. Někteří se snažili svým způsobem dobu „přežít“ a měli své každodenní starosti. Prakticky skoro všichni narátoři v té době stavěli své domovy a soustředili se na rodinný život. S ohledem na všeobecný nedostatek například v oblasti stavebnin museli řešit především starosti praktického rázu a na přemýšlení o Janovi jim nezbýval čas. Všichni narátoři předávali informace o upálení Jana Palacha svým dětem a v rodině. Většina se snažila informace interpretovat nezaujatě. Přesto si myslím, že jedna narátorka svým přístupem k Janovi a jeho činu byla asi více zaujatá a klaněla se k tomu, že jeho akt považovala za hrdinský. Jiná narátorka naopak tento čin předávala ve své rodině svým potomkům ve verzi, že bylo špatně, co udělal, a že to dělat neměl. Převážil u ní pohled ženy – matky, která se asi nejvíce snažila vcítit do postavy paní Palachové. Upálení Jana Palacha mělo určitý vliv na všechny narátory. Jediná narátorka jasně uvedla, že byla tím, co se stalo, ovlivněna v celém svém dalším životě. Ostatní narátoři, co se týče ovlivnění jeho skutkem, byli spíše názoru, že jejich život moc neovlivnil, případně jen marginálně. Jedna narátorka litovala ztráty mladého člověka a zdůrazňovala zbytečnost jeho sebeupálení. Po listopadu 1989 již žádný z narátorů necítil, že by zde byl přítomen odkaz Jana Palacha, kromě narátorky, která se stále snaží sžít s jeho činem a s tím, co se stalo. Všichni narátoři však cítili, že v posledních letech roste zájem o Jana Palacha a tento zájem se obrací také na Všetaty, odkud Jan pocházel. Čehož důkazem je ostatně i tato diplomová práce. V mnoha tématech se narátoři shodovali a měli podobný názor. Zajímavé bylo, že se narátoři rozcházeli zejména ve vnímání jeho činu. Zde byl znatelný genderový prvek. Bylo zde vidět rozdílné vnímání činu ženami a muži. Ženy spíše inklinovaly k postoji „matek“. Naproti tomu muži se k věci vyjadřovali spíše způsobem, že svým činem nic nedokázal, že to byl

zbytečný čin, měl to řešit jiným způsobem. Nemohu si odpustit vlastní názor ke studovanému tématu, který jsem se pokoušel v průběhu mé studie upozadit. Stejně jako bylo pozoruhodné, že narátoři si v průběhu svých výpovědí tříbí myšlenky a názory si utváří, tak studium samotné dotvořilo i můj vlastní osobní názor na danou problematiku. Před dvaceti lety bych se k této otázce vyjadřoval stejně, jako mladší narátoři z mé studie. Možná jako průměrný student střední školy: „Ano tu informaci vím a mám ji v paměti, učili jsme se ji v dějepisu“, ale víc asi nic. V době mého věku okolo dvaceti až třiceti let mi upálení Jana Palacha nic víc neříkalo. Dokonce si sám vzpomínám, že jsem určitou dobu jeho čin odsuzoval a nebral jsem moc v potaz historický kontext toho, co se stalo, a jeho vliv na společnost. Byl jsem vychováván ve víře, že „život sis sám nedal, tak si ho ani sám nesmíš vzít“. V současné době po svých životních zkušenostech, po tom, co jsem si o Janu Palachovi a jeho době přečetl a co jsem se o něm dozvěděl, změnil jsem na něj svůj názor. Stále sice vidím v tom, co udělal, onu nespravedlnost, že si sám vzal život. Avšak již jeho čin chápu do hloubky a dokážu jej pochopit, uvědomit si jeho pohnutky a představit si bezmoc, do které se díky svému smýšlení dostal. Domnívám se, že oběť Jana Palacha obnášela obrovské množství odvahy a motivace, pocitu bezvýchodné situace a také víru v to, co dělá, a v to, že to změní myšlení lidí a jeho smrt nebude zbytečná. Přestože se sám považuji za vlastence a „bojovníka“ za bezpráví, tak bych asi nebyl schopen oběti tohoto druhu, spíše bych asi inklinoval ke způsobu protestu, jak uváděl v rozhovoru narátor Michal Zámorský, který by vzal do ruky zbraň a svým způsobem by ve svém protestu „vzal s sebou“ ještě i pár okupačních vojáků. Nicméně dle mého názoru Jan Palach chtěl svým činem hlavně mobilizovat celou společnost, ne „jen“ připravit o život několik představitelů okupační moci, a proto zvolil způsob, který měl potenciál šokovat co nejvíc. Při vlastním výzkumu jsem si povšiml, že všude je nazýván „Jan Palach“. Rovněž sami narátoři o něm hovoří jako o Janu Palachovi. Zní to noblesně a má to velký vliv na vnímání jeho osoby. Jako dospělého, uvědomělého muže. Přesto však bych očekával i jiné oslovení hodné mladého hochy, jako jsou Jenda, Honza. Proč tomu tak je? Osobně se domnívám, že Jan Palach dává celému činu a jménu určitou váhu, která je bezpodmínečně nutná, aby byla jeho postava brána vážně. Přesto však si je potřeba uvědomit, že se jednalo o mladého studenta a jak dnešní mladé generaci přiblížíte jeho osobnost? Nejlépe tím, že ji uděláte srozumitelnější mladé generaci, aby si dokázala představit, že to byl jeden z těch mladých, jeden z nich, ze studentů. Správným směrem

se vydalo mělnické gymnázium, které nese jeho jméno. Ve spolupráci se studenty a badateli vytvořili zcela unikátní publikaci pod názvem „Spolužák Jenda“. Tato publikace dokáže Jana Palacha přiblížit dnešní mladé generaci lépe. Osobně mně samotnému projekt přinesl větší nadhled na dané téma. Spatřuji ale ještě další možnosti nového rozšířeného bádání na toto téma, či témata příbuzná. V budoucnu bych mohl já či jiní badatelé v orálně historickém výzkumu pokračovat. V dalším projektu bych se pokusil své „portfolio“ narátorů rozšířit, zaměřit se také na současná místa paměti a jejich vztah s obcí. Rád bych se věnoval tématu vlivu obce na uchování vzpomínek obyvatel Všetat. Uvědomil jsem si, že projekt má budoucnost a dá se rozvést do daleko větších rozměrů a je to možné badatelské téma na další léta. Určitě si myslím, že toto není uzavřený projekt, a předpokládám, že v něm budu v budoucnu mít možnost pokračovat s dalšími narátory a své téma více specifikovat, rozvést. Mohl bych se třeba pokusit vybrat i narátory angažované v době tzv. normalizace, jako jsou politici, členové strany, příslušníci Veřejné bezpečnosti a podobně. Věřím, že i narátoři si díky rozhovorům vyvolali vzpomínky, které do té doby byly skoro zapomenuté. Doufám, že i narátory můj projekt přivedl k dalším zamyšlením se nad svou vlastní existencí, nad vlastní historií, na vlastními vzpomínkami. V mé diplomové práci je vidět i vztah města ke svému rodákovi. V době takzvané normalizace se snažila obec Jana Palacha upozadit, ne-li úplně vymazat ze své historie. Vyzývala obyvatele, aby se v období výročí jeho upálení do ničeho nezapojovali. Některé státní podniky dokonce dávaly svým zaměstnancům volno, aby se neprocházeli po obci a podobně. V současné době se naopak snaží zapojením do různých projektů obnovit památku Jana Palacha a spojit ho opět s obcí, její historií a jejími obyvateli.

5. Seznam literatury a jiné prameny

5.1. Orálně historické rozhovory

Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 19. srpna 2020.

Rozhovor s Hanou Horákovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 7. července 2020.

Rozhovor s Jaroslavou Brožovou vedl Kamil Luzar, Všetaty 30. července 2020.

Rozhovor s Martinem Marečkem vedl Kamil Luzar, Všetaty 27. října 2019.

Rozhovor s Martinem Marečkem vedl Kamil Luzar, Všetaty 14. září 2020.

Rozhovor s Michlem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 24. srpna 2020.

Rozhovor s Michlem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. září 2020.

Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 5. listopadu 2019.

Rozhovor s Miroslavou Hrubou vedl Kamil Luzar, Všetaty 1. prosince 2019.

Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 26. srpna 2020.

Rozhovor s Robertem Sokolem vedl Kamil Luzar, Všetaty 7. září 2020.

Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 6. září 2020.

Rozhovor s Václavem Zámorským vedl Kamil Luzar, Všetaty 13. září 2020.

Všechny rozhovory jsou uloženy v soukromé sbírce autora práce.

5.2. Seznam pramenů a literatury

BENEŠOVÁ, Michala., BLAŽEK, Petr., EICHLER, Patrik., JÁCHIMOVÁ, Veronika., JAREŠ, Jakub., PORTEL, Viktor. *Jan Palach*. Vydání 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ústav pro studium totalitních režimů ČR, Togga s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7308-237-6

ČEPIČKA, Ladislav, STRAKA, Karel, BÍLEK, Jiří. *From princely retinue to garrison town*. Praha: Military Information and Service Agency, 2006. ISBN 80-7278-348-3

ČERMÁK, Vladimír. *Kořeny tragédie*. Praha: BVD, 2018. ISBN 978-80-88216-11-7

ČÍŽEK, Rudolf. *Ztracené archivy 1968*. Vydání 1. Praha: Naše vojsko s.r.o., 2011. ISBN 978-80-206-1186-4

EMMERT, František. *Rok 1968 v Československu*. Vydání 1. Brno: Clio, 2017. ISBN 978-80-906911-0-0

FIDLER, Jiří. *Okupace 1968*. Vydání 1. Praha: Euromedia, 2018. ISBN 978-80-242-6179-9

HALBWACHS, Maurice. *Kolektivní paměť*. Vydání 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7419-016-2

HYNEK, Vladimír, KLUČINA, Petr. *Válečné lodě 2. Mezi krymskou a rusko-japonskou válkou*. Praha: Naše Vojsko, 1986. ISBN 28-058-86

IGGERS, Georg G., *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*. Vydání 1., Praha: NLN – Nakladatelství Lidové Noviny Praha, 2002. ISBN 80-7106-504-8

JÁNSKÁ, Anna, a kol. *Tváře normalizace*. Vydání 1. Praha: N Media a. s., 2011. ISBN 978-80-907652-6-9

JEŽEK, Vlastimil, TICHÝ, A., Zdeněk. *Je to marný, je to marný, je to marný*. Vydání 2. Velké Přílepy: Olympia s. r. o., 2019. ISBN 978-80-7376-585-9

JOHNSON, Paul, *Dějiny 20. století*, Praha: Leda, 2014. ISBN 978-80-7335-335-3

KMUNÍČKOVÁ, Zdenka. *Poslední dny Jana Palacha*. Vydání 1. Praha: EPOCH s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7425-010-1

Kolektiv autorů pod vedením PETRÁČKOVÁ, V., KRAUS, J. *Akademický slovník cizích slov*. Vydání 1., Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0607-9

Kolektiv autorů. *Oběti okupace*. Vydání 1. dotisk. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-01-4

Kolektiv autorů. *Živé pochodně*. Curych, Graphic creation printing, 1980. ISBN 38-57700-73-4

Kolektiv autorů. *Ve jménu života vašeho..* Druhé, rozšířené vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4250-5.

KOMÁREK, Martin. *Poslední revoluce: jak jsme žili 1985-1992*. Praha: Práh, 2019. ISBN 978-80-7252-830-1.

KRATOCHVÍL, Jan., KRATOCHVÍLOVÁ. *50. výročí okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy 1968*. Brno: Didot, 2018. ISBN 978-80-87896-52-5

KYNDROVÁ, Dana. *Jan Palach*. Příbram, 2009. ISBN 978-80-86970-90-5

LEDERER, Jiří. *Jan Palach*. Vydání 1. Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-408-8

LIŠKA, Vladimír. *Jan Palach, hrdina, nebo oběť?*. Vydání 1. Praha: XYZ, 2019. ISBN 978-80-7597-331-3

MASLOWSKI, Nicolas, ŠUBRT, Jiří. *Kolektivní paměť*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2696-3

OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1969-1989 – Příspěvek ke stavu bádání*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2002. ISBN 80-7285-011-3

PACNER, Karel. *Osudové okamžiky Československa*. Vydání 3. doplněné a přepracované Praha: Brána, 2012. ISBN 978-80-7243-597-5

PETRÁŠ, Jiří / SVOBODA, Libor. *Jaro '68 a nástup normalizace, Československo v letech 1968-1971*. Vydání 1. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2017. ISBN 978-80-87912-99-7

PORTELLI, Alessandro. *Smrt Luigiho Trastulliho a jiné příběhy*. Vydání 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4550-6

PROCHÁZKOVÁ, Lenka. *Slunce v úplňku*. Praha: Albatros Media s.r.o., 2018. ISBN 978-80-7597-240-8

RATAJ, Jan / HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Vydání 1. Praha: VŠE, nakladatelství Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1696-7

SITRUK, Anthony. *Krátký život Jana Palacha*. Vydání 1. Praha: Práh, 2019. ISBN 978-80-7252-785-4

STACH, Sabine. *Politika odkazu: Jan Palach a Oskar Brüsewitz jako političtí mučedníci*. Vydání 1. . Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3177-8

STÁTNIK, Dalibor. *Jan Palach a Československo 1948-1989*. Vydání 1. Praha: BVD s.r.o., 2016. ISBN 978-80-87090-98-5

STRACHOTA, Karel, *Naše normalizace*. Vydání 1. Praha: Point CZ, 2011. 978-80-87456-11-8

SUK, Jiří. *Jan Palach, 16-25. 1. 1969*. Vydání 1. Praha: nakladatelství KANT, 2009. ISBN: 978-80-86970-90-5

SVITÁK, Ivan. *The unbearable burden of History, The Sovietization of Czechoslovakia, Volume 2: Prague Spring Revisited*. Praha: Academia, 1990. ISBN 80-200-0324-X

ŠPAČKOVÁ, Renata. *Spolužák Jenda*. Vydání 1. Mělník: Město Mělník a Gymnázium Jana Palacha Mělník, 2019. ISBN 978-80-907298-0-3

ŠUSTROVÁ, Radka, HÉDLOVÁ, Luba. *Česká paměť*. Vydání 1. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2411-4

ŠVANKMAJER, Milan. *Dějiny Ruska*. Vydání 5. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-613-2

VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom Rock 'n'roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*. Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1870-0

VANĚK, Miroslav ed. *Obyčejní lidé...?!*. Vydání 1. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1791-8

VANĚK, Miroslav a kol. *Sto studentských evolucí*. Vydání 1. Praha: Academia, 2019. ISBN 978-80-200-3027-6

VANĚK, Miroslav a kol. *Sto studentských revolucí*. Vydání 2. rozšířené. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4450-9

VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Vydání 2. přepracované. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2931-5

ZEMAN, Václav, REGNER, Květa. *Městečko pod Cecemínem*. Praha, 2001. bez ISBN

5.3. Odborná periodika

HLAVÁČEK, Jiří. (2012). *Kolektivní paměť a orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. In: MEMO 2/2012, Praha: Česká asociace orální historie

ŠUBRT, Jiří, PFEIFEROVÁ, Štěpánka. *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*. In: Historická sociologie 1/2010, Praha: UK a FHS

BLAŽEK, Petr. *Živá pochodeň na Ukrajině*. In: Paměť a dějiny, roč. 2016, č. 1

5.4. Internetové odkazy

Ohlasy na sebeupálení Jana Palacha a Jana Zajíce v zahraničním tisku a rozhlasu.

Dostupné z: <https://www.janpalach.cz/pdf/dokumenty/ohlasy.pdf>

Petr Blažek: „Pochodeň č. 1“. Rekonstrukce činu Jana Palacha. Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/1.pdf>

Jakub S. Trojan: Blahoslovení čistého srdce. Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/2.pdf>

Jakub S. Trojan: Kázání na text Jan 15,13. Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/3.pdf>

Tomáš Halík: Pochodeň svědomí. Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/4.pdf>

Ladislav Hejdánek: Symbol a skutečnost. Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/5.pdf>

Petr Blažek: „Akce Palach“. Edice dokumentů z provenience ministerstva vnitra 1969-1974. Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/6.pdf>

Návrh Jana Palacha, adresovaný studentskému vůdci Lubomíru Holečkovi, na obsazení budovy Československého rozhlasu (6. leden 1969). Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/7.pdf>

Koncept dopisu Jana Palacha, který se zachoval v sešitě nalezeném mezi jeho osobními věcmi na koleji UK Spořilov (16. leden 1969). Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/8.pdf>

Dopis Jana Palacha adresovaný Ladislavu Žižkovi (16. leden 1969). Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/9.pdf>

Dopis Jana Palacha adresovaný Lubomíru Holečkovi (16. leden 1969). Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/10.pdf>

Dopis Jana Palacha adresovaný Svazu československých spisovatelů (16. leden 1969). Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/11.pdf>

Usnesení příslušníků Správy vyšetřování Veřejné bezpečnosti kpt. Jiřího Ryanta a mjr. Miroslava Nováka o zastavení trestního stíhání v souvislosti se sebeupálením Jana Palacha (26. červen 1969). Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/12.pdf>

„Akce Palach“. Obrazová příloha. Dostupné z:

<https://www.janpalach.cz/pdf/kniha/13.pdf>

Český statistický úřad. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/domov>

Společnost Jana Palacha. Dostupné z:

<https://www.spolecnostjanapalacha.cz/>

Místa paměti v zahraničí. Dostupné z:

<https://janpalach.cz/cs/default/mista-pameti/skola>

Místa paměti. Dostupné z:

<https://www.era21.cz/en/articles/articles/2020-04-28-vsetaty-jsou-zranene-misto-rozhovor-s-petrem-blazkem/>

Místa paměti. Dostupné z:

<https://janpalach.cz/cs/default/mista-pameti>

Místa paměti. Dostupné z:

<https://www.nm.cz/navstivte-nas/objekty/pamatnik-jana-palacha>

Místa paměti. Dostupné z:

<https://www.nm.cz/o-nas/novinky/narodni-muzeum-predstavilo-dokonceny-palachuv-pylon>

Místa paměti. Dostupné z:

https://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_praha_003.php

Firma Thimm. Dostupné z:

<https://www.thimm.cz/>

Místa paměti. Dostupné z:

<http://rozvedena.blokuje.cz/navrh-pomniku-jana-palacha-a-josefa-toufara-praha-2-legerova-ulice>

Místa paměti. Dostupné z:

<http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-pametni-deska-janu-palachovi-ii/>

Místa paměti. Dostupné z:

<https://www.ghmp.cz/vystavy/dum-matky-a-dum-syna-pomnik-jana-palacha/>

Místa paměti. Dostupné z:

<http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-pametni-deska-janu-palachovi-ii/>

Místa paměti. Dostupné z:

<https://ticmelnik.cz/pamatky-a-zajimavosti/sochy-plastiky-a-pamatniky/pomnik-jana-palacha/>

Místa paměti. Dostupné z:

<http://www.pametnimista.usd.cas.cz/smrk-mohyla-jana-palacha/>

Bohdan Mikolášek – Ticho. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=JI80WlxnKEY>

Václav Neckář – Soud. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=CUxLVrNg0m0>

Karel Kryl – Marat ve vaně. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=-bBsi2wV14w>

Eric Carmen – All By Myself. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=r36GG2j9ff8>

Karel Gott – Kam tenkrát šel můj bratr Jan. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=Mvrtjn-awF4>

Karel Gott – článek o vzniku písně Kam tenkrát šel můj bratr Jan Dostupné z:

https://www.denik.cz/z_domova/v-temze-roce-kdy-podepsal-antichartu-nazpival-gott-svuj-jediny-protestsong-20191003.html

Film Hořící keř. Dostupné z:

<https://www.csfd.cz/film/313105-horici-ker/prehled/>

Film Jan Palach. Dostupné z:

<https://www.csfd.cz/film/541173-jan-palach/prehled/>

Zákony. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-110>

Zákony. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Ochrana osobních údajů. Dostupné z:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/LSU/?uri=celex%3A32016R0679>

GDPR. Dostupné z:

<https://www.gdpr.cz/>

Výbuch ve Vrběticích. Dostupné z:

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vrbetice-prehledne-jake-jsou-dukazy-proti-rusum-a-co-se-vi-o-vybuchu-151419>

Městys Všetaty. Dostupné z:

<https://www.mestys-vsetaty.cz/mestys/historie/lide-obdareni-talentem/>

Firma Sázavan. Dostupné z:

<http://www.sazavan.cz/historie.php>

Základní škola Všetaty. Dostupné z:

<https://www.zsvsetaty.cz/stranka-historie-skoly-a-jeji-soucasnost-14>

Badatelna – Vilém Nový. Dostupné z:

<http://badatelna.eu/fond/197/uvod/1065>

Rakouské Wildspitze. Dostupné z:

<https://www.summitpost.org/wildspitze/150338>

Úmrtí Libuše Palachové. Dostupné z:

<https://biblio.hiu.cas.cz/records/da6fe07b-5a7f-4d31-a18f-5d64a432be74>

Sovětské nákladní vozidlo Žil. Dostupné z:

<https://www.garaz.cz/clanek/pribeh-milionu-ruskych-bestii-nakladniho-vozu-zil-21005352>

Všetatská cibule. Dostupné z:

<https://permaseminka.cz/cibule/145-vsetana.html>

Přehled členů vlád. Dostupné z:

https://invenio.nusl.cz/record/188984/files/nusl-188984_1.pdf?fbclid=IwAR2MXTqW03Kzp0LgPnlJoRZPe7ELHSd0LslbWiTKIq-xiThlCnrDmwRiA4U

6. Přílohy

6.1. Audio archivy

Zemřít za ostatní. Smrt Jana Palacha část 1 | část 2

(Adam Drda, 11. a 18. leden 2009)

Dvoudílný rozhlasový dokument publicisty Adama Drdy rekonstruuje životní příběh Jana Palacha. Pořad vznikl ve spolupráci s historikem Petrem Blažkem.²⁰²

Můj bratr Jan

(Marek Janáč, 14. leden 2009)

Rozhlasový dokument mapuje události z ledna 1969, sebeupálení Jana Palacha i následné vyšetřování tohoto činu. Přináší také výpovědi pamětníků, zejména Jiřího Palacha.²⁰³

Do Říma za Janem Palachem

(Michaela Krčmová, 16. leden 2013)

Rozhlasový dokument o mimořádně silných reakcích italské společnosti na Palachův čin. Autorka se vydala do Říma, kde byl v lednu 1970 odhalen první zahraniční památník J. Palacha.²⁰⁴

Zpráva o činu Jana Palacha

(16. leden 1969)²⁰⁵

Rozhovor s dispečerem Dopravních podniků Jaroslavem Špírkem, který pomohl uhasit Jana Palacha

²⁰² *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²⁰³ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²⁰⁴ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²⁰⁵ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

(16. ledna 1969)²⁰⁶

Prohlášení MV KSČ v Praze k činu Jana Palacha

(17. leden 1969)²⁰⁷

Zprávy o zdravotním stavu Jana Palacha

(17. leden 1969)²⁰⁸

Záznam rozhovoru Zdeňky Kmuníčkové s Janem Palachem v nemocnici

(18. leden 1969)²⁰⁹

Zprávy o smrti Jana Palacha

(19. leden 1989)²¹⁰

Ludvík Svoboda – rozhlasový a televizní projev

(20. leden 1969)²¹¹

Projev básníka Jaroslava Seiferta ke studentům

(Televizní noviny, 20. leden 1969)²¹²

Rozhovor se spolužáky a kamarády Jana Palacha

(Večer po neděli, pořad Studia mladých, autor: Milan Rykl, 20. leden 1969)²¹³

²⁰⁶ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²⁰⁷ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²⁰⁸ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²⁰⁹ *YouTube* [online]. Google LLC: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3KNJZGXVAll>

²¹⁰ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²¹¹ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²¹² *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²¹³ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

Projev děkana FF UK prof. Františka Černého ke studentům o pohřbu Jana Palacha
(24. leden 1969)²¹⁴

Ministr školství Vilibald Bezdíček se loučí s Janem Palachem
(25. leden 1969)²¹⁵

O etice Palachova činu
(Československý rozhlas, čte autorka Eva Kantůrková, přednes Jaroslava Adamová, 18.
leden 1990)
Zamyšlení o smyslu Palachova činu.²¹⁶

Odkaz Jana Palacha
(Český rozhlas, Martina Mašková, 16. leden 2009)
Debata o motivacích Palachova činu i o vnímání Palachova odkazu s profesorem Jakubem
S. Trojanem a politologem Bohumilem Doležalem.²¹⁷

Vzpomínkové akce 2011
(Český rozhlas, Eva Nachmilnerová, 19. leden 2011)
Rozhovor se studentskými organizátory vzpomínkových akcí ke 42. výročí úmrtí Jana
Palacha.²¹⁸

Palachův týden
(Český rozhlas, Petruška Šustrová, Josef Mlejnek, 24. leden 2011)

²¹⁴ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:
<http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²¹⁵ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:
<http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²¹⁶ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:
<http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²¹⁷ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:
<http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²¹⁸ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:
<http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

Podrobný popis sedmi dní (15.1–21. ledna 1989), kdy se v centru Prahy uskutečnily pouliční demonstrace, které předznamenaly pád komunistického režimu.²¹⁹

Palachova posmrtná maska

(Český rozhlas, Naďa Revilláková, 29. leden 2010)

Vzpomínky sochaře Olbrama Zoubka, který sňal posmrtnou masku Janu Palachovi.²²⁰

²¹⁹ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

²²⁰ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/audio>

6.2. Video archivy

Studenti VŠE v Sovětském svazu

Režisér Jiří Bystřičan, 1967

Amatérské záběry z letní brigády Jana Palacha a jeho kolegů z Vysoké školy ekonomické v Sovětském svazu. Jedná se o jediné filmové záběry, na nichž je zachycen Jan Palach před svým činem.²²¹

Jan 69

Tento dokumentární snímek z roku 1969, který režíroval Stanislav Milota. Jde o unikátní snímek dokumentující pohřeb Jana Palacha, který se podařilo zachránit navzdory režimu, a tak i dnes lze díky tomuto dokumentu nasát atmosféru doby a činu Jana Palacha.

Ticho

Režisérem Milan Peer v roce 1969 natočil tento dokument, který je beze slov podbarvený pouze písni Bohdana Mikoláška s názvem Ticho, kterou složil po smrti Jana Palacha. Přesto, že jde o němý dokument, tak lze z něho vyčíst náladu a atmosféru doby.

Tryzna

Dokument Vlada Kubenka a Dušana Trančíka mapující smrt Jana Palacha a následující dny, protesty a různá smuteční shromáždění. V dokumentu mimo jiné vystoupí také Rudolf Hrušínský a Václav Havel.

Příběh Palachova hrobu

Dobroslav Zborník, 1996

Dokument, který přibližuje likvidaci hrobu Jana Palacha na Olšanských hřbitovech v roce 1973.²²²

²²¹Jan Palach [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/video>

²²²Jan Palach [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/video>

Poselství Jana Palacha (Kristina Vlachová, 2008)

Ukázka z dokumentu obsahuje dobové filmové záběry, v nichž vystupují několik dnů po činu Jana Palacha se svými projevy či komentáři Václav Havel a představitelé Svazu vysokoškolských studentů Vlado Púčik a Zuzana Blühová. Dále v ukázce vzpomíná filmový dokumentarista Josef Platz, jak společně s Dobroslavem Zborníkem natočili pohřeb Jana Palacha.²²³

Palachův týden (Pavel Kačírek, 2009)

Autor se vrací k událostem v tzv. Palachově týdnu v roce 1988 a 1989 a po letech hovoří s přímými účastníky událostí s využitím archivních materiálů Videožurnálu. Režisér Pavel Kačírek se ve svém filmu Palachův týden vrací k lednovým událostem roku 1989, kdy si část společnosti, hlavně mladí lidé, připomínala dvacet let od sebeupálení Jana Palacha. Po letech tak znovu uvidíme dramatické události oněch dnů z konce osmdesátých let, kdy se poprvé naplno, byť v krutých represích, projevíly slabiny stávajícího komunistického režimu a odstartovaly se budoucí zásadní politické změny.²²⁴

²²³ *Jan Palach* [online]. Univerzita Karlova [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/archiv/video>

²²⁴ *Česko-Slovenská filmová databáze* [online]. POMO Media Group s.r.o.: © 2001-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://new.csfd.cz/film/360652-palachuv-tyden/prehled/>

6.3. Narátoři

Václav Zámorský (*1941) - Narodil se v Praze. Od malička bydlí ve Všetatech – Přívorech. Na první stupeň základní školy chodil do Přívor a na druhý stupeň do Všetat. Střední průmyslovou školu obor elektrotechnika absolvoval v Praze, kde bydlel na internátě. I když se hlásil na vysokou školu, pro špatný „kádrový“ posudek jako dítě statkáře nebyl přijat. Na vojně se dostal do praporčické školy, protože jako jediný měl maturitu, z toho důvodu jej navrhli dokonce na soudce z lidu. Díky tomu se po vojně nakonec dostal na vysokou školu elektrotechnickou. Jezdil závodně vodní slalom a jako reprezentant mohl cestovat po Evropě. Po okupaci v roce 1968 odjel na stáž do Anglie, kde mu nabídli dostudovat PhD s tím, že by tam zůstal. Vrátil se však zpět, protože stavěl v Přívorech dům. Jeho otec musel vstoupit do JZD, ale mimo to dělal v rámci drobného podnikání zahradnictví. Má starší sestru. Po absolvování vysoké školy nastoupil do firmy Kancelářské stroje v Melantrichově ulici v Praze. V roce 1968 přestal závodit na vodě a odstěhoval se na svobodárnu na Zahradní Město, Praha 10. Nastoupil do ZPA Čakovice, kde pracoval na počítači jako vedoucí malého servisu. Tam se v roce 1970 setkal se svou budoucí manželkou. Společně mají čtyři děti, nejprve dceru a potom po dva a půl roce trojčata. Později převzal po otci malé zahradnictví jako vedlejší příjem a jako hlavní příjem. Když rodiče zemřeli, tak změnil zaměstnání poblíž domovu, proto začal pracovat v Státním závodě Tišice, kde dělal vedoucího kotelny. Potom pracoval v ZPA Čakovice. V roce 1986 přešel pracovat do Spolany Neratovice²²⁵, aby byl ještě blíže domovu. V roce 1988 mu byla povolena oficiálně živnost, a tak pracoval ve svém zahradnictví, kde začal pracovat i se svým synem Michalem, a tak činí dodnes. K narátorovi jsem se dostal díky jeho synu Michalovi, který svému otci můj projekt nejprve vysvětlil a on souhlasil. První rozhovor probíhal v narátorově bydlišti na zahradě dne 6. září 2020 a trval 01:18:37 hodin. Byl to velmi spontánní rozhovor, protože je narátor výtečným vypravěčem. Na způsobu vyprávění se odráželi jeho životní zkušenosti. Do svého rozhovoru dal i spoustu emocí, zejména smích, který byl kořením tohoto rozhovoru. Druhý rozhovor byl nahrán

²²⁵Spolana [online]. Spolana [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.spolana.cz/CZ/Stranky/default.aspx>

dne 13. září 2020 a to opět v bydlíšti narátora na zahradě u stolu, trval 01:00:11 hodin. Přesto, že se tam na chvíli zastavil jeho syn Michal, mělo spíše pozitivní vliv na rozhovor.

Miroslava Hrubá, rozená Vaňousková (*1946) - Narodila se v Dolním Slivně. Tam také chodila na základní školu až do osmé třídy. Do deváté třídy chodila v Benátkách nad Jizerou. V roce 1962 začala pracovat jako telefonistka na poště v Mladé Boleslavi. Asi po necelém roce se šla se vyučila laborantkou v Carborundum Benátky nad Jizerou (Carborundum Electrite a.s.)²²⁶, kde pak pracovala jako laborantka v letech 1965–1967. V roce 1967, se vdala do Všetat za svého manžela Jiřího Hrubého, se kterým se jí narodily dvě děti v roce 1968 Jiří Hrubý a v roce 1969 Petr Hrubý. V té době na mateřské dovolené vypomáhala na poště ve Všetatech jako telefonistka. Po skončení mateřské dovolené v roce 1973 nastoupila ve firmě Lachema v Neratovicích (Lach-Ner, s.r.o.)²²⁷, kde pracovala v laboratoři. Její manžel Jiří Hrubý v roce 1978 zemřel na infarkt. Poté co ovdověla, zůstala již ve Všetatech dodnes. V roce 1978 nastoupila do JZD Dřísy ve Všetatech, (Zemědělské družstvo Dřísy), kde pracovala v kanceláři. V roce 1990 odešla pracovat k Českým drahám ve Všetatech, kde pracovala na pozici administrativní pracovnice. V roce 1993 šla pracovat do infekčního oddělení KOPA.²²⁸ (mezi Všetatami a Kostelcem nad Labem)²²⁹ Potom co se infekční oddělení Kopa v roce 1995 uzavřelo, šla pracovat tak na zámek v Košátkách do domova pro seniory,²³⁰ kde pracovala jako sanitářka. Zde si udělala také sanitární kurz. Zde pracovala až do roku 2005, kdy odešla do důchodu ve věku 59 let. V současné době je již prababičkou. Narátorku se mi podařilo kontaktovat přes mou sousedku Adélu Hrubou, jejíž současný manžel Martin Mareček je

²²⁶Carborundum Electrite a.s. [online]. Carborundum Electrite a.s.: © 2014 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.carborundum.cz/>

²²⁷Lachner [online]. Lach-ner, s.r.o.: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.lach-ner.cz/>

²²⁸Turistika.cz [online]. Turistika.cz s.r.o.: © 20017-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.turistika.cz/fotogalerie/byvala-nemocnice-na-kope/detail>

²²⁹Google maps [online]. Google LLC: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.google.cz/maps/@50.2484126,14.5917935,3a,90y,51.33h,92.64t/data=!3m7!1e1!3m5!1s8WyGOvD-wKcVa3ntHXAHXw!2e0!6s%2F%2Fgeo0.ggpht.com%2Fcbk%3Fpanoid%3D8WyGOvD-wKcVa3ntHXAHXw%26output%3Dthumbnail%26cb_client%3Dmaps_sv.tactile.gps%26thumb%3D2%26w%3D203%26h%3D100%26yaw%3D0.79142034%26pitch%3D0%26thumbfov%3D100!7i13312!8i6656?hl=cs

²³⁰Hrady v Čechách, na Moravě a ve Slezsku [online]. FABIAN, Petr: © 2000-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_kosatky.htm

také narátorem v tomto projektu. První rozhovor byl v jejím bydlišti v obývacím pokoji dne 5. listopadu 2019 a trval 01:14:04 hodin byl to spontánní rozhovor, kdy narátorka byla velice výřečná a komunikativní. Druhý rozhovor byl 1. prosince 2019 opět v jejím bydlišti v obývacím pokoji a trval 01:07:46 hodin. Probíhal také v poklidné atmosféře.

Hana Horáková, rozená Koželuhová (*1954) - Narodila se v Praze – Podolí. Bydlela v Praze 10 – Vršovicích. Tam vystudovala i základní školu. Potom šla na zdravotní školu, kterou zakončila maturitou. Chtěla jít na vysokou školu, ale v té době se preferovala gymnázia. Poté nastoupila do Thomayerovy nemocnice v Krči na biochemii jako laborantka. Po pár letech se seznámila se svým prvním manželem, se kterým měli syna, ale po dva a půl roce se rozvedli. Sňatek byl spíše z rozumu, aby se nestala svobodnou matkou. Po mateřské dovolené se vrátila zpět do Thomayerovy nemocnice na biochemii. Tam se seznámila s druhým manželem, se kterým se přestěhovali do Mělníka, kde se jí narodila dcera. Po pár letech se přestěhovali do Všetat, kde bydlí dodnes. Přijala místo sestry v nemocnici v Mělníku. Poté šla pracovat do hygienické laboratoře v Mělníku. Po deseti letech přešla do firmy AMIS²³¹, kde pracovala rok a půl. Následně dostala nabídku pozice tajemnice na úřadě ve Všetatech. Práce na úřadě ji však nebavila, tak šla pracovat do lékárny ve Všetatech, kde pracovala 12 let. Nakonec se dostala do soukromé neurologické ambulance v Neratovicích²³², kde pracuje dosud. Narátorku se mi podařilo kontaktovat přes narátorku Jaroslavu Brožovou. První rozhovor byl v jejím bydlišti na zahradě u stolu, kdy narátorka měla v té době zrovna zlomeninu pravé nohy z lyžování. Rozhovor probíhal dne 19. srpna 2020 a trval 01:09:15 hodin. Byl to spontánní rozhovor, protože narátorka je výborně komunikativní a životní vyprávění jí nedělalo žádné komplikace. Druhý rozhovor se uskutečnil 26. srpna 2020 opět v jejím bydlišti na zahradě u stolu a trval 52:54 hodin. Probíhal za silného větru, ale v příjemné atmosféře.

²³¹ICZ AMIS*HD [online]. 321 Creative crew s.r.o.: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.iczamishd.cz/>

²³²Doktor.cz [online]. Creative Management s.r.o.: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.doktor.cz/doktor/mudr-ondrej-toman-neurologie-21510/chiropraxe-mudr-toman-s-r-o-masarykova-485-27-melnik-27711-28197>

Jaroslava Brožová, rozená Hozová (*1958) - Narodila se v Mělníku. Do jejích tří let bydleli v Čečelicích a poté se přestěhovali do Všetat, kde chodila na základní školu až do osmé třídy. Po základní škole vystudovala tříletý učební obor elektromechanika v ZPA Čakovice²³³. Poté šla pracovat do ZPA Čakovice na počítači tištěné spoje. Potom se seznámila se svým manželem Liborem, se kterým se jim po roce a půl narodila dcera Šárka a poté po šesti letech dcera Kamila. V té době bydleli u narátorčiných rodičů ve Všetatech a stavěli si dům v druhé části Všetat. Když bylo dceři Kamile 2,5 roku, byla přijata do školky a narátorka nastoupila na ústřednu na poštu v Mělníce, kde dělala opravy na ústředně. Když byly dceři Kamile 3 roky, tak se přestěhovali s celou rodinou do nového postaveného domu ve Všetatech. Po roce 1989 si otevřela ve Všetatech obchod s obuví. Po patnácti letech obchod začal upadat a narátorka si otevřela ještě trafikku ve Všetatech. V roce 2014 se s manželem rozvedla z důvodu jeho alkoholismu. V šedesáti letech se jí narodil první vnuk, a tak šla do předčasného důchodu, ve kterém je dodnes. Narátorku se mi podařilo kontaktovat díky tomu, že nám hlídala několikrát naše nezletilé děti. První rozhovor byl v mém vlastním domě v kuchyni dne 7. července 2020 a trval 01:13:59 hodin. Byl to spontánní rozhovor, kdy narátorka byla velice výřečná a komunikativní. Druhý rozhovor byl 30. července 2020 opět na stejném místě a trval 01:16:13 hodin. Probíhal také v poklidné atmosféře, kdy narátorka projevovala i silné emoce.

Robert Sokol (*1972) - Narodil se v Mělníku. Od malička bydlí ve Všetatech – Přívorech, Na první stupeň chodil do Přívor na druhý stupeň poté do Všetat. Následně vystudoval gymnázium v Mělníku, které zakončil maturitou. Poté šel studovat vysokou školu v Hradci Králové, kterou po dvou semestrech opustil a šel k policii České republiky, kde pracoval tři a půl roku. Rozhodl se nastoupit do rodinné firmy ve

²³³Badatelna [online]. Ministerstvo vnitra: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:<http://badatelna.eu/fond/6441/>

Všetatech, kde pracoval jako ekonom ve velkoobchodu. Firmu zanedlouho převzal a přetvořil ji na stavebniny a výrobu dětských hřišť. Je ženatý dvacet pět let a má dceru, které je dvanáct let. V současné době vykonává funkci starosty Všetat, a to od voleb v roce 2018²³⁴. Narátora se mi podařilo zkontaktovat, protože jsem pro obec prováděl jednu pracovní konzultaci a v rámci toho jsem pana starostu, mého kamaráda požádal, zda by mi přispěl svým vyprávěním do diplomového projektu. On samozřejmě souhlasil, ale bylo zřejmé, že nemá času nazbyt. Snad i z toho důvodu se snažil odpovídat krátce a věcně a nejtít do hloubky věcí, protože poté už zase spěchal ke své práci starosty. První rozhovor byl nahrán v kanceláři pana starosty dne 26. srpna 2020 a trval 44:49 hodin, byl to spontánní rozhovor, kdy narátor byl velice výřečný a komunikativní. Druhý rozhovor se odehrál 7. září 2020 opět v kanceláři pana starosty. Časové vytížení opět ovlivnilo stručnost a délku rozhovoru. Bohužel jiný termín bychom spolu nedomluvili, tak jsem musel vzít zavděk alespoň tím malým „časovým oknem“, které mi dal k dispozici. Také proto byl druhý rozhovor o poznání kratší, trval pouze 20:35 hodin.

Michal Zámorský (*1979) - Narodil se v Praze, ale bydlel od narození ve Všetatech – Přívorech. V části Přívory chodil na první stupeň základní školy, na druhý stupeň chodil do Všetat. Základní vojenskou službu absolvoval jeden rok jako řidič v Čáslavi. Po vojně vyučoval angličtinu ve firmě Polygot.²³⁵ V roce 2005 potkal svou budoucí manželku, se kterou má tři děti, dcery. V roce 2005 začal také studovat Policejní Akademii v Praze a dostudoval v roce 2007 s titulem Bc. Potom pracoval ve firmě ABL²³⁶, kde pracoval asi půl roku. Poté se vrátil do rodinné zahradnické firmy ve Všetatech – Přívorech, kterou v současnosti vede. Je již 17 let členem aktivních záloh, kdy se účastní pravidelných cvičení a přehlídek. Má tři sourozence. Narátora se mi podařilo zkontaktovat díky, tomu, že ho znám a jeho děti se kamarádí s mými dětmi. Narátor je velice komunikativní člověk, a tak neváhal, přispět svým vyprávěním do

²³⁴Městys Všetaty s částí Přívory [online]. Galileo Corporation s.r.o.: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.mestys-vsetaty.cz/urad/rada-a-zastupitele/>

²³⁵Polygot [online]. Polygot: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.polygot.cz/cs/jazykova-skola/>

²³⁶idnes.cz [online]. Mafra a.s.: © 1999-2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/bartova-bezpecnostni-agentura-abl-zmenila-nazev-i-logo.A120313_120732_domaci_hv

projektu. Také mi doporučil dalšího narátora, a to svého otce Václava Zámorského. První rozhovor byl v narátorově bydlišti v kuchyni dne 24. srpna 2020 a trval 01:27:21 hodin byl to spontánní rozhovor. Protože je narátor je výborný vypravěč a bylo zřejmé, že se do vyprávění vůbec nemusí nutit. Vyprávěl velmi spontánně. Druhý rozhovor byl 6. září 2020 proběhl opět v narátorově bydlišti na zahradě u stolu a trval 01:26:37 hodin. Byl to příjemný rozhovor, kdy narátor hezky a zaníceně vyprávěl.

Martin Mareček (*1990) - Do šesti let žil ve Všetatech, poté se rodiče rozvedli a on se s matkou přestěhoval do Ovčár, Otec zůstal ve Všetatech. Zpět do Všetat se přestěhoval ve svých sedmi letech, absolvoval tam i základní školu. Má staršího bratra a mladší sestru. Vystudoval informatiku s maturitou na střední škole ve Štětí. V současné době pracuje jako správce operačního systému v Národním muzeu v Praze²³⁷. Se svou manželkou bydlí ve Všetatech. Narátor je můj soused, a tak jsem jej po výše zmíněných neúspěších oslovil sám a požádal ho, zda by se účastnil mého výzkumu. Narátor souhlasil a první rozhovor se odehrál v jeho kuchyni dne 27. října 2019 a trval 01:04:46 hodin. Narátor je veliký introvert a z toho důvodu to byl docela náročný rozhovor. Bylo zřejmé, že narátor se snaží vystoupit ze své komfortní zóny a vyprávět svůj příběh. Druhý rozhovor se uskutečnil až 14. září 2020 a to z důvodu, že narátor rekonstruuje dům, a proto nemá čas se věnovat jiným pro něj „nedůležitým“ věcem, tak proto byl druhý rozhovor o poznání kratší a trval 32:47. Jinak byly oba rozhovory velice příjemné.

²³⁷Národní muzeum [online]. Ministerstvo kultury: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.nm.cz/>

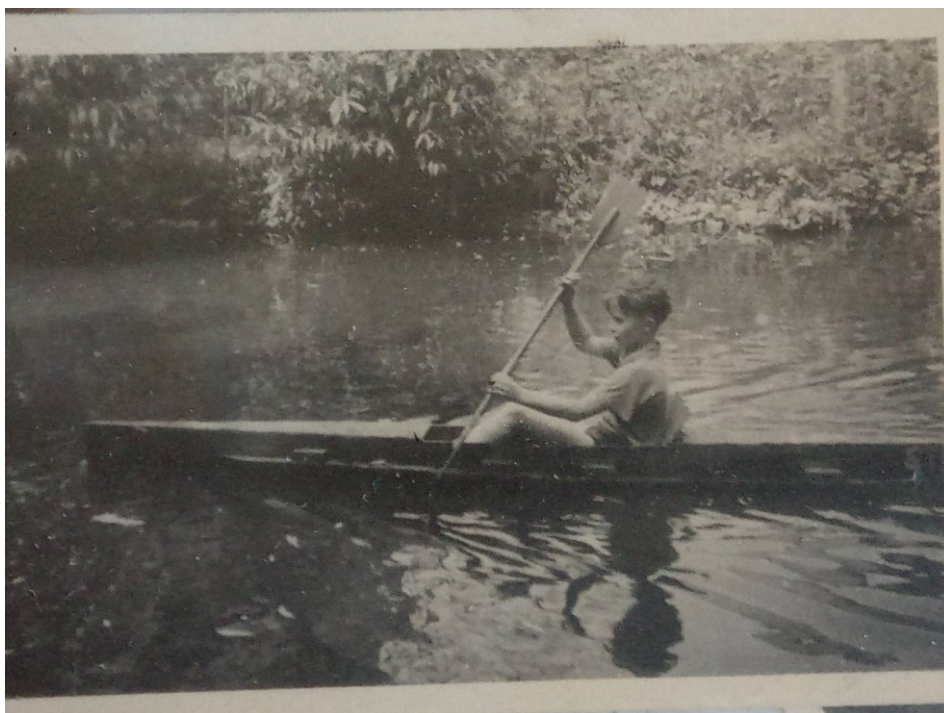
6.4. Galerie narátorů

1. Václav Zámorský (*1941) – současnost

2. Václav Zámorský (uprostřed) při přípravě pracovní oslavy v ZPA Čakovice n. p., rok 1976

3. Václav Zámorský na vlastnoručně vyrobené lodi „Maňas“ na Košáteckém potoce v Přívorech (červen 1954).

4. Miroslava Hrubá, rozená Vaňousková (*1946) – současnost (se svým druhem)

5. Miroslava Hrubá (rok 1965)

6. Miroslava Hrubá svatební fotografie (rok 1967)

7. Hana Horáková, rozená Koželuhová (*1954) - současnost

8. Hana Horáková – současnost

9. Hana Horáková – současnost

10. Hana Horáková – současnost

11. Hana Horáková – dětství (rok 1958) a mládí (rok 1971)

12. Jaroslava Brožová, rozená Hozová (*1958) - současnost

13. Jaroslava Brožová se svou matkou Vysoká Libeň, rok 1959

14. Jaroslava Brožová, Ččelice, rok 1960

15. Jaroslava Brožová – dětství, basketbalový tým Všetaty (horní řada, čtvrtá zprava) rok 1972

16. Jaroslava Brožová – Krkonoše, chata Prvosenska, Pec pod Sněžkou²³⁸– (Oranžové označení) rok 1974

17. Jaroslava Brožová – mládí, chmelová brigáda, Kozojedy²³⁹ (oranžové označení) rok 1974

²³⁸Treking.cz [online]. Treking.cz: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z:<https://www.treking.cz/chaty/prvosenska.htm>

²³⁹Obec Kozojedy [online]. Webhouse: [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <http://www.obec-kozojedy.cz/index.asp>

18. Robert Sokol (*1972) - současnost

19. Robert Sokol – dětství dvanáct let (rok 1984)

20. Michal Zámorský (*1979) – současnost

21. Michal Zámorský (prostřední řada třetí zprava) rok 1991

22. Michal Zámorský, Dolomitské věže, Tre Cime²⁴⁰ rok 1999

23. Martin Mareček (*1990) - současnost

²⁴⁰Südtirol [online]. IDM Südtirol: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.suedtirol.info/cs/toto-je-jizni-tyrolsko/krajina/vysokohorske-jizni-tyrolsko/dolomity-svetove-prirodni-dedictvi-unesco/dolomitske-veze-drei-zinnen-tre-cime>

6.5. Galerie míst paměti

24. Hřbitov ve Všetatech

25. Hřbitov ve Všetatech

26. Hřbitov ve Všetatech

27. Hřbitov ve Všetatech

28. Hřbitov ve Všetatech

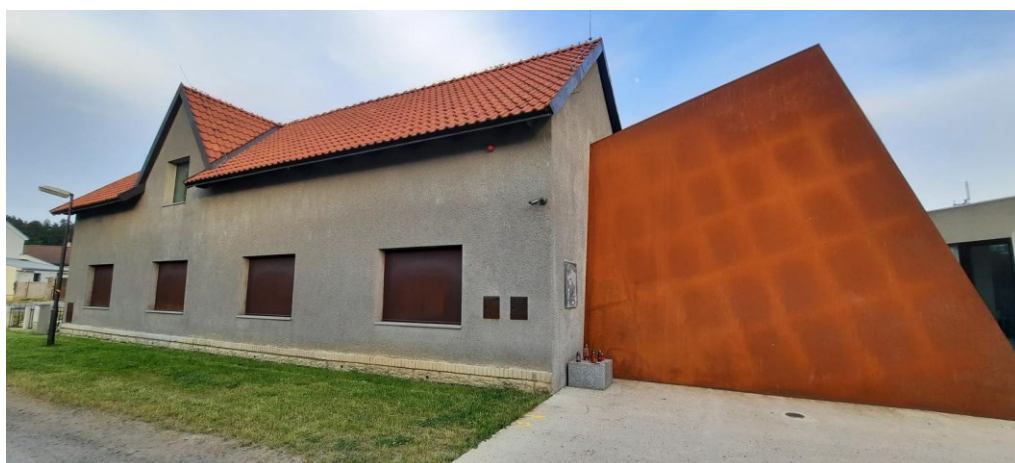
29. Základní škola Všetaty

30. Základní škola Všetaty

31. Základní škola Všetaty

32. Památník Jana Palacha ve Všetatech

33. Památník Jana Palacha ve Všetatech

34. Památník Jana Palacha ve Všetatech

35. Památník Jana Palacha ve Všetatech

36. Památník Jana Palacha ve Všetatech

37. Památník Jana Palacha ve Všetatech

38. Památník Jana Palacha ve Všetatech

39. Palachův pylon Vinohradská 52/1, Praha 1

40. Palachův pylon Vinohradská 52/1, Praha 1

41. Pomník Jana Palacha a Jana Zajice, Václavské náměstí, Praha 1

42. Pomník Jana Palacha a Jana Zajice, Václavské náměstí, Praha 1

43. Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce, Václavské náměstí, Praha 1

44. Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce, Václavské náměstí, Praha 1

45. Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce, Václavské náměstí, Praha 1

46. Portréty Jana Palacha a Josefa Toufara, Legerova 61 a 63. Praha 1

47. Portréty Jana Palacha a Josefa Toufara, Legerova 61 a 63. Praha 1

48. Portréty Jana Palacha a Josefa Toufara, Legerova 61 a 63. Praha 1

49. Pamětní deska, Ovocný trh, Praha 1 na nádvoří Karolina.

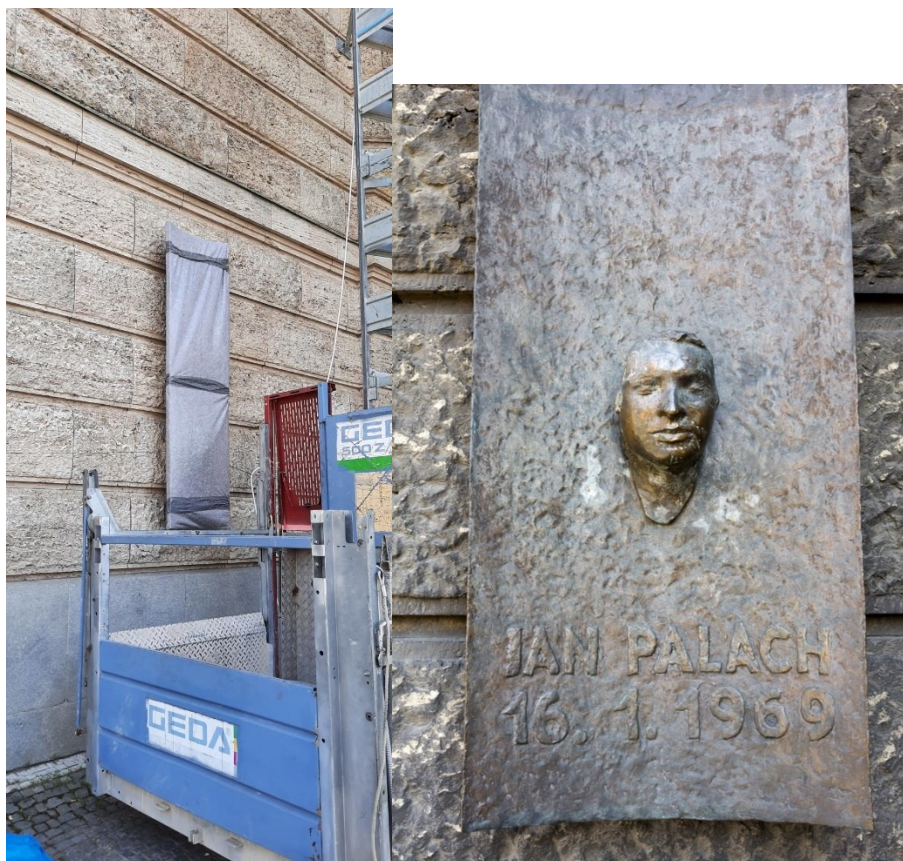
52. Dva monumentální objekty „Dům syna a Dům matky.“, Alšovo nábřeží, Praha 1

53. Náměstí Jana Palacha, Praha 1

54. Náměstí Jana Palacha, Praha 1

55. Pamětní deska, Náměstí Jana Palacha na přední části budovy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Praha 1 (V současné době v rekonstrukci)

vpravo před opravou zdroj: *Filozofická fakulta – Univerzita Karlova* [online]. FF UK: © 2021 [cit. 27. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.ff.cuni.cz/2017/01/vyroci-sebeupaleni-jana-palacha/posmrtna-masko-jana-palacha1_zdroj-archiv-ff-uk/

55. Pamětní deska, Vysoká škola ekonomická, náměstí Winstona Churchilla 1938/4, Praha 3.

56. Pamětní deska, Vysoká škola ekonomická, náměstí Winstona Churchilla 1938/4, Praha 3.

57. Hrob Jana Palacha na Olšanských hřbitovech, Praha 3.

58. Hrob Jana Palacha na Olšanských hřbitovech, Praha 3.

59. Hrob Jana Palacha na Olšanských hřbitovech, Praha 3.

60. Socha „Pocta Janu Palachovi“, Jungmannovy sady, Mělník.

61. Socha „Pocta Janu Palachovi“, Jungmannovy sady, Mělník.

62. Socha „Pocta Janu Palachovi“, Jungmannovy sady, Mělník.

Není-li uvedeno jinak, všechny fotografie pocházejí ze soukromého archivu autora práce.